

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL VATANDAŞLIK VE
DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA KAYA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**MERSİN
OCAK - 2020**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL VATANDAŞLIK VE
DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA KAYA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

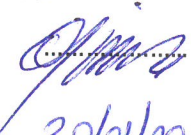
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Gülriz İMER**

**MERSİN
OCAK - 2020**

ONAY

Mustafa KAYA tarafından Dr. Öğretim Üyesi Gülriz İMER danışmanlığında hazırlanan "Ortaöğretim Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği/çokluğu ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan	Prof. Dr. Esmahan AĞAOĞLU	
Üye	Doç. Dr. Hatice SANCAR TOKMAK	
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Gülriz İMER	

Yukarıdaki Jüri kararı Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 30/01/2020 tarih ve 07/06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gülşen AVCI
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHIC DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

16 Ocak 2020 / 16 January 2020

İmza / Signature

Mustafa KAYA

ÖZET

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL VATANDAŞLIK VE DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın temel amacı, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenerek, dijital okuryazarlık dijital vatandaşlığın yordayıcısı olup olmadığını belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2018 - 2019 eğitim öğretim yılında Konya ili Selçuklu ilçesi devlet okullarında öğrenim gören 847 ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak; ortaöğretim öğrencilerinin kişisel bilgilerine ulaşmak için araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlemek için Som-Vural tarafından geliştirilen “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” ve dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlemek için ise Hamutoğlu ve diğerleri tarafından geliştirilen “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” uygulanmıştır.

Araştırma sonunda, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile internet kullanım yılı değişkeni arasında anlamlı farklılığın olduğu, cinsiyet, sınıf düzeyi, günlük internette harcanan süre değişkenleri ile dijital vatandaşlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyet, internet kullanım yılı ve günlük internette harcanan süre değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf düzeyi değişkeni ile dijital okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizinde, orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, dijital okuryazarlığın dijital vatandaşlık üzerindeki etkisi pozitif yönlü ve anlamlı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dijital Vatandaşlık, Dijital Okuryazarlık, Ortaöğretim Öğrencileri, Tarama Yöntemi

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Gülriz İMER, Mersin Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN DIGITAL CITIZENSHIP AND DIGITAL LITERACY LEVELS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

The main purpose of this study is to determine whether digital literacy is a predictor of digital citizenship by examining the relationship between digital citizenship and digital literacy levels of secondary education students in terms of various variables. The study group of the study consists of 847 secondary school students' who study in public schools in Selçuklu central district of Konya province in 2018 - 2019 academic year. The screening method, one of the quantitative research methods, was used in the research. As data collection tool; "Personal Information Form" developed by the researcher to reach the personal information of secondary school students, "Digital Citizenship Scale" developed by Som-Vural to determine the levels of digital citizenship, and "Digital Literacy Scale" developed by Hamutoğlu and others to determine the levels of digital literacy was applied.

At the end of the study, it was concluded that the digital citizenship levels of secondary school students were high. It was concluded that there is a significant difference between the levels of digital citizenship of secondary school students and the year of internet use. It is concluded that there was no significant difference between gender, class level, time spent on daily internet time variables and secondary school students' digital literacy levels. There was no significant difference between class level variable and digital literacy level. In the correlation analysis conducted to determine the relationship between digital citizenship levels and digital literacy levels of secondary school students, it was found that there was a positive directional and significant relationship at the, medium-level. In addition, the effect of digital literacy on digital citizenship was found to be positive directional and significant.

Keywords: Digital Citizenship, Digital Literacy, Secondary School Students, Survey.

Supervisor: Dr. Gülriz İMER, Mersin University, Department of Computer and Instructional Technology Education, Mersin.

TEŞEKKÜR/ ÖNSÖZ

Günümüzde teknolojinin ve özellikle bilgisayar kullanımının her yaş grubu için önemli hale geldiği ve yaşamlarını büyük ölçüde etkilediği görülmektedir. Bu durum özellikle yeni nesil öğrencilerde daha kolay ve hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birçok dijital araçlar üretilmiştir ve insanlar bu araçların hemen hepsi ile etkileşim haline geçmiştir. Bazen teknoloji insanlar için yarar sağlarken bazen de onlar için zararlı hale gelebilmektedir. Bu durum insanların teknolojiyi ne şekilde kullandığı ile ilgilidir. İnsanlar bir sorunla karşılaştığı zaman teknolojinin onlara ne derece çözüm üretebildiği önemli bir noktadır. İnsanlar bu araçlarla araştırma, bilgiyi keşfetme, karmaşık problemler için bilgiyi kullanma ya da yeni bilgi oluşturma, geliştirme gibi amaçlarla teknolojiyi kullanabilmelidir.

Teknolojik araçların bu şekilde kullanılması dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık kavramlarının önemini artırmıştır. Dijital vatandaşlık, teknolojiyi amaçlarına uygun kullanmayla ilgili ilkeleri temel alırken, dijital okuryazarlık ise, dijital vatandaşlığın önemli alt boyutlarında olan dijital ortamlarda kişilerin sahip olması gereken becerilerin tamamını kapsamaktadır.

Yüksek lisans çalışmalarım süresince danışmanlığımı üstlenerek bana her zaman bilgi ve deneyimlerini aktaran, konu seçiminde, tezin planlanmasında, yürütülmesinde yardım ve desteğini esirgemeyen, yazdığım her sayfayı büyük bir sabırla okuyarak düzelten ve yön gösteren kıymetli hocam **Dr. Öğretim Üyesi Gülriz İMER**' e en derin saygılarımı ve en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatım boyunca varlıklarıyla bana güç veren, dualarıyla her daim yanımda hissettiğim, evlatları olmakla gurur ve onur duyduğum beni benden çok düşünen kıymetli **AİLEME** hayatımda oldukları için sonsuz teşekkür ediyorum.

Doğumuyla birlikte ailemizin neşe kaynağı olan, tezimi yazarken odama gelip küçük ziyaretleriyle beni motive eden **Yeğenim: Yusuf Eymen**' e teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana her türlü destekte bulunan **Arkadaşlarıma** teşekkürler ediyorum.

Mustafa KAYA
Konya, 2020

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	
ONAY	
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜRLER	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR ve SİMGELER	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Dijital Vatandaşlık	4
1.1.1. Dijital Erişim	7
1.1.2. Dijital Ticaret	8
1.1.3. Dijital İletişim	9
1.1.4. Dijital Etik	10
1.1.5. Dijital Hukuk	11
1.1.6. Dijital Hak ve Sorumluluk	12
1.1.7. Dijital Sağlık	13
1.1.8. Dijital Güvenlik	14
1.1.9. Dijital Okuryazarlık	15
1.2. Problem Durumu	17
1.3. Araştırmanın Amacı	20
1.4. Problem Cümlesi ve Alt Problemler	20
1.5. Araştırmanın Önemi	21
1.6. Özgün Değer	22
1.7. Sayıtlar	23
1.8. Sınırlılıklar	23
1.9. Tanımlar	23
2. ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	25
2.1. Yurt içinde Yapılan Araştırmalar	25
2.2. Yurt dışında Yapılan Araştırmalar	41
3. YÖNTEM	53
3.1. Araştırma Modeli	53
3.2. Evren ve Örneklem	53
3.3. Veri Toplama Araçları	57
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	57
3.3.2. Dijital Vatandaşlık Ölçeği	57
3.3.3. Dijital Okuryazarlık Ölçeği	58
3.4. Verilerin Toplanma Süreçleri	58
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi	59
4. BULGULAR	62
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	62
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	62
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	64
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	65
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	67
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	67
5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	68
5.1. Tartışma ve Yorumlar	68

	Sayfa
5.2. Sonuçlar	74
5.3. Öneriler	75
KAYNAKLAR	77
EKLER	83
EK 1. Kişisel Bilgi Formu	83
EK 2. Dijital Vatandaşlık Ölçeği	84
EK 3. Dijital Okuryazarlık Ölçeği	86
EK 4. Konya Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi	88
ÖZGEÇMİŞ	89

TABLULAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 3.1. Konya İli, Selçuklu İlçesinde Kurum Türüne Göre Ortaöğretim Öğrenci Sayısı	54
Tablo 3.2. Örneklem Seçilen Okul İsimleri	54
Tablo 3.3. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	55
Tablo 3.4. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı	55
Tablo 3.5. Öğrencilerin İnternet Kullanım Yıllarına Göre Dağılımı	56
Tablo 3.6. Öğrencilerin Günlük İnternette Harcanan Süreye Göre Dağılımı	56
Tablo 3.7. Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık Ölçeklerinden Elde Edilen Puanlara İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları	60
Tablo 3.8. Bağımlı, Bağımsız Değişkenler ve Uygulanan Analiz Teknikleri	60
Tablo 3.9. 5'li Likert Ölçeğine Göre Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralıkları	61
Tablo 4.1. Dijital Vatandaşlık Düzeyleri	62
Tablo 4.2. Dijital Vatandaşlık Ölçeğinden Alınan Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	62
Tablo 4.3. Dijital Vatandaşlık Ölçeğinden Alınan Puanların Sınıf Düzeylerine Göre Karşılaştırılması	63
Tablo 4.4. Dijital Vatandaşlık Ölçeğinden Alınan Puanların İnternet Kullanım Yılına Göre Karşılaştırılması	63
Tablo 4.5. Dijital Vatandaşlık Ölçeğinden Alınan Puanların Günlük İnternette Harcanan Süreye Göre Karşılaştırılması	64
Tablo 4.6. Dijital Okuryazarlık Düzeyleri	64
Tablo 4.7. Dijital Okuryazarlık Ölçeğinden Alınan Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	65
Tablo 4.8. Dijital Okuryazarlık Ölçeğinden Alınan Puanların Sınıf Düzeylerine Göre Karşılaştırılması	65
Tablo 4.9. Dijital Okuryazarlık Ölçeğinden Alınan Puanların İnternet Kullanım Yılına Göre Karşılaştırılması	66
Tablo 4.10. Dijital Okuryazarlık Ölçeğinden Alınan Puanların Günlük İnternette Harcanan Süreye Göre Karşılaştırılması	66
Tablo 4.11. Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık Arasındaki İlişki	67
Tablo 4.12. Dijital Okuryazarlığın Dijital Vatandaşlık Üzerindeki Etkisini Belirlemek İçin Gerçekleştirilen Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	67

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1.1. 2009 - 2018 Yılı Evlerin İnternet Erişim Olanığı	1
Şekil 1.2. Dijital Vatandaşlık	4
Şekil 1.3. 2004 - 2018 Yılı Cep Telefonu/Akıllı Telefon Kullanım Oranı	5
Şekil 1.4. Dijital Vatandaşlığın 9 Alt Boyutu	7
Şekil 3.1. Araştırmanın Veri Toplama Süreçlerinin Aşamaları	59

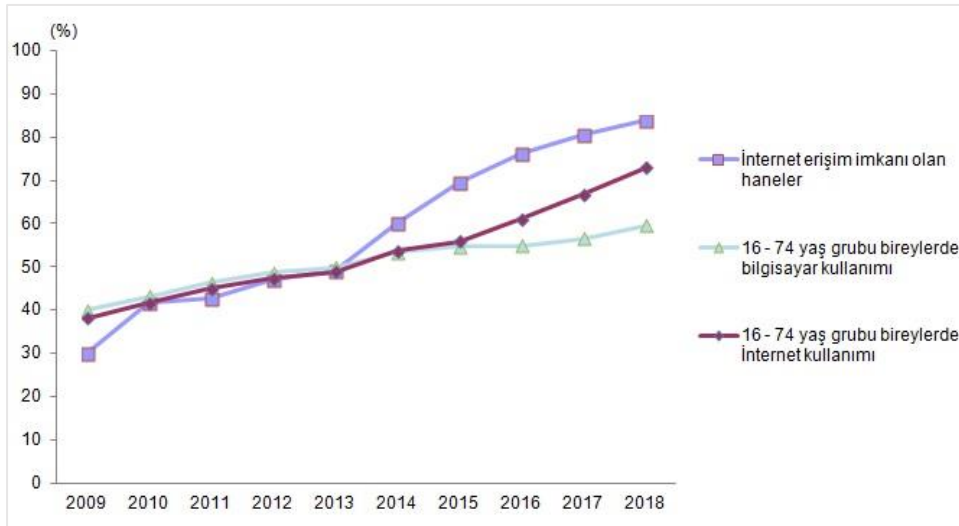

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simge	Tanım
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TİB	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
DVTÖ	Dijital Vatandaşlık Tutum Ölçeği
DVÖ	Dijital Vatandaşlık Ölçeği
BÖTE	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği
BTY	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım
DHAA	Dijital Hikaye Anlatımı Atölyesi
DHA	Dijital Hikaye Anlatımı
PEW	The Pew Research Center for the People
FATİH	Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
EBA	Eğitimde Bilişim Ağı
TCK	Türk Ceza Kanunu
ACRL	Amerika Kolej ve Araştırma Kütüphaneleri Derneği
IL	Information Literacy (Bilgi Okuryazarlığı)
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
HHBTK	Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı

1.GİRİŞ

21. yüzyılın yaşamın her alanında hızlı bir değişimi beraberinde getirdiğine ve toplumların yaşam biçimlerini de değiştirdiğine tanık olmaktadır. Dünyada tekerleğin icadıyla başlayan değişim 21. yüzyıla kadar devrim etkisiyle köklü değişikliklere yol açmıştır. Özellikle teknolojinin hızla gelişmesi insanların internete olan ilgilerini ve bağımlılıklarını artırmış, internet kullanımını zorunlu hale getirmiştir. 1960'lı yıllarda ilk defa ortaya çıkan internetin, dünya geneline bu kadar hızlı yayılacağı ve yaşamın vazgeçilmezleri arasına gireceği ilk günlerde ön görülmemiştir. İnternet; bilgiye kısa sürede ulaşmayı sağlayan ve bilgiyi paylaşmada sınırları ortadan kaldıran dünya çapında yayılan elektronik bir iletişim ağıdır. Teknolojilerin gelişmesiyle beraber internet günlük yaşamımızın bir parçası haline gelmiştir (Akkoyunlu ve Yılmaz, 2005). İnternetin yaşamımızın önemli bir parçası haline gelmesi; bireylerin gereksinim duyduğu bilgiye ulaşmasını ve iletişim kurmasını sağlarken eğitim, sağlık, iletişim, sinema, sosyal medya, alışveriş, bankacılık ve vatandaşlık işlemleri gibi birçok alanda da etkisini giderek artırmıştır. İnternetin birçok alanda ve işlemlerde kullanılması bu teknolojinin evlerdeki kullanım oranını da artırmıştır. TÜİK'in Nisan 2018 yılında Avrupa Birliği yönetmeliklerine uygun olarak gerçekleştiği HHBTK (Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı) araştırma sonuçlarına göre, evlerin % 83,8'inin evden internete erişim olanağına sahip olduğu ve bu oranın 2017 yılının aynı ayında % 80,7 olduğu saptanmıştır (Şekil 1.1). (TÜİK, 2018a).

Şekil 1.1. 2009 - 2018 Yılı Evlerin İnternet Erişim Olanağı (TÜİK, 2018a)

Şekil 1.1 incelendiğinde, evlerin internet erişiminin 2009 yılından 2018 yılına kadar sürekli artışı gözlenmektedir. Ayrıca 16 - 74 yaş grubu bireylerin internet ve bilgisayar kullanımının her yıl artışı görülmektedir.

İnternet kullanımının artması mobil araçların, bulut teknolojilerinin, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmelerini sağlamıştır. Özellikle mobil araçlar (akıllı telefonlar, tabletler, dizüstü bilgisayar vb.) sayesinde insanlar dijital dünyada her an çevrimiçi olabilecek duruma gelmiştir. Mobil araçlar bireylerin topluma katılımını da kolaylaşmaktadır. Bireyler, çevrimiçi ortamlarda bilgi alışverişi yapabilmekte, duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde paylaşabilmekte, kamu hizmetlerinden kolaylıkla yararlanabilmekte ve dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen olaylardan anında haberdar olabilmektedir. İnsanlar gereksinimlerini e-alışveriş, e-devlet, e-kitap, e-kütüphane, e-nabız, e-bankacılık gibi elektronik ortamlarda gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu durum, dijital yaşam kavramını da beraberinde getirmiştir. Dijital yaşam, internetin yaşamımıza girmeye başlamasıyla birlikte alışkanlıklarımızın büyük bir bölümünü değiştirmiştir. Bu değişimlerin en önemlilerinin iletişim ve yaşamı algılama alanlarında olduğu söylenebilir. E-devlet, e-hastane, e-okul, e-banka gibi kavramlar gündelik yaşamımızın dijital araçları haline gelmiştir. Zaman geçtikçe kişiler birbirleriyle olan tüm iletişimlerini dijital araçlar kullanarak sağlamaya başlamıştır. Artık hemen hemen her alanda dijital araçları etkin kullanan bireyler dijital yaşam kavramına uyum sağlamış ve dijital araçlar insanlığa birçok yarar sağlamıştır. Bireyler dijital araçları, gündelik ve iş yaşamlarında zamandan tasarruf sağlamak, gelişmelerin yakından izlemek, kişilerarası hızlı ve kolay iletişim sağlamak gibi birçok kolaylık sağlanması amacıyla kullanmıştır. Dijital yaşamda yoğun bir şekilde kullanılan internetin üç farklı görevi bulunmaktadır:

- a- Bireyler arasında iletişim,
- b- Boş zamanı değerlendirme veya etkileşimli eğitim,
- c- Bireyler, kurumlar ve kurumlar arasında bilgi aktarımı (Bonn ve diğerleri, 1998; Yolal ve Kozak, 2008).

Dijital yaşamda yoğun bir şekilde kullanılan internetin ve dijital teknolojilerin hızla gelişmesi bilgiye ulaşma, kullanma ve anlam yükleme açısından farklılaşmalara yol açmıştır. Bu durum teknolojiye ve bilgiye yüklenen anlam açısından yaş önemli bir değişken haline getirmiştir. Teknolojideki bu gelişmeler öyle hızlı bir şekilde meydana gelmiştir ki, neredeyse bir kuşak doğduğu andan itibaren hemen teknoloji ve araçlarıyla tanışırken başka bir kuşak ise, teknoloji ve araçlarıyla ancak yirmili yaş ve sonrasında tanışabilmiştir. Yaş ve teknoloji etkileşimi bakımından ilk kez Prensky (2001) "*dijital yerli*" ve "*dijital göçmen*" olmak üzere iki temel kavramdan söz etmiştir.

Dijital yerliler, doğumuyla birlikte dijital araçları kullanarak çevrimiçi hesaplar içerisinde büyüyen ve kendini sürekli geliştiren nesil olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle, teknoloji temelli bir dünyaya doğan ve çok küçük yaşlardan itibaren teknolojiyle tanışarak, kendilerine teknolojik bir öğrenme dili geliştiren yeni nesil öğrencilere dijital yerliler denilmektedir (Oblinger, Oblinger, 2005; Pedró, 2006 ve Prensky, 2001a, 2001b). Yeni nesil öğrencilerin sahip

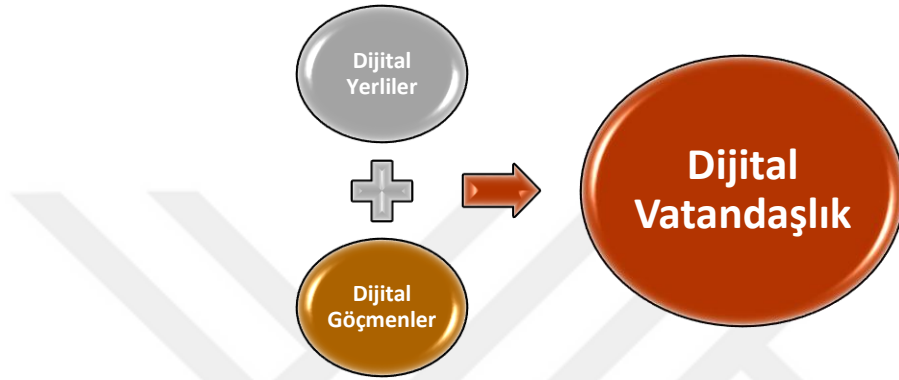
oldukları özelliklerin başında, internetin kullanımıyla gelişen sosyal ağları (Facebook, İnstagram, Twitter, Youtube vb.) etkin kullanabilmeleri, öğrenmek istedikleri bilgilere arama motorları (Google, Yandex, Firefox, Opera vb.) yardımıyla kolaylıkla ulaşabilmeleri gelmektedir. Dijital yerliler olarak bilinen öğrencilere “Net jenerasyonu”, “Z kuşağı”, “Siber çocuklar”, “Oyun nesli” gibi isimler verilebilmektedir (Akgün, Seferoğlu ve Yılmaz, 2011). Dijital yerlilerin genel özelliklerine bakıldığında, geleneksel öğrencilerin öğrenme özellikleri yerine;

- bilgiye hızla erişmek isterler,
- metin yerine grafiği seçerler,
- bir makaleyi baştan sona doğrusal bir biçimde okumak yerine kapsül halinde rastgele okurlar,
- ciddi çalışmalar yerine bilgisayar oyunları oynarlar,
- bilişsel yapıları sıralı değil paraleldir,
- aynı anda birçok işi yapmak isterler,
- keşfederek öğrenmek isterler,
- ses ve video özellikli cep telefonlarını, e-posta gibi dijital ortam uygulamalarını daha çok seçmektedirler (Bilgiç ve diğerleri, 2011).

Dijital yerliler teknoloji ile bütünleşmiş bir yaşam sürdürme çabası içindedir. Özellikle internet yardımıyla sosyalleşmek birincil seçimleridir. Çevrimiçi ortamlar, bilgisayar oyunları, cep telefonları, sosyal ağlar gibi birçok gelişen teknoloji, yaşamlarının merkezini oluşturmaktadır. Dijital yerli öğrencilerin belirgin özelliklerine bakıldığında; sosyal ağlarda arkadaş çevreleri ile bilgiyi çok hızlı edinip yayabilir, kendilerini iyi ifade edip istediklerini açıkça söyleyebilir, teknolojik gelişmelere çok hızlı uyum sağlar, yardıma gereksinim duymadan yeni teknolojilerin nasıl kullanıldığını çözebilir ve çok işlevli çalışabilirler (Yıldırım, 2018).

Dijital göçmenler ise, doğumuyla birlikte dijital araçlardan uzak olan ve belirli bir yaşta sonra dijital araçlara uyum sağlamaya çalışan nesil olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle, dijital göçmenlik dijital çağdan önce dünyaya gelmiş, dijital araçlar ile sonradan tanışan, dijital araçları kullanımında zorluk çeken veya çeşitli uyum sorunlarıyla karşılaşan, dijital araçlar kullanımı dijital yerlilere göre daha düşük düzeydeki bireyleri tanımlamaktadır (Prensky, 2001a, 2001b). Dijital göçmenlerin teknoloji kullanmada güçlük çektiği, fakat son dönemlerde teknolojinin bir zorunluluk haline gelmesiyle birlikte teknolojiyi kullanmanın yanı sıra, oyun oynama, sohbet etme, video izleme, haber okuma gibi nedenlerle kullandıkları gözlenmektedir. Her ne olursa olsun dijital göçmenlerin bu araçlardan yararlanma amaçları bilgiye ulaşma noktasında olmaktadır. Konuyla ilgili olarak, “dijital göçmenler bu teknolojilerin kullanıldığı ortamlara uyum sağlamaya çalışan ve kendisini teknolojinin gelişimi ile yeni bir süreç içerisinde bulan bir kuşaktan oluşmaktadır.” şeklinde açıklanmaktadır (Bilgiç ve diğerleri, 2011).

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın dijital yerliler ve dijital göçmenler teknolojik araçları kullanmayı amaç edinmiştir. Bu amaçla baktığımızda dijital vatandaşlık kavramının sadece dijital yerlilerin gereksinimleri doğrultusunda ortaya konması doğru olmayacaktır. Teknolojiyle sonradan tanışan ve dijital araçları kullanmaya yeni başlayan dijital göçmenlerin gereksinimlerini göz önüne alarak ortaya konması gerekmektedir. Bu çerçevede dijital vatandaşlık kavramının, hem dijital yerlilerin hem de dijital göçmenlerin gereksinimlerini gözeterek şekilde ele alınması gerekmektedir (Çubukçu ve Beyzan, 2013). (Şekil 1.2)

Şekil 1.2. Dijital Vatandaşlık

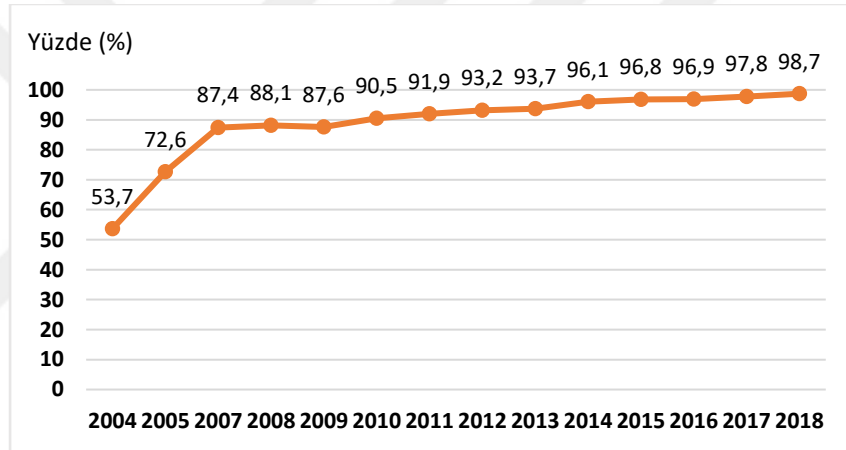
1.1. Dijital Vatandaşlık

Dijital vatandaşlığa geçmeden önce dijital ve vatandaşlık kavramlarına açıklık getirmek gerekmektedir. Dijital, günlük dilimizde dijital saat, dijital pazarlama, dijital bankacılık, dijital baskı, dijital ekran gibi çok farklı alanlarda kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Bu kavramlarda geçen dijital kelimesi TDK (2019) tarafından “verilerin bir ekran üzerinde elektronik olarak gösterilmesi” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımdan yola çıkarak dijital kavramı hangi alanda olursa olsun verilerin elektronik ortama aktarılması süreci olarak açıklanmaktadır. Teknolojinin günlük yaşantımızın ayrılmaz bir parçası haline geldiği, sürekli geliştiği bir ortamda bütün alanların geleneksel yöntemlere takılı kalmadığı, bilgisayar ortamlarında gerçekleştiği görülmektedir. Bilgisayarların işleri daha hızlı ve kolay hale getirmesi, insanların bütün işlerinin dijital ortamlara aktarması dijitalleşmeyi başlatmıştır.

Vatandaşlık ise; bir yurt içinde yaşayan devletine karşı yükümlülükleri olan kişiler olarak tanımlanabilir (TDK, 2019). Devletle birey arasında karşılıklı hak ve sorumluluğa dayanan hukuksal ilişkilerin tamamı, vatandaşlık kavramını ortaya koymaktadır. Bireyin vatandaşlık kazanması doğumdan itibaren, soy bağına veya daha değişik düzenlemelere bağlı olarak gerçekleşmektedir. Vatandaşlığa hak kazanma ve bu hakların bir parçası haline gelme ise, vatandaşlığı ifade etmektedir (Çubukçu ve Bayzan, 2013).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gün geçtikte gelişmesi ve hızla yayılması, dijital teknolojilerin kullandığı araçları yaygınlaştırmaktadır. Dijital araçlar sayesinde bilgiye çok hızlı ve istenilen yerden ulaşılabilen ve dünyanın farklı coğrafyasındaki kişilerle iletişim sağlanabilmektedir. Dijital vatandaşlık kavramı bütün bu dijitalleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Çubukçu ve Bayzan, 2013).

Dur durak bilmeyen teknoloji sürekli olarak gelişim yolunda ilerlemekte ve bu teknoloji özellikle gençler tarafından kullanılmaktadır. Özellikle internetin her alanda kullanılması mobil araçların (akıllı telefon, tablet, dizüstü bilgisayar) kullanımına hız kazandırmıştır. Özellikle akıllı telefonların kullanım oranının artmasıyla bilgiye istenilen yerden ulaşılabilir. TÜİK'in 2018b yılında Avrupa Birliği yönetmeliklerine uygun olarak gerçekleştirdiği HHBTK araştırma sonuçlarına göre, cep telefonu/akıllı telefon kullanım oranının % 98,7 olduğu saptanmıştır (TÜİK, 2018b), (Şekil 1.3).

Şekil 1.3. 2004 - 2018 Yılı Cep Telefonu/Akıllı Telefon Kullanım Oranı

Şekil 1.3 incelendiğinde, 2004 yılından 2018 yılına kadar cep telefonu/akıllı telefon kullanımının sürekli arttığı görülmektedir. Bu durum vatandaşlık kavramını da etkilemiş, dijital vatandaşlık kavramını ön plana çıkarmıştır (Elçi, 2015).

Vatandaşlık kavramı teknolojinin hızına karşı gelemeyerek etkilenmiş, vatandaşlığın topluma çevrimiçi olarak katılmasını sağlamıştır. Teknolojinin her alanda yaptığı değişiklik devletin vatandaşlarına karşı sorumluluklarını değiştirmiş, hizmetlerin elektronik ortamlara taşınmasını sağlamıştır. Bu hizmetler ışığında 2006 yılında "e-devlet" uygulaması ortaya çıkmıştır. E-devlet, vatandaşlara devlet, tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamlara aktarılma sürecidir. Bu sayede devlet, vatandaşlarına en kolay ve en hızlı yoldan, kaliteli, kesintisiz ve güvenli bir şekilde ulaşmayı hedeflemektedir. TÜİK'in 2018 yılında Avrupa Birliği yönetmeliklerine uygun olarak gerçekleştirdiği HHBTK araştırmalarına göre e-devlet kullanım oranı

2017 yılında % 42,4 iken, 2018 yılına gelindiğinde bu oran % 45,6 olmuştur (TÜİK, 2018a). Kullanım oranının artması devletin dijital vatandaşlık yolunda atmış olduğu hizmetlerin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, vatandaşların 1 yıl içerisinde e-devlet uygulamasını % 3,2 artışla kullanması, Türkiye'nin hızla dijital vatandaşlık olma yolunda ilerlediğinin göstergesidir.

Dijital vatandaşlık, teknolojik araçların amaçlarına uygun kullanılmasına ilişkin davranış kuralları olarak tanımlanabilir (TDK, 2019). Çubukçu ve Bayzan (2013) dijital vatandaşlığı, bilgi ve iletişim kaynaklarını kullanırken eleştirebilen, çevrimiçi yapılan davranışların etik sonuçlarının farkında olan, teknolojiyi başkalarına zarar vermeyecek şekilde kullanabilen, internet ortamında iletişim hakkını kullanan, yaptığı paylaşımlarında ve işbirliğinde doğru tutumu sergileyen ve başkalarını da bu yönde teşvik eden vatandaşlar olarak tanımlamışlardır. Başka bir deyişle, dijital vatandaşlık, "teknoloji kullanımı ile ilgili uygun, sorumlu davranış normları" olarak açıklanmaktadır (Ribble ve Bailey, 2007). Ribble (2007)'a göre dijital vatandaşlık kavramı küçük yaşlardan itibaren kazanılmaktadır. Teknolojik araçlara küçük yaşlarda tanışmamış olmaları, dijital araçlarda fazla zaman harcamaları, uygunsuz içerikler izlemeleri çocuklarda, bilişsel yönden olumsuz etkilemektedir. Küçük yaşlarda oluşturulan farkındalık çocuklarda dijital vatandaşlık konusunda deneyimli olmalarını ve dijital araçları kullanırken daha kaliteli vakit geçirmelerini sağlamaktadır. Bu bağlamda dijital vatandaşlık kavramı erken yaşlarda önem kazanmaya başlayan kavram haline gelmiştir.

Dijital vatandaş, internette bulunan bilgileri anlama, yazma, okuma ve gerektiği yerlerde paylaşma gücüne sahip ve etkin bir şekilde interneti kullanan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Karaduman ve Öztürk, 2014). Bu açıdan bakıldığında, dijital vatandaşlık için önemli normlarından biri olan internet kullanımı ülkemizde TÜİK verilerine göre her yıl artış göstermektedir. 2004 yılının başında internet abone sayısı yaklaşık 1,5 milyon civarındayken 2018 yılına geldiğinde bu sayının yaklaşık olarak 72 milyona ulaştığı görülmektedir (TÜİK, 2018a).

Dijital vatandaşlığın bir diğer tanımı da teknolojiyi kullanırken temel normları göz önünde bulundurmak ve bu doğrultuda hareket etmek olarak belirtilmiştir (Karaduman ve Öztürk, 2014). Dijital vatandaşlık tanımlarına bakıldığında öncelikle dijital ortamlara etkin olarak katılımın öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırken amacına uygun, etik, yasal, güvenli ve sorumluluklarını alacak biçimde kullanmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

Dijital vatandaşlık üzerinden yapılan çalışmalar dijital vatandaşlığın farklı boyutlarda olduğunu ve her boyutun önemli olduğunu söylenmektedir. Bu amaçla Ribble ve Bailey (2007) yüzlerce makale, haber, teknoloji kullanımı ile ilgili yayını değerlendirdikten sonra, dijital vatandaşlık kavramı ile ilgili dokuz boyut tanımlamışlardır (Şekil 1.4).

Şekil 1.4. Dijital Vatandaşlığın 9 Alt Boyutu

1.1.1. Dijital Erişim

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler toplumun yaşam biçimlerini değiştirmiştir. İnternet erişiminin artmasıyla birlikte istenilen yerden kolay bir şekilde bilgiye ulaşma, günlük işleri internet üzerinden gerçekleştirme, ödemelerin dijital bankacılık üzerinden yapılması gibi dijital ortamlar kullanılmaya başlanmıştır. Bütün bu işlemlerin temelinde dijital erişim yer almaktadır.

Dijital erişim kavramı için alanyazında çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Ribble'a (2011) göre dijital erişim, elektronik ortama herkesin tam katılması olarak nitelendirilmiştir. Toplumun, dijital teknolojiye her yerden, yüksek kalitede ve hızda erişebilmesi olarak belirlenmiştir (Çubukçu ve Bayzan, 2013). TÜİK 2018 HHBTK araştırma sonuçlarına göre, sabit telefon abone sayısının yaklaşık olarak 12 milyona, cep telefonu abone sayısının yaklaşık olarak 80 milyona, internet abone sayısının yaklaşık olarak 72 milyona ulaştığı görülmektedir (TÜİK, 2018a). Bu bilgilerden yola çıkarak vatandaşlarımızın bilgiye erişme oranının her geçen yıl yükseldiği görülmektedir.

TÜİK Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı araştırması sonucuna göre, bilgisayar kullanım oranının 2004 - 2018 yılları arasında sürekli yükseldiği, 2018 yılında bu oranın % 97 olduğunu söylenmektedir. Ayrıca, internet erişim oranının 2004 - 2018 yılları arasında sürekli yükseldiği, 2018 yılında bu oranın % 95,3'e ulaştığı belirtilmiştir (TÜİK, 2018c). Toplumların bilgisayar kullanım oranının ve internet erişimin oranının % 95'lerde olması dijital erişim konusunda sorun yaşanmadığını göstermektedir.

İnternetin kullanım sayısının artması insanların çevrimiçi ortamlara yönelmesini sağlamıştır. Bununla birlikte bilgiye erişim çok kolay hale gelse de, beraberinde bir takım

tehlikeleri de getirmiştir. Bu tehlikelerden öncelikle interneti en çok kullanan 16 - 24 yaş grubu (TÜİK, 2018) etkilense de, diğer yaşlardaki kişiler için de aynı tehlike söz konusudur. Dolayısıyla internet kullanıcılarının dijital ortamlarda erişim sağladığı bilgileri iyi analiz etmesi gerekmektedir (Çubukçu ve Bayzan, 2013).

Dijital erişim eğitim alanında büyük bir öneme sahiptir. Okullarda öğrencilerin teknolojik olanaklardan yararlanması sağlanmalıdır. FATİH projesi kapsamında bugüne kadar 1. faz olarak 84.921 adet, 2. faz olarak 347.367 adet etkileşimli tahta kurulumu tamamlanmış, 3. faz olarak 150.000 etkileşimli tahta alımının ihale aşamasında olduğu bildirilmiştir. Ayrıca 1. fazda bulunan 3100 okulun fiber internet bağlantısının hazır olduğu, 2. faz okulların çalışmasının da devam ettiği belirtilmiştir. FATİH Projesi, öğrencilerin en iyi eğitime ve kaliteli eğitim içeriklerine ulaşırken fırsat eşitliğinin sağlanmasını göz önüne alan eğitim hareketi olarak tanımlanmaktadır. Bu ilkelerden yola çıkarak başarı faktörleri 5 temel esasa dayandırılmıştır:

1. **Erişilebilirlik:** Her an her yerden, zaman ve araçlardan bağımsız olarak hizmet sunabilmek,
2. **Verimlilik:** Hedef odaklı, daha verimli çalışma ortamları ve gelişim alanları sunabilmek,
3. **Eşitlik (fırsat eşitliği):** Tüm paydaşların en iyi hizmete erişilebilmesini sağlayabilmek,
4. **Ölçülebilirlik:** Gelişimin doğru değerlendirilebilmesi için sürecin ve sonuçların doğru ölçülebilmesini sağlamak, buna göre düzgün geri bildirim verebilmek,
5. **Kalite:** Eğitimin kalitesini ölçülebilir şekilde yükseltmek (FATİH Projesi, 2019).

Fatih Projesinin temel amaçlarından en önemlisi olan erişilebilirlik, ancak eğitim kurumlarının gerekli alt yapılarının sağlanmasıyla olanaklıdır. Bununla birlikte Eğitimde Bilişim Ağı (EBA) ile çeşitli ders içeriklerinin dijital ortamlara aktarılması da fırsat eşitliğini sağlayacak gibi görülmektedir. İnternetin her an kullanıldığı 21. yüzyılda öğrencilerin ve öğretmenlerin internete erişimi öncelikli gereksinimler arasındadır. Bu erişimin her alanda sağlanması kişilerin dijital vatandaşlık normlarından olan internet erişimi konusunda sorun yaşamayacağını ortaya koymaktadır. Ayrıca, dijital erişimin sağlanması, vatandaşların dijital ticaret ve dijital vatandaşlığın diğer alt boyutları açısından önemlidir.

1.1.2. Dijital Ticaret

Çağımızın en önemli buluşlarından olan internet sayesinde, birçok bilgiye kısa sürede ulaşılabilen ve bilgiler başkalarıyla paylaşılabilir. Bu buluş, insanların alışveriş şeklini değiştirerek, dijital ortamda alışveriş yapmayı bulduğumuz çağın bir parçası haline getirmiştir. Dijital vatandaşlığın dokuz alt boyutundan biri olan dijital ticaret kavramının önemini artırmıştır. Dijital ticaret; malların çevrimiçi olarak alım-satımı şeklinde ifade edilmektedir (Kaya ve Kaya, 2014). Malların çevrimiçi olarak alım satımının yapılması bankacılık sistemlerinin gelişmesine

buna bağlı olarak da internet bankacılığını ortaya çıkarmıştır. İnternet bankacılığı sayesinde e-ticaret sistemleri gelişerek, çevrimiçi ortamlarda alışveriş serüveni başlamıştır.

TÜİK 2018 HHBTK araştırma sonuçlarına göre, internet kullanan 16 - 74 yaş aralığındaki kişilerin internet üzerinden kişisel kullanım amacıyla internet bankacılığını kullanım oranı % 39,5 olmuştur. Bu oranın 2017 ve 2016 yıllarında sırasıyla % 35,4 ve % 31,0 olduğunu açıklanmıştır (TÜİK, 2018a).

TÜİK internet üzerinde alışveriş sonuçlarına göre; mal veya hizmet siparişi veren ya da satın alan 16 - 74 yaş grubundaki bireylerin oranı 2017 yılı Nisan ayı ile 2018 yılı Mart ayları arasında % 29,3 olduğunu belirtmiştir. Önceki yılın aynı dönemlerinde (2016 Nisan - 2017 Mart) bu oran % 24,9 olarak gözlemlenmiştir (TÜİK, 2018a).

Çevrimiçi ortamlarda yapılan alışveriş ve internet bankacılık sisteminin güvenli kullanıldığında son derece yararlı olduğu fakat birçok zararlı etkilerinin de olduğu göz ardı edilmemelidir. Kullanılan kredi kartları, paylaşılan kişisel bilgilerin gizliliği ve güvenliği çok önemli konular arasındadır. Dijital vatandaşların internet ortamında herhangi bir güvenlik açığı olmadan rahatça işlemlerini yürütebilmeleri ve güvenli alışveriş yapabilmeleri gerekmektedir (Çubukçu ve Bayzan, 2013).

TÜİK verileri çevrimiçi alışveriş yapanların yaklaşık % 25'inin çeşitli sorunlar yaşadığını ortaya koymuştur. Bu sorunların başında sahte internet sitelerinin yaşattığı sorunlar gelmektedir. Bu sorunlar kapsamında Ticaret Bakanlığı'nın elektronik ticarete güvenlik ve hizmet kalitesi standartlarının yükselmesi ve e-ticaret sitelerinin güvenilirliğinin kontrol edilmesi amacıyla güven damgası sistemi oluşturulmuştur (Güven Damgası, 2019). Güven damgası sistemiyle e-ticarete yaşanan sorunların devlet kontrolünde olması, sahte e-ticaret sitelerinden kaynaklanan sorunların önüne geçilmesi planlanmaktadır.

Genel olarak bakıldığında dijital ticaret; çevrimiçi ortamlarda ürün ve hizmetlerin fiyatlarını arama, istenilen ürünü en uygun fiyata alma, bu işleri yaparken internet dolandırıcılara karşı kendini koruyabilme ve bütün bu işlemleri gerçekleştirirken internet bankacılığını kullanabilmeyi ifade etmektedir. İnternet bankacılığını kullanan kişilerinin karşılaştığı bir sorun karşısında farklı iletişim yollarıyla (E-mail, WhatsApp vb.) çözüm araması dijital iletişim konusunu öne çıkarmaktadır.

1.1.3. Dijital İletişim

İnternet, birden fazla bilgisayar sistemini birbirine bağlayan, dünya çapında yayılmış bir iletişim ağı olarak tanımlanabilir. 1993 yılında internetin kullanılmasıyla başlayan ve dijital teknolojilerin yaşamımıza girmesiyle iletişim farklı bir boyut kazanmaya başlamıştır. Dijital iletişimi, dijital ortamda bilgi alışverişi yapabilme, farklı iletişim kaynaklarını kullanabilme

becerisine sahip olma ve bu iletişim kaynaklarını amacına uygun bir şekilde kullanabilme olarak tanımlamıştır (Çubukçu ve Bayzan, 2013). Başka bir ifadeyle, elektronik bilgi alışverişi (Ribble ve Bailey, 2007) olarak tanımlanmıştır.

Teknolojinin gelişmesi, iletişim araçlarının gelişmesine ve değişmesine neden olmuştur. Geçmişte insanlar güvercin, ateş, telgraf ve mektup gibi ilkel teknolojileriyle iletişim sağlarken günümüzde internetin de gelişmesiyle e-posta, akıllı telefon ve sosyal medya uygulamalarıyla iletişim sağlamaya başlamıştır. İnternetin her alanda kullanılması insanların iletişim kurmasını kolaylaştırmış, aynı anda birden fazla kişiyle iletişim kurma olanağı sağlamıştır. Bu durum iletişim araçlarının kullanım oranlarını yükseltmiştir.

TÜİK 2018 HHBTK araştırma sonuçlarına göre, internet kullanan 16 - 74 yaş aralığındaki kişilerin internet üzerinden kişisel kullanım amacıyla e-posta gönderme/alma oranı % 44,8, internet üzerinden telefonla görüşme/ video görüşmesi oranı % 69,5 ve sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma oranları % 84,1 olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2018d). Araştırmaya göre, iletişimin büyük bir bölümünün internet aracılığıyla gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum bireyleri internete bağımlı hale getirmekte ve internette çeşitli risklerle karşı karşıya kalabileceklerini göstermektedir (Çubukçu ve Bayzan 2013). Riskler karşısında bireylerin nasıl davranması gerektiğini ortaya koyup karar vermesi dijital etik konusunu gündeme getirmektedir.

1.1.4. Dijital Etik

Etik, genel olarak insanı ve ahlaki değerleri temsil etmektedir (TDK, 2019). Bu açıdan bakıldığında, insan davranışlarının doğru-yanlış, haklı-haksız, iyi-kötü, adil-adil olmayan şekilde ayırt edilebilmesi ve değerlendirilmesidir. Her geçen gün hızlı gelişen teknoloji yaşamımızda onlarca kolaylık sağlamaktadır. Teknoloji karşısında insanlar, davranışlarını ve tutumlarını kontrol etmekte zorlanmaktadır. Dijital ortamlarda yapılan saygısız davranış, tahrik edici yazılar, küfürlü argo içeren mesajların sayısının artması vb. dijital etik kavramının gündeme gelmesini sağlamıştır. Dijital etik, teknolojiyi kullanırken başkalarına zarar vermeyen, dijital ortamda yaptığı davranışların etik sonuçlarını bilen, dijital ortamda iletişim kurarken ve işbirliği yaparken doğru davranışlar sergileme olarak tanımlanabilir (TDK, 2019). Çubukçu ve Bayzan'a göre (2013), dijital araçları kullanırken başkalarının haklarına saygılı olunması, dijital araçların ne zaman ve nasıl kullanılacağı bilincine sahip olması durumlarını kapsamaktadır.

Dijital etik konusunda Computer Ethics Institute (Bilgisayar Etik Enstitüsü) tarafından geliştirilen ve bilgisayar kullanım etik ilkelerinin temelini oluşturan 10 ilke şu şekilde sıralanabilir:

1. Bilgisayarı başkalarına zarar vermek için kullanmayın.
2. Başkalarının bilgisayar çalışmalarına karışmayın.
3. Başkalarının bilgisayarındaki dosyaları karıştırmayın.
4. Bilgisayarı hırsızlık yapmak için kullanmayın.
5. Satın almadığınız yazılımları kopyalamayın ve yasal olmayan durumda kullanmayın.
6. Bilgisayarı doğru olmayan bilgiyi yaymak için kullanmayın.
7. Kendinize ilişkin olmayan bilgisayar kullanmayın.
8. Başkalarının bilgilerini referans göstermeden kullanmayın.
9. Sosyal yaşamı etkileyen programlar geliştirmeyin.
10. Bilgisayar kullanırken başkalarına saygı gösterin (1998).

Dijital vatandaş olarak siber zorbalık, dijital güvenlik ihlalleri, sanal atışma gibi birçok olumsuz davranışlardan kaçınmak gerekmektedir. Konuşma özgürlüğü gibi kişilik ve gizlilik hakları dijital etik çerçevesinde değerlendirilmelidir. Dijital ortamda sergilenen davranışların ahlaki ve etik kuralları olduğunu ve dijital hukuk kapsamında değerlendirildiği unutulmamalıdır.

1.1.5. Dijital Hukuk

Hukuk genel olarak toplumsal düzeni sağlamak için devlet tarafından konulmuş kuralları kapsamaktadır. Fakat internetin yaygınlaşmasıyla birlikte bu kuralların dijital ortamlara aktarılması zorunluluk haline gelmiştir. Dijital çağın bize sunduğu bu teknolojilere her gün bir yenisi eklenmektedir. Toplumun bu yeniliklere hızlı uyum sağlamasıyla sürekli yeni teknolojilere olan istek artmaktadır. Dijitalleşmenin ve yeni teknolojilerin toplum düzenine ve sosyal yaşamımıza etkisi düşünüldüğünde dijital hukuk kavramı büyük önem kazanmaktadır.

Dijital hukuk, sanal ortamlarda yapılan her işin sorumluluğunun olduğu ve kurallara uyulmaması halinde bazı yaptırımların olması olarak ifade edilmektedir. Başka bir deyişle, dijital hukuk, yaşamımızda suç teşkil eden tüm davranışların dijital ortamlarda yapılmasının suç olduğu bilinciyle hareket edilmesi ve dijital ortamlarda suç işleyenlere ilgili kurumların yaptırım uygulamasıdır (Çubukçu ve Bayzan, 2013).

İnternet sayesinde bugün iletişim, bilgiye ulaşma, bankacılık, alışveriş ve diğer pek çok şey yapılabilmektedir. Bu kadar çok işlemin internet üzerinden yapılması ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Bunların başında telif hakkı, bilişim suçu, korsan yazılımlar, bilgisayar sistemlerinin ele geçirilmesi ve kişisel bilgilerin çalınması gelmektedir. Bu sorunlar dijital hukuku kapsayan konuları içermektedir.

Ülkemizde bu sorunlarla ilgili hukuksal açıdan bazı önlemler alınmış ve 5237 sayılı TCK (Türk Ceza Kanunu) “Bilişim Alanında İşlenen Suçlar” başlığı altında tüm bilişim suçlarını 243 ile 245 maddeleri arasında düzenlemiştir. 5237 sayılı TCK’de düzenlenen bilişim suçları şunlardır:

- Bilişim sistemine girme suçu (TCK m.243),
- Sistemi engelleme, bozma, erişilmez kılma, verileri yok etme veya değiştirme suçu (TCK m.244),
- Banka veya kredi kartının kötüye kullanılması suçu (TCK m.245),
- Yasak araç veya program kullanma suçu (TCK m.245/a) gibi suçlara çeşitli hapis ve para cezaları verilmektedir (Türk Ceza Kanunu, 2018).

İnternetin herkes tarafından kullanıldığı düşünüldüğünde günümüzde kazanmamız gereken en önemli konulardan birisinin dijital hukuk kavramı olduğu görülmektedir. Dijital hukuk konusunda bilinç olmalı, teknolojiyi amacına uygun kullanmalı ve başkalarının haklarını ihlal etmemeli, sorumlu bireyler yetiştirilmeli ve topluma katılması sağlanmalıdır. Sorumlu bireylerin yetiştirilmesi teknolojileri kullanırken dijital hak ve sorumluluklarını bilen ve yerine getiren bireylerle gerçekleşecektir.

1.1.6. Dijital Hak ve Sorumluluklar

İletişim araçlarının hızlı değişimi insanların kendini özgürce açıklama ortamlarını değiştirmiştir. Dijital ortamlar sayesinde özgürlük kelimesi farklı bir boyut kazanmıştır. Özgürlüğün sadece kendi çıkarları doğrultusunda kullanılması, başkalarının haklarını çiğnenmesi gibi sorunların çıkması dijital ortamda yapılan özgürlüğün önemini artırmıştır. Bu sorunlar karşısında kişilerin dijital ortamlarda hak ve sorumlulukların bilincinde olması önemlidir. Bayzan ve Çubukçu (2013, s.157)’ a göre dijital hak ve sorumluluk, dijital ortamda bireylerin dijital araçları özgürce kullanabilmesi ve dijital ortamda işlenen çeşitli suçlar ve haksızlıklara karşı şikâyet etme hakkının bilincinde olması ve bireylerin bu sorumlulukta hareket edebilmesi olarak tanımlanmıştır.

Günlük yaşantımıza baktığımızda artık birçok işlemin dijital ortamlarla yapıldığı görülmektedir. Herkese açık olan dijital ortamlarda insanlar kendilerini özgürce ifade edebilmektedir. İfade özgürlüğü kısıtlanamaz, fakat bu ifade özgürlüğü başkalarının kişisel haklarını ihlal etmemeli ve internet ortamının hak ve sorumluluk çerçevesindeki dengeyi koruyabilmelidir (Çubukçu ve Bayzan, 2013). Dijital vatandaş olarak dijital ortamlarda sahip olduğu hakların ve özgürlüklerinin farkında olunmalı, bu hak ve özgürlükleri kullanırken başka kişilerin hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmelidir.

1.1.7. Dijital Sağlık

Gündelik yaşamda kullandığımız teknolojik araçlar günden güne gelişip değişirken, teknolojide yaşanan bu gelişme ve değişimler insan yaşamını doğrudan etkilemektedir. Teknolojinin gelişmesi, dijital araçların yaygınlaşması ve sosyal medyanın bilinçsizce kullanılması yeni hastalıkların doğmasına neden olmuştur. Çağın hastalığı olarak bilinen akıllı telefon/araçtan yoksun kalma korkusu (nomofobi), gelişmeleri kaçırma korkusu (fomo), resimleri izlerken kaybolma rahatsızlığı (photolurking) gibi psikolojik rahatsızlıkların bireylerin gelişimini olumsuz etkilediği ortaya konmuştur.

The New Scientist dergisinin düzenlediği araştırma konusu olan internet kullanıcılarını kapsayan yeni nesil hastalıklar aşağıda verilmiştir:

- **Ego Sörfü:** Teknoloji meraklısı olan insanların kendi isimlerini internette arayıp kendisiyle ilgili gelişmeleri izlemesidir.
- **Enfornografi:** Gereksinim duyduğu bilgileri internet üzerinden ulaşılmaya çalışmasıdır.
- **Youtube-Narsizmi:** Kendisini popüler birisi olarak göstermek için sürekli kendi videolarını Youtube kanalında paylaşmasıdır.
- **Siberhondrik:** Hastalandığında doktor muayenesi yerine internette tedavi yöntemi arayıp, uygulamasıdır.
- **Hikikomori:** Japonca da “elini, ayağını çekmek” anlamında kullanılan gençlerin yaşamdan el ayak çekip odalarına kapanıp, zamanlarının çoğunu dijital araçlarla geçirmesidir.
- **Photolurking:** İnternette saatlerce başkalarının fotoğraflarına bakmaktır.
- **Cheesepodding:** Zamanının büyük kısmını internetten şarkı indirmekle geçirmektir.
- **Nomofobi:** Akıllı telefonundan uzaklaştığında haber alamamaktan korkmasıdır.
- **Fomo:** Sosyal medyadaki gelişmeleri izleyemediğinde kaygılanmaktır (Özsoy, 2009).

Bu hastalıkların temelinde internet ve bilgisayarın bilinçsiz bir şekilde kullanılmasının neden olduğu söylenebilir. Bilgisayar ve interneti yoğun bir şekilde kullananların öğrenciler olduğu düşünülürse, öğrencilerin internet ve bilgisayarı kullanırken doğabilecek psikolojik tehlikelerin farkında olmaları ve bu konuda yetiştirilmeleri önem kazanmaktadır. Bu sorunların oldukça yaygın olarak görülmeye başlaması insanları bu sorunlara karşı önlem alma arayışına yöneltmiş ve bazı önlemlerle bu sorunların azaltılabileceği belirtilmiştir (İnandı ve Akyol, 2001).

Kılıçer (2010) teknolojik araçların kullanılması konusunda dikkat edilmesi gereken ana maddeleri şöyle açıklamıştır:

- **Çalışma ortamı;** çalışma ortamının fiziksel durumu yeterli olmalı
- **Ergonomi;** masa ve koltukların vücut özelliklerine uygun olmalı

- **Doğru kullanma bilinci;** teknolojik araçları amacına uygun ve ergonomik kurallara uygun kullanılmalı.
- **Ara verme;** sık sık mola vererek uzun süre çalışılmamalı.
- **Egzersiz;** çalışma aralarında vücut yapısını rahatlatarak egzersizler yapılmalıdır.

1.1.8. Dijital Güvenlik

İnternet kişilerin günlük yaşamlarında ve genel olarak toplumsal konuda önemli bir rol oynamaktadır. İnternet kişilerin bilgiye ve hizmetlere hızlı bir şekilde erişmesini, iletişim kurmalarını ve küresel düzeyde fikir ve bilgi alışverişini sağlayan sürekli gelişen bir araç haline gelmiştir. Sürekli gelişen internette gezen kişilerin ayak izleri, dijital ortamlarda kayıt altına alınmaktadır. Dijital ortamlarda çevrimiçi alışveriş ve bankacılık vb. gibi işlemlerin yapıldığı düşünüldüğünde kişisel bilgilerin güvenliği ve gizliliği büyük önem taşımaktadır.

Teknolojinin hızla yayılmasıyla birlikte yaşamımıza giren kavramlardan birisi de dijital güvenlik olmuştur. Yaşantımızda birçok işlem artık internet üzerinden yapılmaktadır. Çevrimiçi alışveriş, bankacılık en çok yapılan işlemlerdir. Bunlar göz önüne alındığında sahte alışveriş siteleri, dolandırıcılar, zararlı yazılımlar gibi durumlar insanların veri güvenliğini tehdit etmektedir. Bu durumlardan korunmak hangi sitelerin güvenli olduğunu anlamak kişisel sorunlardan birisidir. Çevrimiçi alışveriş sitelerinin güvenliğini sağlamak amacıyla Güvenli Giriş Katmanı (Secure Sockets Layer) adı altında güvenlik sertifikasıyla güvenli veri transferini çift taraflı şifreleyerek güvenlik ve gizliliğin sağlanması amacıyla geliştirilmiş bir güvenlik protokolü oluşturulmuştur. Bu protokol güvenliği garanti altına almak için alınan elektronik önlemler olarak düşünülmelidir (Ribble ve Bailey, 2007).

Dijital ortamda oluşan güvenlik tehditleri, bu ortamları sıklıkla kullanan 16 - 24 yaş aralığındaki gençler üzerinde oldukça etkili olabilmektedir. Gençler dijital ortamlarda kişisel bilgilerini paylaşmakta, tanımadığı kişilere güvenmekte ve bunun sonucunda akran istismarı, cinsel istismar ve çocuk pornografisi gibi risklerle karşılaşmaktadır (Alikışifoğlu, 2012). Bu riskleri önlemenin yolu gençlere küçük yaşlarda dijital güvenlik eğitiminin verilmesinden geçmektedir. Özellikle çocukların daha güvenli bir internet erişimi sağlayabilmesi için çeşitli filtreleme uygulamaları, güvenli internet servisleri ve anti-virüs yazılımları ile güvenliğinin sağlanması gerekmektedir (Çubukçu ve Bayzan, 2013).

Günümüz teknolojisindeki var olan araçlarla kullanıcılar daha fazla kişisel veri saklamak zorunda kaldıklarında depolama sorunları yaşamaktadır. Bu sorunlara çözüm olarak ortaya çıkan bulut depolama teknolojileri adı altında internet tabanlı bilişim hizmetleri ortaya çıkmıştır. Bu teknolojiler sayesinde kişiler istediği zaman verilerini saklayıp, ulaşabilmektedir.

1.1.9. Dijital Okuryazarlık

Birçok amaç için kullanılan internet bize dijital dünyanın kapılarını yarar ve sınırlılıklarıyla birlikte açmaktadır. Teknolojideki gelişim ve değişimler 5 - 10 yıl öncesine kadar doğrusal bir çizgide ilerlerken, günümüzde çok hızlı ve değişken olarak gerçekleşmektedir. Bu hızlı ve değişken gelişimler yaşam biçimimizi, ilişkilerimizi, alışkanlıklarımızı kısaca her şeyimizi tamamen değiştirmektedir. Bireylerin sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma, paylaşım sitelerinde video izleme, müzik dinleme, internet bankacılığı vb. birçok farklı amaçlar için internet kullanıldığı görülmektedir. Dijital ortamlarda gezinen bireyler, çevrimiçi hırsızlık, dolandırılma, yanlış yönlendirilme, sanal zorbalık, kişisel bilgilerin paylaşımı, zararlı yazılımlar, istismar vb. istenmeyen davranışlara karşı karşıya kalabilmektedir (TİB, 2012). Özellikle interneti fazla kullanan 16 - 24 yaş aralığındaki (TÜİK, 2018a) dijital yerli öğrencilerin, dijital ortamda karşılaştıkları sahte profillere, sitelerdeki yanlış bilgilere ve sosyal medyada tanıştığı kişiler ile iletişim kurarken dikkat etmesi gerekmektedir. Bu durum öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerine sahip olmasını gerekli kılmaktadır.

Bilgilerin çok hızlı bir şekilde yayıldığı günümüzde yanlış bilgi içeren, güvenilirliği düşük, tahrik amaçlı yapılan yanlış bilgiler, bireyler ve toplum açısından yanıltıcı sonuçlar doğurmaktadır. Çubukçu ve Bayzan (2013), internet risklerinin oluşmasındaki en büyük etkenin doğru olmayan, istismar edici, yanıltıcı bilgilerin üretilmesi ve paylaşılmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu durumda dijital okuryazarlık kavramı önem kazanmaktadır.

Dijital teknolojilerin hızlı gelişmesiyle oluşan dijital toplumda ayakta kalabilmek için bazı kavramlar ön plana çıkmaktadır. Dijital okuryazarlık kavramı da bunlardan birisidir. Dijital okuryazarlık, dijital vatandaşlığın en önemli ayağını oluşturan boyutlarından birisidir (Ribble, 2011). Dijital okuryazarlık, dijital teknolojileri kullanarak hızlı bir şekilde bilgiye ulaşma, bilgilerin güvenilirliğini sorgulama ve etkili bir şekilde kullanarak bilgi üretme becerisi olarak tanımlanabilir. Çubukçu ve Bayzan'a (2013) göre, farklı teknolojilerin bilinmesi ve teknolojileri doğru kullanabilme yeteneğine sahip olunması, doğru bilgiye dijital ortamda ulaşma, doğru bilgiyi üretme, doğru bilginin bilincinde olma ve öğrenme-öğretme sürecinde teknolojiyi kullanabilme durumlarını kapsamaktadır. Silverblatt (1995) Dijital okuryazarlığın 7 maddesini şu şekilde tanımlamıştır;

- Bireylere medya okuryazarlığı konusunda bağımsız tüketim aşılmalıdır.
- Medya iletişim konusunun önemi açıklanmalıdır.
- Dijital ortamın toplum üzerindeki etkisi üzerinde durulmalıdır.
- Medya mesajlarını analiz etme yetisi elde etmelidir.
- Medya içeriği anlama becerisi kazandırılmalıdır.
- Medya mesajları üretmelidir.

- Konuları kültürümüzle eş değerlendirme yapmalıdır.

Dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık kavramlarının etkisi tüm bireyler üzerinde büyük oranda görülmektedir. Her durumdan kolay etkilenebilen ortaöğretim dönemi öğrencilerinin bu konuda ilk aklımıza gelen yaş grupları arasında olduğu düşünülmektedir. Dijital vatandaşlık kavramı okullarda gerçek yaşamda gerekli olan hak ve sorumlulukların yanı sıra, bu sorumlulukları dijital ortamda da öğrencilere aşlamayı amaçlamaktadır.

Teknolojideki değişimler eğitim alanına da büyük katkı sağlamıştır. Teknolojinin gelişmediği dönemlerde öğrenciler eğitim için yalnızca okula bağlı iken, artık internet üzerinden çok farklı kaynaklara (eğitici yazılımlar, akıllı tahtalar, uygulama yazılımları ve eğitsel oyunlar) ulaşabilmektedir. Böylece günümüz teknolojik araçları ile eğitimin kalitesinin artması bir ölçüde sağlanabilecektir. Bilgiye ulaşma, problem çözme, bilginin işlenmesi ve sunulması gibi becerilerin bütün öğrencilere kazandırılması, onlara günlük yaşamda bilgi teknolojisi araçlarını nasıl kullanabileceklerinin öğretilmesi eğitimi olumlu yönde etkileyecektir (Demircioğlu, 2014).

Öğrenciler teknolojiden yararlanırken, hem kendilerinin hem de toplumun daha az zarar görmesi için, günlük yaşam koşullarında öğretilen sorumlulukları, dijital ortamda uygulamalı ve bunun bilincinde olmalıdır. Bu nedenle, teknolojiyi kullanan herkesin dijital okuryazarlık kurallarından haberdar olması ve bu kurallara uyması gerekir. Öğrencilerin kurallara saygı gösteren, diğer bireylerin haklarına saygılı, teknolojiyi olumlu yönde kullanabilen ve dijital vatandaşlık nitelikleri gereği, bilgiyi araştıran, analiz eden öğrenciler olabilmelerine yönelik yapılacak araştırmalar günümüzde giderek önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak teknolojide meydana gelen birçok yenilik eğitim sisteminde ve eğitim sistemi içinde bulunan öğrencileri değiştirmiştir. Gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri sanayi, ticaret, sağlık, iletişim, mühendislik gibi birçok alanı etkilemekle birlikte; eğitim alanında da oldukça önemli değişimleri ve beraberinde de bu değişimlere uyum sağlayacak öğrenmeleri zorunlu hale getirmektedir (Kurtoğlu, 2009; Orhan ve Akkoyunlu, 2003). Eğitim sistemi dijital okuryazarlık kavramının yerleşmesinde büyük öneme sahiptir. Bu yüzden dijital okuryazarlığın öğrenciler üzerindeki etkisini artırmak için öğrencilere olanaklar sağlanması gerekmektedir. FATİH Projesi, EBA gibi projelerle öğrenciler arası fırsat eşitliğinin sağlanması gerekmektedir. Öğrencilerin teknolojik araçları tamamen yaşamına alması veya tamamen yaşamdan uzaklaştırması olanaklı değildir. Çağımız gereği teknolojinin olanaklarından yararlanmak gerekmektedir. Bu yüzden teknoloji, doğru bir biçimde gerektiği gibi insanın yaşamını kolaylaştırmak için bir amaç olarak değil, bir araç olarak kullanılmalıdır. Bu nedenle teknolojiyi kullanan her öğrencinin, dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık konularından haberdar olması ve kurallara uyması dijital ortamda ayakta kalması için önemlidir.

Dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık kavramları alanyazında yeni olmakla birlikte, bu iki kavram birçok değişkenle birlikte incelendiği ama dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık kavramlarının birlikte incelenmediği görülmektedir. Ayrıca dijital okuryazarlık dijital vatandaşlığın dokuz alt boyutundan bir tanesidir. Dijital vatandaşlığın oluşabilmesi için en önemli alt boyuttur. Dijital okuryazarlık olmazsa dijital vatandaşlık gerçekleşmeyebilir. Günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte dijital araçların yaygınlaşması, sosyal paylaşım ortamlarında doğru yanlış birçok bilginin artması ve insanların kişisel bilgilerini paylaşma eğilimine götürmektedir. Bu nedenlerle ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin dijital vatandaşlık kavramının etkilediği düşünülmektedir. Bu düşüncelerden hareketle problem durumu aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

1. 2. Problem Durumu

Günümüzde teknolojinin hızlı gelişimi olumlu ya da olumsuz biçimde içinde yaşadığımız dünyayı etkilemektedir. İnternet ve bilgisayar yanlış kullanıldığında ciddi zararlara neden olmaktadır. TÜİK 2018d verilerine göre; internet kullanan 16 - 74 yaş grubu interneti kişisel kullanma amaçlarına bakıldığında; % 83,7'si sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma olarak kullanıldığı görülmektedir (TÜİK, 2018d). Özellikle gençler arasında hızlı bir şekilde yaygınlaşan sosyal medya konusunda önlemler alınması gerekmektedir. Sorgulanmadan yapılan paylaşımlar, özel yaşamın gizliliğine bakılmaksızın paylaşılan yazılar, videolar ve fotoğraflar, izin alınmadan kullanılan kredi kartları gibi sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Öğrenciler, arkadaşlarının, ailelerinin hatta kendi sosyal medya hesaplarında, çevrimiçi mesajlaşma gruplarında açığa vurmuş durumdadırlar. Gelişen bu teknolojilerin karşısında bu sorunlar hem gizlilik hem de güvenlik açısından kaygı duyulmaktadır.

Gelişen teknolojiyle birlikte ortaya çıkan dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık kavramları giderek önem kazanmaktadır. Çünkü internet ve bilgisayar kullanımının zorunlu olmasıyla birlikte dijital teknolojileri kullanan birey sayısı artarken, dijital vatandaşlığın ve dijital okuryazarlığın ilkeleri aynı ölçüde ilerleyememektedir.

Dijital okuryazarlık, dijital vatandaşlığın en önemli ayağını oluşturan 9 alt boyuttan birisidir (Ribble, 2011). Dijital okuryazarlık, dijital ortamlarda kişilerin sahip olması gereken becerilerin ve davranışların bütünüdür. Dijital okuryazarlık; farklı teknolojilerin doğru kullanılabilmesi ile birlikte doğru bilgiye ulaşma, üretme ve paylaşımında bulunabilme ve öğrenme-öğretme süreçlerinde teknolojiyi kullanabilme becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir (Çubukçu ve Bayzan, 2013). Dijital okuryazarlık, teknolojik araçlar aracılığı ile bilgiyi bulma, anlamaya çalışma, çözümlenme, üretim ve sonrasında paylaşma süreçlerini

çermektedir. Son yıllarda internet, bilgisayar, etkileşimli tahta, akıllı tahta gibi bilişim teknolojilerinin eğitimde kullanılmasıyla birlikte öğrencilerin bu teknolojileri kullanabilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Dijital okuryazar sadece teknolojik araçları istenilen amaçta doğru yöntemle verimli bir şekilde kullanabilmek değil aynı zamanda bu araçları etik, amacına uygun erişebilen kişidir. Günümüzde, iletişim, öğrenme, öğretme gibi toplum için önemli öğeler daha çok dijital ortam üzerinden sağlanmaktadır. Bu nedenle dijital okuryazarlık konusu önem taşımaktadır. Dijital okuryazarlık araştırmalarına bakıldığında genellikle dijital vatandaşlığın 9 alt boyutu içinde yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle dijital okuryazarlık kavramını dijital vatandaşlığın 9 alt boyutu içinde değil, ayrı bir kavram olarak değerlendirilip araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Dijital teknolojilerin gelişmesiyle, kişilerin dijital ortamlarda olumsuz davranışlarla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olmuştur. Herkes gibi özellikle, ortaöğretim çağındaki bireylerin internette karşılaştıkları profillere, gezindikleri sitelerden elde ettikleri bilgilere ve sosyal ağlarda tanıştıkları bireylerle iletişim kurarken dikkat etmesi gerekmektedir. Bu durum bireylerin dijital okuryazarlık becerilerine sahip olmasını gerekli kılmaktadır (Hamutoğlu ve diğerleri, 2017).

Dijital teknolojilerde yaşanan hızlı değişim ve dönüşümlerden en çok etkilenen kesim ise; okul sistemi içinde yer alan öğrenciler, öğretmenler, eğitim programları, yöneticiler vb. olmuştur. Öğrenciler için aşılması gereken zorluklardan biri dijital ortamda nasıl davranması gerektiğini bilmekten geçmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi TÜİK (2018a) verilerine göre internet ve bilgisayarlı etkin kullanıcılar arasında ortaöğretim öğrencileri yer almaktadır. Öğrencilerin dijital ortamlarda karşılaşılabilecek olumsuz durumlar ile karşılaşması olanaklıdır. Öğrenciler arasında dijital oyunlarda başarılı olma, şifre ele geçirme, sisteme izinsiz girme yüksek güven ve itibar görmektedir. Bu nedenlerle birbirlerinin şifrelerini ele geçirme, oyun hesaplarını ele geçirme, zararlı yazılım iletme, çevrimiçi oyunlar için kredi kartı bilgileri paylaşılması gibi girişimler yaygın olarak gözlenmektedir (Güvenli İnternet Günü, 2019). Öğrencilerin olumsuz durumlar karşısında kendilerini koruyabilmesi için dijital okuryazarlık bilincinde olması gerekmektedir. Dolayısıyla, devletin, yöneticilerin, öğretmenlerin ve ailelerin, dijital okuryazar öğrenciler yetiştirebilmeleri gerekmektedir. Öğrenciler dijital okuryazarlık bilincini kazandıktan sonra daha nitelikli, yaptığı davranışların bilincinde olan dijital vatandaş kavramının içini doldurabilen bireyler olarak yetişmiş olacaklardır. Bu amaçlar doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2010 yılında uygulamaya konulan FATİH Projesi kapsamında eğitimde eşitsizliğini ortadan kaldırmak ve eğitimin kalitesini artırmak için okullara etkileşimli tahtalar yerleştirilmiş, internet altyapısı sağlanmış öğretmen ve öğrencilere tablet bilgisayarlar dağıtılmıştır. Bu teknolojik hazırlık karşısında yöneticilere ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Teknolojinin

öğrenme süreci ile bütünleşmesi ile yenilenmesi yöneticileri ve öğretmenleri önemli bir konuma getirmektedir. Bu nedenle yöneticilerin ve öğretmenlerin bilgi ve becerilerini sürekli yeni yöntemler kullanarak geliştirmesi ve kendilerini öğrenmeye güdülemesi beklenmektedir (Kılbaş, 2000). Dijital okuryazar öğrenciler yetiştirilmesi konusunda bilişim teknolojileri öğretmenlerinin rolünün büyük olduğu düşünülmektedir. Teknoloji kullanımı konusunda bireylerin bilinçlendirilmesine yönelik daha fazla çalışma yapılmalı ve bireylerin teknolojiyi amaçlarına uygun kullanmaları sağlanmalıdır. Çünkü teknoloji yanlış kullanıldığında soyutlanma, sosyal beceri eksiklikleri, depresyon, sahtekârlık gibi birçok olumsuz durumu da beraberinde getirmektedir. Eğer bireyler dijital okuryazarlık konusunda nitelikli yetiştirilirse, dijital vatandaşlık oranının da aynı ölçüde artacağı söylenebilir. Bu konuda ailelere de büyük sorumluluklar düşmektedir. Özellikle öğrenciler evlerinde iken ailelerin gözetimi altında olmalıdır. Günümüzde dijital ortamlarda aile olmak gerektiği için aile olmanın rolleri de değişmiştir (Yurdakul ve diğerleri, 2013). Anne ve babaların birer dijital rehber olmalarını sağlayarak ve çocuklarının dijital yaşam içerisinde sağlıklı kişilikler kazanmaları için aile içi sürekli iletişim kurulmalı, kurallar koyup uygulanmalı, yeni teknolojik gelişmeleri çocuklarıyla birlikte öğrenilmeli ve izlenmelidir (Yıldırım, 2018).

Sonuç olarak; ülkemizin de son yıllarda önem verdiği e-devlet, e-nabız, e-okul e-bankacılık gibi uygulamaların etkisiyle dijital okuryazarlık düzeyi yüksek olan dijital vatandaşların yetiştirilmesi önemli hale gelmiştir. Çünkü teknolojinin hızla gelişmesi insanların dijital araçlara olan istemlerini artırmaktadır. Dijital araçlara olan istemlerin artmasının yanında insanların sorunlarla karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Bu sorunlardan birkaç tanesi sosyal medyada doğru yanlış bilgilerin paylaşılması sonucu doğru olmayan bir birey profili oluşturulması, kişisel bilgilerin paylaşılması bu bilgilere erişimin kolay hale gelmesi, kredi kartı dolandırıcılarının artması sonucu insanların dolandırılmaları şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca, teknoloji karşısında kontrol sağlanmadığında; bağımlılık, yoksunluk, soyutlanma, kimlik karmaşası gibi çeşitli sorunlar ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Eğer ortaöğretim öğrencileri dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık konusunda nitelikli yetiştirilirse bütün bu sorunların aşılacağı düşünülmektedir. Bundan dolayı ortaöğretim öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılık olup olmadığına bakılması; öğrencilerin dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık arasındaki ilişkinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu açıklamalar ışığında araştırmanın amacı aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenerek, dijital okuryazarlık dijital vatandaşlığın yordayıcısı olup olmadığını belirlemektir.

1.4. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeylerini ortaya koymaya çalışan bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri nedir?
2. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri;
 - Cinsiyet,
 - Sınıf düzeyi,
 - İnternet kullanım yılı,
 - Günlük internette harcanan süre bakımından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri nedir?
4. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri;
 - Cinsiyet,
 - Sınıf düzeyi,
 - İnternet kullanım yılı,
 - Günlük internette harcanan süre bakımından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Dijital okuryazarlık dijital vatandaşlığın yordayıcısı mıdır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası olan teknolojide meydana gelen gelişmeler insanların yaşamlarında oldukça önemli bir yere sahiptir. Nitelikli bireylerin yetiştirilmesinde büyük bir paya sahip olan eğitim sistemlerinin, teknoloji ile birlikte gelen değişimlere açık olmaları ve öğrencilerini de bu konuda yetiştirilebilmeleri gerekmektedir. Günümüzde dijital teknolojilerin okul yaşamında kullanılmasının olumlu etkilerinin yanı sıra, yanlış ve zararlı sonuçları da içinde barındırdığı görülmektedir. Dijital ortamlarda sergilenebilecek zararlı davranışlar ve bu davranışların sonuçları öğrencilerin yaşamlarında kimi zaman olumsuz büyük etkiler meydana getirmektedir.

Son yıllarda dijital teknolojilerle ilgili sorunların artması nedeniyle dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık ile ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmalarda artış olduğu görülmektedir. Yurt dışında dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlıkla ilgili çok sayıda araştırma yer almaktadır (Ereg, 2002; Shelley ve diğerleri, 2004; Eshet ve Alkalai, 2004; Ribble, 2006; Symantec, 2006; Keen, 2008; Tampubolon, 2010; Sengupta ve Chaudhuri, 2010; PEW, 2010a; PEW, 2010b; Grant, 2010; Tyger, 2011; Ng, 2012; Bhatt, 2012; Suppo, 2013; Teo, 2014; Lindsey, 2015; Tsai ve diğerleri, 2017). Yurt içi araştırmalarda ise, dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık konusunda son yıllarda araştırmalar yürütülmekle birlikte çalışmaların sayısı sınırlı olduğu görülmektedir (Kızıl, 2007; Karaduman, 2011; Kocadağ, 2012; Çubukçu ve Bayzan, 2013; Kaya ve Kaya, 2014; Som Vural, 2016; Tatlı, 2018; Sari, 2019; Öztürk, 2019).

Sonuç olarak bu araştırma yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda dijital teknolojilerin yaşamımızdaki etkisini anlayabilmek için; dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık kavramlarının bilincinde olunması yönünden önem taşımaktadır. Ülkemizde yaşanan teknolojik gelişmelere bakıldığında dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık konularında çalışmalara gereksinim duyulduğu görülmektedir. Öğrencilere dijital okuryazarlık ve dijital vatandaşlık kavramları kazandırılırsa son yıllarda devletin önem verdiği e-devlet, e-nabız vb. elektronik uygulamaların daha etkin kullanılabilmesi düşünülmektedir. Bu araştırma, eğitim sistemi içinde dijital teknolojilerle sürekli iç içe olan öğrencilere odaklanmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaş ve dijital okuryazar oldukları düşünüldüğünde gelecek nesillere örnek olacak şekilde katkı sağlayacağı hedeflenmektedir. Eğitim-öğretim açısından düşünüldüğünde, gelecek nesillerin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeylerini geliştirmeleri, eğitim-öğretim faaliyetlerini hızlanmasında katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu araştırma, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeylerini belirleyerek ve öğrencilerin dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık arasındaki ilişkiyi saptayarak dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık ile ilgili alanyazına katkı sağlanmasını hedeflenmiştir. Yeni nesillerin teknolojik araçları kullanım durumunun belirlenmesi ve bu durumun dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık açısından

incelendiğinde, devlete, gelecek nesillere, eğitimcilere, ailelere yol göstermesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

1.6. Özgün Değer

Dijital vatandaşlık, gerçek yaşamdaki vatandaşlık kadar önemlidir. Çünkü insanlar zamanlarının çoğunu artık dijital ortamlarda geçirmektedir. Bu durum insanlara ilerleyen yıllarda daha büyük sorunlara yol açmasını engellemek için insanların öncelikle sağlıklı bir şekilde dijital okuryazarlık konusunda yetiştirilmesi gerekmektedir.

Dijital vatandaşlık kavramının yaygınlaşabilmesi ve daha nitelikli bireyler yetiştirilebilmesi, dijital okuryazarlık kavramının ilerlemesiyle olanaklıdır. Bu nedenle bu araştırmada, diğer araştırmalardan farklı olarak hem dijital vatandaşlık hem de dijital okuryazarlık kavramları üzerinde durulmuş bunların ilişkisini ve çeşitli değişkenler açısından farklılıklarını ortaya koyan bir araştırma yapılması düşünülmüştür.

Dijital vatandaşlıkla ilgili araştırmalara bakıldığında, dijital vatandaşlığın özellikle güvenlik, erişim, iletişim, sağlık ve etik boyutlarını içeren çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Çoğunlukla öğretim üyeleri, yöneticiler, öğretmenler, öğretmen adayları, ilkokul, ortaokul ve üniversite öğrencilerine yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Fakat ortaöğretim öğrencisi üzerinde yapılan araştırmanın olmadığı saptanmıştır. Ortaöğretim öğrencisinin dijital vatandaşlığa yönelik çalışmaların yapılması, nitelikli dijital vatandaşların yetiştirilmesi konusunda önem arz etmektedir. Ortaöğretim Bilgisayar Bilimi Dersindeki “*Etik Değerler*” ve “*Bilgi Güvenliği*” konuları dijital vatandaş yetiştirme yolunda atılmış adımlardan birisi olsa da ders konularına “Dijital Vatandaşlık” ve “Dijital Okuryazarlık” konularından eklenmesi öğrencilere ve alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Dijital okuryazarlıkla ilgili araştırmalara bakıldığında, geçmiş yıllarda “bilgi okuryazarlığı”, “medya okuryazarlığı” ve “bilgisayar okuryazarlığı” gibi kavramlar ile çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Fakat “dijital okuryazarlık” kavramıyla ilgili araştırmaların az olduğu saptanmıştır. Bu açıdan dijital teknolojilerin son yıllarda toplum yaşamında meydana getirdiği değişim görüldüğünde, dijital okuryazarlık konusunda yapılacak araştırmaların önemi ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak alanyazın incelendiğinde dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık kavramlarının ortaöğretim öğrencilerine yönelik ilişkisinin ve çeşitli değişkenler açısından farklılıkların incelenmediği görülmektedir. İnternetin yoğun bir şekilde kullanan ortaöğretim öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılık olup olmadığına bakılması; öğrencilerin dijital vatandaşlık ile dijital

okuryazarlık arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma olmayışı bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.7. Sayıtlar

Bu araştırmanın sayıtları aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

- Araştırmanın örnekleminin evreni yeterli düzeyde temsil ettiği varsayılmıştır.
- Ortaöğretim öğrencilerin araştırma süresince uygulanan ölçeklere gönüllü katıldıkları varsayılmıştır.

1.8. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

- Araştırmada kullanılan dijital vatandaşlık ölçeği ve bu ölçekteki 23 soruya verilen cevaplar ile sınırlıdır.
- Araştırmada kullanılan dijital okuryazarlık ölçeği ve bu ölçekteki 17 soruya verilen cevaplar ile sınırlıdır.
- Araştırma 2018 - 2019 eğitim-öğretim yılının 1. (güz) döneminde Konya ili Selçuklu ilçesinde öğrenim gören 847 ortaöğretim öğrencisi ile sınırlıdır.

1.9. Tanımlar

Dijital Göçmen: Örneklem dışında kalan öğretmen, okul idaresi ve veliler gibi yaşamlarının belirli bir zamanında teknoloji ile tanışan ve teknolojiden etkilenecek ayak uydurmaya çalışan kuşak olarak ele alınmıştır.

Dijital Okuryazar: Ortaöğretim öğrencileri dijital okuryazar olarak ele alınmıştır. Dijital ortamları kullanan ortaöğretim öğrencilerin, sorgulayarak doğru bilgiye ulaşabilme, doğru bilgiyi üretebilme ve öğrenme-öğretme sürecinde teknolojiyi amaçlarını uygun kullanabilme becerisine sahip olmasıdır.

Dijital Ortam: Ortaöğretim öğrencilerin internet kullanarak gerçekleştirdiği varsayılan iletişim, bilgi paylaşım siteleri, sosyal medya gibi birden çok etkileşimin içinde bulunduğu ortamlar olarak ele alınmıştır.

Dijital Vatandaş: Ortaöğretim öğrencileri dijital vatandaş olarak ele alınmıştır. Dijital ortamları kullanan ortaöğretim öğrencilerin, resmi işlemler, sosyal medya, eğitim, iletişim gibi alanlarda yetkinlik kazanarak bilgi teknolojilerinin uygun ve doğru bir şekilde kullanma becerisine sahip olmasıdır.

Dijital Yerli: Örneklem gruplarında yer alan tüm ortaöğretim öğrencileri dijital yerli olarak adlandırılabilir. Teknoloji odağında dünyaya gelip, teknolojik araçları yaşam aracı olarak benimseyen kuşak olarak ele alınmıştır.

Dijital: Ortaöğretim öğrencilerinin kullandıkları teknolojilerinin (cep telefonu, bilgisayar, tablet, vb.) bir ekran üzerinde elektronik olarak gösterilmesi olarak ele alınmıştır.

Teknoloji: Ortaöğretim öğrencilerinin gereksinimlerine yönelik kullandıkları alet ve araçlar olarak ele alınmıştır.

2. ALANYAZIN İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık konusunda yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalardan öne çıkanlar, araştırma başlıklarına göre tarihsel bir seçki içinde aşağıda sunulmaktadır.

2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Dijital Vatandaşlık ile İlgili Araştırmalar

Sincar (2010), "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Kurallarının İncelenmesi" isimli araştırmasını, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 17 öğrenci ile görüşmeler yaparak gerçekleştirmiştir. Araştırma sonunda, öğrencilerin çoğunluğunun dijital iletişim ve dijital okuryazarlık düzeyine ilişkin davranış kurallarını sergiledikleri fakat dijital erişim, dijital etik, dijital ticaret, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital hukuk, dijital sağlık ve dijital güvenlik düzeylerine ilişkin davranış kurallarının az sayıda katılımcı tarafından sergilendiği gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarına dayanarak, Türkiye'de öğretmen yetiştirme süreci içerisinde dijital vatandaşlık kavramına ilişkin bir modelin tasarlanması ve öğretmen yetiştirme sürecine kaynaştırılması görüşü önerilmiştir.

Karaduman (2011), "Sosyal Bilgiler Dersinde Dijital Vatandaşlığa Dayalı Etkinliklerin Öğrencilerin Dijital Ortamdaki Tutumlarına Etkisi ve Öğrenme Öğretme Sürecine Yansımaları" isimli doktora tez araştırmasını, Eskişehir ilindeki bir ilköğretim okulu 6. sınıflarında deney ve kontrol grubu olarak belirlenen iki sınıfta gerçekleştirmiştir. Araştırmaya deney ve kontrol grubunda olmak üzere toplam 60 öğrenci katılmış ve uygulamalar kapsamında 36 ders saatinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinlikler yapılmıştır. Araştırma kapsamında veriler, Kişisel Bilgi Formu, Dijital Vatandaşlık Tutum Ölçeği (DVTÖ), yarı yapılandırılmış görüşme, öğrenci günlükleri gibi çeşitli yöntemler ile toplanmıştır. Verilerin analizinde nicel veriler için Kovaryans Analizi (ANCOVA), nitel veriler için betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonunda, dijital vatandaşlığı geliştirecek şekilde hazırlanan etkinliklerin, öğrencilerin sorumluluk, gizlilik, güvenlik, haklar ve erişim tutumları ve bunların kalıcılığı üzerinde olumlu yönde anlamlı bir etki yaptığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra dijital vatandaşlık ile ilgili etkinliklerin öğrencilerin, dijital tutumları üzerinde de olumlu etkileri olduğu ortaya konulmuştur. Dersin bu şekilde işlenmesinden genellikle memnun olduklarını belirten öğrenciler, dijital vatandaşlık ile ilgili etkinliklerin sosyal bilgiler dersindeki başarılarını artırmalarına, daha kalıcı öğrenmelerine, karıştırdıkları kavramları somutlaştırmalarına, yorumlama becerilerinin gelişmesine ve sosyal vatandaş olmalarına katkı sağladığını belirtmiştir.

Kocadağ (2012), “Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Belirlenmesi” isimli yüksek lisans tez araştırmasını, geliştirdiği Dijital Vatandaşlık Ölçeğini kullanarak, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören 2200 öğretmen adayına uygulayarak araştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırma sürecinde öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini cinsiyet, yaş, ailesinin ortalama gelir düzeyi gibi çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılıklar olup olmadığı belirlenmeye çalışmıştır. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğunu ifade etmiştir. Cinsiyetlere göre dijital vatandaşlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farkın erkek öğretmen adayları lehine olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, yaş ve ailelerin ortalama aylık gelirinin öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri arasında da anlamlı bir farklılığa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çepni ve diğerleri (2012), ilköğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlığa yönelik tutumlarını çeşitli değişkenlere göre belirlemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Karaduman (2011) tarafından geliştirilen Dijital Vatandaşlık Tutum Ölçeği kullanarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2011 - 2012 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Merkez ilçelerinde bulunan toplam 6 ilköğretim okulunun 8. sınıflarında öğrenim gören 557 ilköğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma sonunda, ilköğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık tutumlarına ilişkin düzeylerini cinsiyet, anne eğitim durumu, aylık gelir, evde internet bağlantısının bulunması, internete bağlanma sıklığı, internet kullanma geçmişi ve e-posta adresine sahip olma durumlarının anlamlı farklılıklara neden olduğuna ortaya çıkmıştır. Fakat öğrencilerinin baba eğitim durumunun dijital vatandaşlık tutumlarına ilişkin düzeylerinde bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır.

Kaya ve Kaya (2014), Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık algılarını belirlemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülen çalışmada 3. ve 4. sınıf BÖTE öğretmen adaylarıyla gönüllülük esasına göre yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık kavramını tanımlarken vatandaşlık ve dijital kavramı arasında bir ilişki arama yoluna gittikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının tamamı okullarda dijital vatandaşlıkla ilgili bir eğitimin verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretmen adaylarının hepsinin günlük düzenli olarak sosyal ağları (Facebook, Twitter vs.) kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adayları, çevrimiçi alışverişi seçme nedenlerini de zamandan tasarruf sağlaması, ürün çeşitliliğinin fazla olması ve piyasaya göre ürünlerin daha ucuz olması olarak ifade etmişlerdir.

İşman ve Çukurbaşı (2014), Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde eğitime devam eden ve dijital yerli olduğu düşünülen 472 öğretmen adayının dijital yerli özellikleri ve bu özelliklerine sahip olma durumları incelemiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının dijital yerli özelliklerinin cinsiyete, sınıf düzeyine ve bilgisayar kullanma sürelerine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmışlardır. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının yaklaşık % 58'inin dijital yerli özelliklerine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının dijital yerli özellikleri göstermede cinsiyetin ve bilgisayar kullanma süresinin anlamlı farklılıklara neden olduğu fakat sınıf düzeylerinin anlamlı bir farklılığa neden olmadığı belirlenmiştir.

Sakallı (2015), "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeyleri ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tez araştırması yapmıştır. Araştırmanın örneklemini Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adayları oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak, öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemek İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilmiş Dijital Vatandaşlık Ölçeği ve siber zorbalık eğilimlerini tespit etmek için Türkoğlu 2013 tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonunda, öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasında orta düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Sınıf öğretmen adaylarının siber zorbalık eğilim düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan sınıf öğretmen adaylarının siber zorbalık eğilimleri ile cinsiyet değişkeni arasında da anlamlı bir farklılık bulmuştur. Veriler sonunda, bayan öğretmen adaylarının siber zorbalık tutum düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Engin ve Sarsar (2015), araştırmasını öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırma örneklemini Ege Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda öğrenime devam toplam 188 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada öğretmen adaylarının düzenli olarak çevrimiçi gazeteleri/dergileri okuma durumları, internete giriş yapma, televizyon izleme sıklıkları ve sosyal medya kullanma düzeyleri belirlenmeye çalışılmışlardır. Küresel vatandaşlık özelliklerinin kazanılmasında teknoloji ve medya araçlarının etkisinin büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu, çevrimiçi gazete ve dergileri düzenli okuyan öğretmen adaylarının yüzdesinin çok düşük olduğu, sosyal medya kullanan öğretmen adaylarının yüzdesinin çok yüksek olduğu, televizyon izleme ve internete giriş yapma süresinin ise, oldukça fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Elçi (2015), araştırmasını Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (BTY) dersi öğretim programına yönelik öğrenci görüşlerinin dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırma 2014 - 2015 yılında Adana'nın merkez ilçelerindeki farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ortaokullarında bulunan 5. ve 6. sınıfa devam eden toplam 264 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen Dijital Vatandaşlık Ölçeği (DVÖ) kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonunda, BTY - DVÖ'den alınan puanlarda sınıf düzeyinin ve cinsiyetin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların ailelerinin gelir düzeyinin, evinde bilgisayar ve internet bağlantısı olup olmamasının, anne-baba eğitim düzeyinin ve okulunun sosyo-ekonomik düzeyinin BTY dersinde öğrencilere kazandırılan dijital vatandaşlık bilgi, beceri ve değerleri üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürk (2015), "Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri" isimli yüksek lisans tez araştırmasında ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerini saptayarak, dijital vatandaşlığın etkisini ve öğrenme-öğretme sürecine yansımalarını incelemiştir. Araştırmada karma model tekniği kullanılmıştır. Araştırma 2014 - 2015 öğretim yılı bahar döneminde Kastamonu ili merkez ilçesindeki 7 ortaokulda belirlenen 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda, öğrencilerin teknolojik iletişim araçlarını yaygın olarak kullandıkları ancak, öğrencilerin haklarını ve sorumluluklarını yeterince bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca, öğrenciler çevrimiçi durumdayken başlarına gelebilecek sorunlu bir durumda ne yapacaklarını, kimden yardım isteyeceklerini ve nereye başvuracaklarını bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Kızılhan (2016), "İletişim Fakülteleri Öğretim Üyelerinin ve Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Öz yeterliklerine İlişkin Algılarının Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tez araştırmasını iletişim fakültelerinin öğretim üyeleri ve öğrencilerinin dijital vatandaşlık öz yeterlik algılarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde bireylere ilişkin genel bilgiler toplanmış, ikinci bölümde dijital vatandaşlığın gerçekleşebilmesi için bir ön koşul olarak bireylerin teknoloji ile baş edebilme özellikleri ölçülmüş, üçüncü bölümde ise, Mike Ribble (2008) tarafından ortaya atılan dijital vatandaşlığın dokuz bileşeni çerçevesinde hazırlanan ifadeler katılımcılara yöneltilmiştir. Araştırma sonunda, katılımcıların genel olarak dijital vatandaşlık öz yeterlik algılarının yüksek olduğu görülmüştür. Nicel veriler yarı yapılandırılmış görüşme sonunda elde edilen verilerle karşılaştırıldığında bir fark olduğu gözlemlenmiştir. Bu fark kendisini şu şekilde göstermiştir: Ölçekten elde edilen verilerde hem öğretim üyelerinin hem de öğrencilerin kendilerini dijital vatandaşlık konusunda yeterli gördükleri gözlemlenmiştir; ancak yarı

yapılandırılmış görüşmelere katılan öğretim üyeleri kendilerini, diğer öğretim üyelerini ve öğrencileri bu konuda yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğrenciler de yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğretim üyelerinin dijital vatandaşlık konusunda yetersiz olduklarına inandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların üyesi oldukları kurumun ve hükümetin konu ile ilgili çalışmalarını yetersiz gördüğü, konuyla ilgili olarak çeşitli eleştirilerinin ve geleceğe ilişkin kaygılarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bakır (2016), "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dijital Vatandaşlık ve Onun Alt Boyutlarına Yönelik Algılarını İncelemek" isimli araştırmasını 2014 - 2015 yılı Trabzon ili merkez Piri Reis Ortaokuluna Öğretmenlik Uygulaması dersi için gelen 11 öğretmen adayı ile gerçekleştirmiştir. Araştırma kapsamında verilerin toplanması için Kocadağ (2012) tarafından geliştirilen Dijital Vatandaşlık Ölçeği araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri yüksek olduğu görülmüştür. Bilgisayar deneyimleri ve dijital vatandaşlık düzeyine bakıldığında ise, bilgisayar deneyimi fazla olan sınıf öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri daha yüksek olduğu görülmüştür. Erkek katılımcıların kadın katılımcılardan etik-hukuk alt boyutu dışında daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Ayrıca, öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık kavramını e-devlet uygulamaları olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır.

Türel ve Gürevin (2016), araştırmalarını eğitim kurumlarında yönetici olarak görev yapan bireylerin dijital vatandaşlık algılarının teknoloji liderliklerine etkisini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Belirtilen amaç doğrultusunda, 2015 - 2016 öğretim yılının birinci döneminde, Elazığ ilinin Arıcak ilçesinde bulunan 22 ilkokul, 7 ortaokul, 2 ortaöğretim ve 1 halk eğitim merkezi müdürü ve müdür yardımcılarının katılımlarıyla araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada karma model tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini her bir okuldan bir müdür ve bir müdür yardımcısı olmak üzere toplam 64 eğitim yöneticisi oluşturmuştur. Çalışmanın nicel veri toplama aşamasında kullanılan dijital vatandaşlık ve teknoloji liderliği anketleri araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Nitel veri toplama boyutunda ise, eğitim yöneticileriyle görüşme yapılarak dijital vatandaşlık ve teknoloji liderliğine ilişkin algı ve tutumları ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma sonunda, eğitim yöneticilerinin dijital vatandaşlık algılarının teknoloji liderlikleri üzerinde olumlu etkisi olduğu saptanmıştır. Eğitim yöneticilerinin görüşleri analiz edildiğinde, dijital vatandaşlık kavramını yeterince bilmedikleri görülmüş ancak, teknoloji liderliği hakkında orta düzeyde bilgi sahibi oldukları ortaya konmuştur. Bu araştırma ile eğitim kurumlarında görev yapan yöneticilerin dijital vatandaşlık algılarının teknoloji liderliklerine olumlu etki yaptığını belirlenmiştir.

Çiftçi ve Aladağ (2016), araştırmalarında sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık ile demokratik değerler arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Araştırma Adnan Menderes Üniversitesi ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 3 ve 4. sınıf öğrencilerinden toplam 346 sınıf öğretmeni adayının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemek amacıyla İşman ve Güngören (2014) tarafından geliştirilen Dijital Vatandaşlık Ölçeği ve demokratik değerlere ilişkin veriler için ise, Çermik (2013) tarafından geliştirilen Demokratik Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, t-testi, ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ve değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla korelasyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonunda, sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık puanlarının cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Demokratik değer puanlarında cinsiyet, internet bağlantısına sahip olma durumu, internet kullanma deneyim süresi ve günlük internet kullanma süresi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Dijital vatandaşlık puanlarında ise, internet bağlantısına sahip olma durumu, internet kullanma deneyim süresi, günlük internet kullanma süresi ve algılanan internet kullanma beceri düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Demokratik değerler puanları ise, sınıf ve internet kullanım becerisi düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Dijital vatandaşlık ve demokratik değerler ölçeklerinden alınan puanlar incelendiğinde bu iki değişken arasında pozitif yönlü düşük bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aslan (2016), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans araştırmasını 2015 - 2016 eğitim-öğretim yılında Fırat, Dicle, Siirt ve Adıyaman Üniversitelerinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü 1, 2, 3 ve 4. sınıfında okuyan 682 öğretmen adayı ile gerçekleştirmiştir. Verileri toplamak amacıyla, Kocadağ (2012) tarafından geliştirilen Dijital Vatandaşlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlığa yönelik davranışları ile yaş değişkeni, cinsiyet ve sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmazken, ailelerin ortalama geliri, internette kalma süreleri ve sosyal ağ üyeliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Som-Vural (2016), “Üniversite Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Dijital Vatandaşlık Göstergelerinin İncelenmesi” isimli doktora tez araştırmasını 2015 - 2016 bahar döneminde altı farklı devlet üniversitesinde öğrenim gören 2148 öğrenciyle gerçekleştirmiştir. Öğrencilere araştırmacı tarafında geliştirilen Dijital Vatandaşlık Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonunda,

üniversite öğrencilerinin dijital vatandaşlığa ilişkin ortalamaları cinsiyetleri açısından incelendiğinde, kadın üniversite öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür. Üniversiteler arasında da anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Araştırmaya katılan farklı fakültelerin dijital vatandaşlık ortalamaları açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir. Sınıf düzeylerine göre gerçekleştirilen karşılaştırmada ise, sınıf düzeyi yükseldikçe dijital vatandaşlık ortalamalarının da yükseldiği görülmüştür. Öğrencilerin internet kullanım sıklıkları ve aylık gelirleriyle dijital vatandaşlık genel ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır.

Görmez (2017), araştırmasının amacını, farklı alanlarda görev yapan öğretmenlerin dijital vatandaşlık ve boyutları hakkındaki düzeylerini ortaya koymak olarak belirlemiştir. Bu araştırmada, nitel veri toplama araçlarından görüşme yöntemi kullanmıştır. Araştırma kapsamında Van ilinde görev yapan 69 Sınıf öğretmeni, 34 Sosyal Bilgiler öğretmeni, 21 Görsel Sanatlar ve Beden Eğitimi ve Spor öğretmeni, 35 Türkçe öğretmeni, 25 Yabancı Dil öğretmeni, 23 Fen Bilimleri öğretmeni, 23 Matematik öğretmeni, 15 Teknoloji ve Tasarım ve diğer alanlardan 20 öğretmen ile açık uçlu görüşme formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirmiştir. Araştırma sonunda, araştırmaya farklı alanlardan katılan öğretmenlerin çoğunluğunun dijital vatandaşlık, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital kanun, dijital sağlık, dijital güvenlik, dijital hak ve sorumluluklar gibi kavramların ne olduğuna "Hayır, bilmiyorum" cevabını verdikleri; dijital ticaret kavramını "İnternet aracılığıyla yapılan ticaret", dijital iletişim kavramını da "Sosyal medya araçlarıyla iletişime geçmek" şeklinde tanımladıkları ortaya konmuştur.

Tatlı (2018), araştırmasında farklı alan ve kurumlarda görev yapan öğretmenlerin dijital vatandaşlık, bilgi okuryazarlığı ve internet ve bilgisayar kullanım öz yeterlik düzeylerinin belirlenmesini amaç edinmiştir. Ayrıca, dijital vatandaşlık düzeylerinin bilgi okuryazarlığı ve internet bilgisayar kullanım öz yeterliklerine göre farklılaşp farklılaşmadığı ortaya konmuştur. Bu amaç doğrultusunda, 2016 - 2017 eğitim-öğretim yılı Gaziantep ili Nurdağı ilçesinde görev yapmakta olan 161 öğretmen ile çalışmıştır. Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak, İşman ve Güngören (2014) tarafından hazırlanan Dijital Vatandaşlık Ölçeği, Adıgüzel (2011) tarafından hazırlanan Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği, Şad ve Demir (2015) tarafından hazırlanan Sınıf Öğretmenleri İçin Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Öz Yeterlik Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonunda, öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin görev yapılan kurum türüne, cinsiyete ve internet kullanım amaçlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sadece yaş aralıklarına göre farklılaştığı görülmüştür. Öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeyleri ile bilgi okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin pozitif yönlü ve orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin

dijital vatandaşlık düzeyleri ile bilgisayar ve internet kullanım öz yeterlikleri arasında ilişkinin pozitif yönlü, anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Gündoğdu (2019), Anadolu Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Temel Yabancı Diller Bölümü'nde öğrenim gören öğrencilere yaratıcı drama yoluyla dijital vatandaşlık eğitiminin verilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında 31 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak, Gençler İçin Dijital Vatandaşlık Ölçeği ve yaratıcı drama oturumları aracılığı ile toplanmıştır. Araştırma sonunda, yaratıcı drama yöntemi ile dijital vatandaşlık eğitiminin öğrenciler üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu anlaşılmıştır.

Sari (2019), Dijital vatandaşlığa dayalı olarak sosyal bilgiler eğitiminde gerçekleştirilen etkinliklerin 7. sınıf öğrencilerinin ve dijital vatandaşlık eğitimi kapsamında yapılan seminerin sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital vatandaşlık becerilerine katkısını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma 2016 - 2017 eğitim öğretim yılı Diyarbakır ili, Ergani ilçesinde 7. sınıfta öğrenim gören 66 öğrenciyle öğretmenlere ilişkin uygulama ise aynı eğitim öğretim döneminde Ergani İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullarda görev yapan ve gönüllük esasını çerçevesinde seminere katılan 25 sosyal bilgiler öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda, gerçekleştirilen uygulamaların hem sosyal bilgiler öğretmenlerinin hem de 7. sınıf ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlığın dijital okuryazarlık, dijital ticaret, dijital güvenlik, dijital hak ve sorumluluklar, dijital sağlık, dijital etik, dijital kanun, dijital iletişim ve dijital erişim alt boyutları konusunda becerilerinin geliştirilmesine katkı sağladığı ve bu konuda kendilerine geniş bir bakış açısı kazandırdığı anlaşılmıştır.

Aygün (2019), Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık durumlarını incelemiştir. Bu amaçla 2018 - 2019 yılında yapılan araştırmada açılımlayıcı karma araştırma yöntemi kullanmıştır. Nicel boyutta çalışma grubunu 512 sosyal bilgiler öğretmeni ve 529 sosyal bilgiler öğretmen adayı olmak üzere 1041 kişi oluşturmaktadır. Nitel boyutta ise amaçlı örneklem doğrultusunda 8 sosyal bilgiler öğretmeni ve 8 sosyal bilgiler öğretmen adayı olmak üzere 16 kişi ile görüşme yapılmıştır. Nicel desende veri toplama aracı olarak, Kara (2018)'in Türkçe 'ye uyarladığı Dijital Vatandaşlık Ölçeği kullanmıştır. Araştırma sonunda, katılımcıların dijital vatandaşlık durumuna bakıldığında; dijital beceriler boyutunda kendilerini oldukça yeterli gördükleri, yerel farkındalık boyutunda çevrimiçi platformların farkındalıklarının olumlu yönde arttırdığı, kritik düşünme boyutunda kararsızlığa yatkın oldukları, işbirlikli internet aktiviteleri ve politik aktiviteler boyutunda ise kararsızlık içinde oldukları görülmüştür. Cinsiyete göre dijital vatandaşlık durumunun; yerel farkındalık, kritik

düşünme, işbirlikli internet aktiviteleri ve politik aktiviteler boyutlarında cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlılık gösterdiği ve bu durumun erkeklerin lehine olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Türküresin (2019), Araştırmasını ortaokul öğretmenlerinin dijital vatandaşlık davranışlarını çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmasında nicel araştırma yöntemi, tarama modellerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanmıştır. Araştırma, 2017 - 2018 eğitim öğretim yılında Kütahya ili merkez ilçesinde ortaokul düzeyinde öğretmenlik yapan 350 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Öğretmenlere Yönelik Dijital Vatandaşlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonunda, ortaokul öğretmenlerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet ve medeni durum değişkenine göre öğretmenlerin dijital vatandaşlık davranışları arasında anlamlı farklılık bulunmazken; branş, mesleki kıdem ve internet kullanım sıklıkları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öztürk (2019), Araştırmasını 8. sınıf öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyi ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapmıştır. Araştırmada tarama modellerinden karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli kullanmıştır. Veri toplama aracı olarak Kuş, Güneş, Başarmak ve Yakar (2017) tarafından geliştirilen Gençlere Yönelik Dijital Vatandaşlık Ölçeği ile Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu (2012) tarafından geliştirilen 24 maddelik Siber Zorbalık Ölçeği kullanmıştır. Araştırmanın örneklemini 2017 - 2018 yılında Sakarya ili Adapazarı ilçesinde öğrenim gören toplam 722 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonunda, 8. sınıf öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ortalamanın üstünde olduğu görülmüştür. 8.sınıf öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin düşük seviyede ve erkek öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri kız öğrencilere göre anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca Öğrencilerin dijital vatandaşlık durumları ile siber zorbalık eğilimleri arasında anlamlı, pozitif yönlü ve düşük düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kilci (2019), Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital vatandaşlık yaklaşımına dair görüşlerinin ve uygulamalarının ortaya çıkmasını amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanarak 8 sosyal bilgiler öğretmenleriyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış öğretim görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital vatandaşlık kavramına dair yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları; çoğu öğretmenin dijital vatandaşlık boyutlarını hiç duymadıkları; sosyal bilgiler derslerini dijital vatandaşlık eğitimine hizmet etmesi açısından yetersiz buldukları; dijital vatandaşlık eğitiminin verilmesini gerekli buldukları; dijital vatandaşlık becerilerinin öğrencilere aileleri ve öğretmenleri tarafından kazandırılması gerektiği; sosyal bilgiler dersinin dijital

vatandaşlık konularını ele almada uygun derslerden biri olmasına rağmen programda yeterli düzeyde yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Dijital vatandaşlıkla ilgili araştırmalara bakıldığında çoğunlukla öğretim üyeleri, yöneticiler, öğretmenler, öğretmen adayları, ilkokul, ortaokul ve üniversite öğrencilerinin örneklem grubu olarak seçildiği görülmektedir. Fakat dijital vatandaşlık kavramı ile ilgili ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmanın olmadığı saptanmıştır. Yapılan araştırmalara bakıldığında karma ve tarama yöntemlerin kullanıldığı görülmüştür. Dijital vatandaşlık kavramı üzerine gerçekleştirilen araştırmaların neredeyse tamamı eğitim alanında gerçekleştiği görülmüştür. Son yıllarda dijital vatandaşlık konusuna yönelik yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılan tez araştırmalarının yapılması dijital vatandaşlık konusunun giderek daha fazla önem verilmeye başlandığını ortaya koymaktadır.

Dijital Okuryazarlık İle İlgili Araştırmalar

Aldemir (2004), “Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Sakarya Üniversitesi Örneği” isimli yüksek lisans araştırmasını Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Okul Öncesi, Fen Bilgisi, Sınıf, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinin son sınıflarında okuyan 436 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirmiştir. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerinin eksik olduğu ancak bilgi okuryazarlığı eğitimi almaya istekli olduğu görülmüştür. Fakat öğretmen adaylarına verilen mesleki eğitim ile sunulan kütüphane hizmetlerinin öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerinin gelişmesinde yeterli olmadığı bulunmuştur.

Kızıl (2007), “Yükseköğretimde Bilgi Okuryazarlığı: Selçuk Üniversitesi Örneği” isimli yüksek lisans araştırmasında, bilgi okuryazarlığı kavramının ne olduğu, özellikleri ve yükseköğretimde nasıl kullanılacağını ortaya koymuştur. Ayrıca, yükseköğretimdeki var olan durumun değerlendirilmesi ve uygulamaya yönelik önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada betimleyici alan araştırması yöntemi kullanılmış bu yolla kişilerin sahip olduğu bilgi okuryazarlığı becerilerinin var olan durumu ölçülmüştür. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler, Sağlık Bilimleri ve Fen Bilimleri Enstitülerinde öğrenim görmekte olan 292 öğrenciye bilgi okuryazarlık anketi uygulanmıştır. Elde edilen veriler ağırlıklı olarak T-testi ve Anova testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda; öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin yeterli düzeyde gelişmediği gözlemlenmiştir. Öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerileri enstitüler değişkeni açısından anlamlı farklılıklar göstermiştir. Bilgi okuryazarlığının bilme, erişim ve değerlendirme aşamalarında öğrencilerin zorlandıkları ortaya çıkmıştır. Enstitüler arasında ise en çok zorlanana Sosyal Bilimler Enstitüsü olarak saptanmıştır. Ayrıca

doktora düzeyindeki öğrenciler yüksek lisans düzeyindeki öğrencilere göre daha az zorlandığı ortaya çıkmıştır.

Kaya ve Durmuş (2008), “Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı ve Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Düzeyleri” isimli araştırmalarında öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptamayı ve bazı değişkenlerin (anabilim dalı, sınıfları ve internet kullanım sıklığı) bu duruma nasıl etki ettiğini bulmayı hedeflemiştir. Araştırmanın örneklemini Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dallarının 1. ve 4. sınıflarında öğrenim gören toplam 267 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada verileri toplamak amacıyla, Aldemir (2004) tarafından geliştirilen Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Anketi ve İnterneti Kullanma Düzeyi Ölçme Aracı kullanılmıştır. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, bunların araştırma yaparken interneti kullanma sıklıklarına göre farklılaştığı saptanmıştır.

Kıyıcı (2008), “Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi” isimli doktora araştırmasında öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri belirlenmeye amaçlamıştır. Araştırma örneklemini, Anadolu Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, 19 Mayıs Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi’nde öğrenim gören 3214 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma tekil ve ilişkisel tarama modelleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı alanyazına dayanarak, dijital okuryazarlığın tek bir okuryazarlık olarak değil de bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı ve teknoloji okuryazarlığı gibi alt boyutlardan oluştuğunu belirtmiştir. Araştırma sonunda; erkek öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin kadın öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinden yüksek olduğu bulunmuş, ayrıca aile geliri yüksek olan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıklarının aile geliri düşük olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Korkut ve Akkoyunlu (2008), tarafından yapılan “Yabancı Dil Öğretmen Adaylarının Bilgi ve Bilgisayar Okuryazarlık Öz Yeterlikleri” isimli araştırmada, öğretmen adaylarının bilgi ve bilgisayar okuryazarlığı öz yeterliklerinin sınıf ve cinsiyetlerine göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada “Bilgi Okuryazarlığı Öz Yeterlik Ölçeği” ile “Bilgisayar Okuryazarlığı Öz Yeterlik Ölçeği” kullanarak veriler toplanmıştır. Araştırma evrenini Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı 1 ve 2. sınıflarında öğrenim gören

47 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık öz yeterlik puanları arasında sınıflarına ve cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bilgisayar okuryazarlığı öz yeterlik puanlarında ise, sınıf değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmazken erkek öğretmen adaylarının lehine olmak üzere cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Yıldız ve diğerleri (2012), araştırmalarını Siirt ilindeki ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerileri düzeylerinin ortaya konulması amacıyla gerçekleştirmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda ortaöğretim öğrencilerinin bilgisayar okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı becerilerinin cinsiyet, sınıf ve öğrenim gördüğü ortaöğretim türü değişkenlerine göre incelemişlerdir. Araştırma ortaöğretim okullarında öğrenim gören toplam 548 öğrenci ile gerçekleştirmişlerdir. Veri toplama aracı olarak Kıyıcı (2008) tarafından geliştirilen Dijital Okuryazarlığı Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlığı düzeylerinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Ortaöğretim erkek öğrencilerin teknoloji okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve bilgisayar okuryazarlığı düzeyleri kız öğrencilerden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin öğrenim gördüğü ortaöğretim kurumu değişkenlerine göre dijital okuryazarlık ve alt boyutları incelendiğinde; Anadolu lisesi öğrencilerinin dijital okuryazarlıkları ve alt boyutları olan teknoloji okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı Fen lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile sınıf değişkenleri arasında anlamlı bir farklılaşma gösterip göstermediği incelendiğinde, öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur.

Akgül ve diğerleri (2015), araştırmalarında ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin bilgisayar okuryazarlık düzeylerini çeşitli değişkenlere (cinsiyet, kıdem, öğrenim durumu ve bilgisayar kursu alıp almama) göre incelemişlerdir. Kahramanmaraş ili merkez ilçelerinde görev yapan 367 sınıf öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve Kolburan Geçer ve Dağ (2010) tarafından geliştirilen Bilgisayar Okuryazarlığı aracı ile toplanmıştır. Araştırma sonunda, sınıf öğretmenlerinin bilgisayar okuryazarlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Araştırmaya katılan erkek sınıf öğretmenlerin bilgisayar okuryazarlık düzeylerinin kadın sınıf öğretmenlerin bilgisayar okuryazarlık düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin bilgisayar okuryazarlık düzeylerinin kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin bilgisayar okuryazarlık düzeyleri öğrenim durumu ve bilgisayar kursu alıp almadığı

değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bununla birlikte bilgisayar kursu alan sınıf öğretmenlerinin kurs almayan sınıf öğretmenlerine göre bilgisayar okuryazarlık düzeyinin anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır.

Acar (2015), araştırmasını anne ve babalar ile ilkökul, ortaokul ve ortaöğretime devam eden çocuklarının dijital okuryazarlık durumlarına ilişkin değerlendirmelerini belirli değişkenlere göre incelemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırma verileri toplam 309 anne ve babadan Dijital Okuryazarlık Değerlendirme Ölçeği aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen ve toplam 41 maddeden oluşan ölçek; farkındalık, bağlamsal kullanım, güvenli katılım, dijital kimlik yönetimi ve temel araç ve ortamlar bilgisi olmak üzere beş faktörden oluşmaktadır. Araştırma sonunda, anne ve babaların kendilerinin dijital okuryazarlıklarına ilişkin değerlendirmeleri, çocuklarına ilişkin değerlendirmelerinden daha olumlu görülmüştür. Anne ve babaların kendilerine ilişkin değerlendirmeleri; cinsiyet, gelir düzeyi, çalışma durumu, eğitim durumu, kullanılan dijital araç çeşitliliği değişkenlerine göre değişirken; sahip oldukları çocuk sayısına göre değişmemektedir. Anne ve babaların çocuklarına ilişkin değerlendirmeleri; çalışma durumlarına, gelir düzeyine, kullanılan dijital araç çeşitliliğine ve değerlendirdikleri çocukların sınıf düzeyi ile yaşlarına göre değişirken; kendilerinin cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine, sahip oldukları toplam çocuk sayılarına göre değişmemektedir.

Öksüz ve diğerleri (2016), yaptıkları araştırmada öğretmenlerin dijital okuryazarlık kavramına ilişkin metaforlarını incelemişlerdir. Araştırma kapsamında 34 ilkökul ve ortaokul öğretmeniyle görüşme yapılmıştır. Araştırma sonunda, öğretmenlerin dijital okuryazarlık kavramına ilişkin olarak 32 farklı metafor geliştirdiklerini, bu metaforların Bilgi Okuryazarlığı, Teknoloji Okuryazarlığı ve Sosyo-Duygusal Okuryazarlık olmak üzere 3 farklı boyutta toplandığını göstermektedir. İlkokulda görev yapan öğretmenlerin daha çok Bilgi Okuryazarlığı, ortaokulda görev yapan öğretmenlerin ise, Sosyo-Duygusal Okuryazarlık boyutundaki metaforlarla dijital okuryazarlık kavramını açıkladıkları saptanmıştır.

Özek (2016), araştırmasını BÖTE bölümü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 61 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada öğrencilerin bilgi okuryazarlık becerileri başarı testi ile ölçülmüştür. Uygulanan başarı testinin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,72 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin akademik başarıları olarak genel not ortalamaları alınmıştır. Araştırma sonunda öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeyleri ile akademik başarı puanları arasında orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çetin (2016), pedagojik formasyon eğitimi alan Fen Bilgisi Eğitimi öğretmen adayları ile lisans eğitimine devam eden Fen Bilgisi Eğitimi bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıklarını çeşitli değişkenlere (cinsiyet, internet kullanım sıklığı) göre incelemiştir. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının kendilerini dijital okuryazarlık açısından yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre dijital okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, lisans düzeyinde eğitim gören öğretmen adaylarının pedagojik formasyon eğitimi alanlara göre dijital okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ve internet kullanım sıklığının dijital okuryazarlık düzeyini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Üstündağ, Güneş ve Bahçivan (2017), 2012 yılında Ng tarafından geliştirilen dijital okuryazarlık ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasına ve bu ölçek yardımıyla Fen Bilgisi Eğitimi bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık durumlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma yürütmüşlerdir. Araştırmaya 13 devlet üniversitesinde 3 ve 4. sınıfta eğitim gören 979 Fen Bilgisi öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada açımlayıcı faktör analizi sonunda ölçek maddelerinin faktör yükleri 0.46 ile 0.74 arasında değişkenlik göstermiştir. Ölçekte; tek faktörde 10 madde yer almakta ve toplam değişkenliğin % 40'ını açıklamaktadır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin Cronbach Alpha değeri 0.86 olarak bulunmuştur. Buna ek olarak, araştırmaya katılan fen bilgisi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerilerinin genel anlamda iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tekeli (2018), "Dijital Hikâye Anlatımı Atölyesinde (DHAA) Yaşlıların Dijital Okuryazarlık Deneyimlerinin İncelenmesi" isimli araştırmasında dijital hikâye anlatımı atölyesi yoluyla yaşlıların dijital okuryazarlık deneyimlerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla bir huzurevinde yaşayan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan sekiz yaşlıdan oluşan bir grupta nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada veriler atölye süresince araştırmacı tarafından yapılan gözlemler ve yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Araştırma sonunda; yaşlıların DHAA sürecinde dijital okuryazarlık deneyimlerinin farklılaştığı dikkati çekmiştir. DHAA sürecinde özellikle ilk defa bilgisayar kullanımını deneyimleyen yaşlılar, bunu başardıkları için kendileriyle gurur duyduklarını, bu tür etkinliklerden mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Dijital hikâye anlatımı (DHA) sürecinde teknolojiye karşı olumsuz görüşleri olan yaşlıların görüşlerinin olumluya doğru değiştiği görülmüştür.

Kozan (2018), "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Düzeyleri ve Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılıkların İncelenmesi" isimli yüksek lisans tez araştırmasını 2017 - 2018 bahar yarıyılında öğrenim görmekte olan 2, 3 ve 4. sınıf

öğrencileriyle gerçekleştirmiştir. Araştırmada verilerin elde edilmesi amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği, Dijital Okuryazarlık Ölçeği ve Siber Zorbalık ile Dijital Okuryazarlığa İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, yaş, kişisel bilgisayara sahip olup olmama, herhangi bir sosyal ağa üye olup olmama, internette harcanan günlük süre ve en sık ziyaret edilen site türü değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Adaylardan 3. sınıfta olanların 2. ve 4. sınıfta olanlara göre dijital okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, öğretmen adaylarının bilgisayar kullanma deneyimleri yükseldikçe dijital okuryazarlık düzeylerinin de yükseldiği görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Öğretmen adaylarının siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin cinsiyet, yaş, sınıf, bilgisayar kullanım süresi, herhangi bir sosyal ağa üye olup olmama, internette harcanan günlük süre ve en sık ziyaret edilen site türü değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Adaylardan kişisel bilgisayara sahip olanların diğerlerine oranla siber zorbalığa ilişkin daha yüksek duyarlılığa sahip olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.

Yeşilday (2018), yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasında ilişkiyi araştırmak ve bulgulardan hareketle alana yeni katkılar sunmayı amaçlamıştır. Araştırmada nicel araştırma deseni kullanılmış olup örneklem büyüklüğü 500 kişiden oluşmaktadır. Veri toplama amacıyla Ng (2012) tarafından geliştirilen, Hamutoğlu ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan Dijital Okuryazarlık Ölçeği ile Toçi ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen, Aras ve Temel (2017) tarafından Türkçeye uyarlanan Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonunda, sağlık okuryazarlığı düzeyi, cinsiyet, yaş, gelir durumu ve öğrenim durumuna bağlı olarak değişmektedir. Dijital okuryazarlık düzeyi ise, cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir durumu, öğrenim durumu, yaşanılan bölge durumuna göre değişiklik göstermektedir. Sağlık Okuryazarlığı ölçeği ve alt boyutları ile Dijital Okuryazarlık ölçeği ve alt boyutları arasında yapılan Pearson Korelasyon analizine göre pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki bulunmuştur.

Arık (2018), araştırmasını, 10. sınıfta öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve belirlenen değişkenlerle arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırma evrenini, 2016 - 2017 eğitim öğretim yılında Sakarya ili Hendek ilçesinde yer alan tüm ortaöğretim okulundaki 948 öğrenci, örnekleme ise 5 farklı

ortaöğretim okulundan toplam 394 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Hamutoğlu, Güngören, Uyanık ve Erdoğan (2017) tarafından uyarlanan Dijital Okuryazarlık Ölçeği kullanılmış ve araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu eklenmiştir. Araştırmada elde edilen analizlerde aritmetik ortalama, standart sapma, frekans analizi, betimsel istatistik verileri, tek yönlü varyans analizi ve bağımsız örneklem t-testi teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonunda, ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile mobil internet bağlantısına sahip olma, üniversiteye hazırlık puan türü, ekonomik gelir düzeyleri ve internette aktif olma süreleri arasında hiçbir boyutta anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Cinsiyet göre tüm boyutlarda, kişisel bilgisayara sahip olma durumu değişkenini göre ise teknik boyutta farklılık göstermektedir. Bilgisayar başında geçen süre değişkenine göre ise dijital okuryazarlık düzeyleri; teknik boyut, bilişsel boyut ve sosyal boyutta farklılık göstermektedir.

Göldağ ve Kanat (2018), güzel sanatlar eğitimi alan öğrencilerin dijital okuryazarlık durumlarının incelenmek üzere yaptıkları araştırmalarında 2017 - 2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Öğretmenliği, Müzik Öğretmenliği ile Güzel Sanatlar ve Tasarım fakültesinde öğrenim gören 310 öğrenciden veri toplamışlardır. Öğrencilerin dijital okuryazarlık durumlarını belirlemek amacıyla Ng tarafından 2012 yılında geliştirilen 17 maddeden oluşan ve Hamutoğlu, Güngören Uyanık ve Erdoğan tarafından Türkçe uyarlaması yapılan, Dijital Okuryazarlık Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 4 faktörlü bir yapıya sahiptir. Bu faktörler tutum, teknik, bilişsel ve sosyal olarak isimlendirilmiştir. Araştırmada sonunda, araştırmaya katılan kız ve erkek öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri arasında bilişsel alt boyutunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamış diğer boyutlarda ise, erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri arasında öğrenim görülen fakülteye göre sosyal alt boyutunda ve dijital okuryazarlık toplam puanları arasında Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler lehine anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Bilgisayara sahip olma durumlarına göre sosyal alt boyunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamış, diğer boyutlarda ise, bilgisayar sahip olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Sosyal medya hesabına sahip olma durumlarına ve internet kullanım sürelerine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğrenim gördükleri sınıflara göre tutum ve bilişsel alt boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır fakat teknik ve sosyal alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılık görülemediği. Bilgisayar kullanım sürelerine göre tüm alt boyutlarda ve dijital okuryazarlık toplam puanları ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya konmuştur.

Ocak ve Karakuş (2018), tarafından yapılan araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz yeterlilik becerilerini cinsiyet, öğrenim gördüğü bölüm, anne ve baba eğitim durumu, mezun oldukları okul türü, bilgisayar erişim olanakları açısından incelemektir. Araştırmada Ocak ve Karakuş (2018) tarafından geliştirilen Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Öz Yeterliliği Ölçeği olarak isimlendirilen Cronbach - Alpha iç tutarlık sayısı 0.961 olan likert tipi ölçek kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Ege Bölgesinde bir üniversitede öğrenim gören 284 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri 2018 - 2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır. Araştırma sonunda öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz yeterliliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Cinsiyet öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz yeterlilikleri düzeyleri üzerinde sadece uygulama kullanabilme boyutunda anlamlı bir farklılığa neden olduğu diğer boyutlarda anlamlı bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır. Öğretmen adaylarının anne eğitim durumu dijital okuryazarlık öz yeterlilikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Bilgisayar erişim olanağının öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz yeterlilikleri üzerinde üretim boyutunda ve ölçeğin toplam puanında anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Ayrıca, BÖTE bölümünün dijital okuryazarlık öz yeterlilik düzeyinin yüksek olduğu ve meslek liselerinden mezun olan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz yeterlilik düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan (2019), “İlkokullarda ve Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez araştırması yapmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama modeline göre gerçekleştirmiştir. Araştırma örneklemini 2018 - 2019 öğretim yılında Üsküdar ve Şişli ilçelerinde görev yapan toplam 345 öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Hamutoğlu ve diğerleri (2017) tarafından uyarlanan Dijital Okuryazarlık Ölçeği ve araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonunda; öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri yüksek bulunmuştur. Dijital okuryazarlık düzeyleri eğitim durumları ve cinsiyetleri bakımından farklılık bulunmamıştır. Kişisel bilgisayara sahip olma, branş ve internette geçirdiği süre bakımından öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerine göre anlamlı farklılık bulunmuştur.

Dijital okuryazarlıkla ilgili araştırmalara bakıldığında daha çok “bilgi okuryazarlığı”, “teknoloji okuryazarlığı” ve “bilgisayar okuryazarlığı” gibi kavramlar üzerinde durulduğu fakat “dijital okuryazarlık” kavramıyla ilgili araştırmaların az olduğu görülmüştür. Dijital okuryazarlığın yeni bir kavram olması nedeniyle yapılan araştırmaların daha çok ölçek geliştirmek amacıyla yapıldığı saptanmıştır. Araştırmalarda çoğunlukla yetişkin bireyler, öğretmenler, öğretmen adayları, ortaokul, ortaöğretim ve üniversite öğrencileri üzerinde

durulmuştur. Dijital teknolojilerin son yıllarda toplum yaşamında meydana getirdiği değişim, dijital okuryazarlık konusunda yapılan araştırmalarının önemini ortaya çıkarmaktadır.

2.3. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Dijital Vatandaşlık ile İlgili Araştırmalar

İngiltere’de, Educational Research and Evaluation Group (EREG, Eğitim Araştırma ve Geliştirme Grubu) tarafından 2002 yılında gerçekleştirilen araştırmada, 6 öğretmene e-vatandaşlık ile ilgili eğitim verilir, derslerinde uygulamaları istenmiştir. Daha sonra öğretmenlerin kullandıkları materyaller incelenmiş, dersleri gözlenmiş, öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Örnek olay kapsamında yaşları 11 ile 14 arasında değişen öğrencilere verilen ders, bilişim teknolojileri ile temel vatandaşlık bilgilerini kapsamaktadır. Araştırma sürecinde, öğrencilerin genellikle e-vatandaşlık davranışlarına ilişkin olumlu tutum geliştirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin çoğunun hem vatandaşlıkla hem de bilişim teknolojileriyle ilgili olarak eşit ölçüde bilgi edinmiş oldukları belirlenmiştir. Bütün öğrenciler, yaratıcılık gerektiren bilişim teknolojisi etkinliklerinin vatandaşlıkla ya da bilişim teknolojileri ile ilgili bilgi içeriğini okumaktan daha zevkli olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler ise, aldıkları eğitimden memnun kalmakla birlikte uygulama sürecinde okul ve çevre olanaklarının yetersiz olduğunu vurgulamıştır.

Shelley ve diğerleri (2004), “Dijital Vatandaşlık: Dijital Bölünmenin Parametreleri” isimli araştırmalarını 2002 yılında Amerika’da Midwest şehrinde yaşayan toplam 167 yetişkin ile gerçekleştirmişlerdir. Araştırma kapsamında teknolojiye yönelik eğilimlerin, dijital vatandaşlık üzerinde doğrudan etkileri olduğu ve hem eğitimsel hem de ırksal farklılıklarla çeşitlendiği görülmüştür. Yüksek eğitim seviyesine sahip katılımcıların evde ve işyerinde bilgisayar kullanma düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Düşük eğitim seviyesine sahip katılımcıların ise, bilgisayarı kullanma isteklerinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca, bilgisayar kullanma isteklerindeki artışın, dijital vatandaşlık kavramıyla olumlu bir ilişkisi olduğu ortaya konulmuştur.

Ribble (2006), tarafından gerçekleştirilen “Okullarda Dijital Vatandaşlığı Yerine Getirmek: Teknoloji Liderleri Kitabının Geliştirilmesi ve Onaylanması” isimli araştırmasında, teknoloji alanında çalışan uzmanlar ve öğretmenler ile görüşülmüş ve alanda gerçekleştirilen çalışmalarla birlikte dijital vatandaşlık uygulamalarına yönelik bir kaynak kitap geliştirilmiştir. Kitapta dijital vatandaşlığa ilişkin temel bilgiler, 9 alanda belirlenen dijital vatandaşlığın boyutları ve bu boyutlara yönelik etkinlikler yer almaktadır. Kaynak kitap daha sonra uzman görüşlerine sunulmuş ve uzmanlar tarafından yeterli bulunmuştur. Araştırmacı öneriler bölümünde dijital

vatandaşlıkla ilgili uygulamaların farklı derslerde hazırlanacak etkinlikler çerçevesinde ele alınması gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Pedro (2006), araştırmasında teknoloji odağında büyüyen ve gereksinimleri sürekli değişen nesli -New Millenium Learners- yeni binyılın öğrenenleri olarak ifade etmiştir. İnternet ortamında geçirdikleri zaman, izledikleri dijital bağlantılar ile diğer nesillerden farklılaştığını ifade ederken, bugünün gençlerinin geleneksel eğitim sistemleri ile yetiştirilemeyeceğini dile getirmiştir. Araştırmasında öğretmenler ile öğrenciler arasında teknolojiyi kullanım sıklıkları, iletişim becerileri, öğrenmeyi bireyselleştirme ve dijital anlamda standartlar açısından farklılıklar olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, öğrencilerin okullarda teknolojik araçları daha çok kullanmak istediklerini belirterek, bu konuda okulların, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının yeterli olmadıkları, öğrenenlerin değişen gereksinimlerini karşılamak için özellikle öğretmenlere ve öğretmen adaylarına eğitimler verilmesi gerekliliği vurgulamıştır.

İnternet güvenlik şirketi Symantec (2006), tarafından çocukların internette gezerken karşılaştıkları riskleri ve risklere verdikleri tepkileri saptamayı amaçlayan "İnternet Çocuk Risk Algılama" isimli araştırma, İtalya'daki 8 ile 13 yaş arasındaki 5.000 çocuk ile 500 aile ve öğretmenin katıldığı bir grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak yüz yüze görüşme ve anket kullanılmıştır. Araştırma sonunda, çocukların büyük bir çoğunluğunun sohbet odaları, haber grupları gibi yabancılarla iletişim kurabilecekleri ortamları düzenli olarak ziyaret ettikleri, çocukların % 27' sinin denetimsiz olarak internette gezindikleri, çocukların % 34 'ünün internet kullanım ilkeleriyle ilgili bilgi ve öneri almadıkları, öğretmenlerin internete nasıl yaklaşılması gerektiği konusunda emin olmadıkları gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonucun dışında özellikle ilköğretim düzeyinde dijital vatandaşlık eğitiminin gereğine vurgu yapılırken internetin çocukların eğitimine katkıda bulunan ve kişiliklerini geliştirebilecekleri bir ortam olması gerekliliği ortaya konulmuştur.

Keen (2008), yayımladığı araştırmada dijital çağ olarak nitelediği bu çağda, teknolojinin kes-kopyala-yapıştır hırsızları yaratarak, internette bulunan içerikleri kendisine ilişkinmiş gibi gören yeni bir neslin ortaya çıkmasının toplumun değerlerini olumsuz anlamda etkilediğinden söz etmiştir. Bu doğrultuda yaptığı araştırmasında, teknoloji çağının ortaya çıkardığı neslin olumsuz yönleri üzerinde durarak, gençlerin dijital ortamda neyin yasal olup neyin olmadığı konusunda bilgilerinin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, dijital teknolojilerin bilgi, haber ve kültürleri tanımak için kullanılması gerekirken, artık insanların kendilerini haber yaptığını, dijital programlar ile dosya paylaşımı yüzünden müzik satışlarının % 20 azaldığını ve bu yüzden birçok kişinin işini kaybettiğini, fikir hırsızlığı ve intihalin arttığını vurgulamıştır.

Tampubolon (2010), 2006 - 2008 yılları arasında toplam 10196 kişi ile yürüttüğü “Dijital Vatandaşlık ve Okullar İçin Demokrasi” konulu araştırmasında, vatandaşlık ve demokrasi ile ilgili vatandaşlıkların görüşlerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonunda elde edilen en önemli bulgu internet kullanmanın dijital vatandaşlığı kolaylaştırdığı ve dijital vatandaşlık düzeyinde artışın olduğu yönündedir.

Sengupta ve Chaudhuri (2010), Amerika Birleşik Devletleri’ndeki 12-17 yaş arasındaki 935 genç üzerinde siber zorbalık ve çevrimiçi tacizle ilgili temel faktörleri açıklamak üzere bir araştırma yapmışlardır. Araştırma verileri, internet hakkındaki farkındalık ve internetteki etkinlikleri ile ilgili bir anket yardımıyla toplanmıştır. Araştırma sonunda, sosyal ağlara üye olmanın gençlerin internet üzerinden tacize uğramalarının güçlü bir yordayıcısı olduğu iddiasını desteklememiştir. Bunun yerine araştırmada, gençlerin demografik özelliklerinin ve davranış biçimlerinin çevrimiçi tacizin daha güçlü yordayıcıları olduğu belirlenmiştir. Gençlerin herkese açık ağlarda ne kadar bilgi paylaştıkları, interneti kullanma biçimleri ve internet üzerinden insanlarla etkileşim biçimleri dâhil internete yönelik tutum ve davranışlarının, çevrimiçi taciz ve siber zorbalık kurbanı olup olmamalarının belirlenmesinde anahtar bir rol oynadığı belirtilmiştir. Araştırmada, kızların çevrimiçi tacize uğrama olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kendine ilişkin özel bilgisayarları olan ve ailelerinin gözetimi altında olmadan interneti kullanan gençlerin zorbalığa uğrama risklerinin de daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

The Pew Research Center for the People (PEW) (2010a)’in yaptığı araştırma, “Çevrimiçi Komşular Raporu” 30 Kasım ile 27 Aralık 2009 tarihleri arasında 18 yaş üstü 2258 yetişkin ile telefon aracılığıyla toplanan verilere dayanmaktadır. Araştırmada yetişkinlere çevrimiçi bağlantıları ile ilgili çeşitli sorular yöneltilmiştir. Soruları yanıtlayan yetişkinlerin % 22’ si e-posta ya da kısa mesaj yoluyla yaşadıkları yerin trafik durumunu, okullarda gerçekleşen olayları, hava tahminlerini ya da işlenen suçlarla ilgili ajanslara üye olduklarını söylemişlerdir. Ayrıca, yetişkinlerin % 20 ’si komşularıyla iletişim kurmak ve içinde yaşadıkları toplumla ilgili haberleri alabilmek için dijital araçları kullandıklarını belirtmişlerdir.

PEW (2010b), “Toplumsal İlişkilerin Geleceği” isimli bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada 895 internet uzmanından toplanan verilere göre, uzmanların büyük bir çoğunluğu internetin bir iletişim aracı olarak kullanılmasının hem olumlu hem de olumsuz etkileri olacağını ve internetin sosyal ilişkileri geliştirdiğini, gelecek yıllarda da bu etkilerin devam edeceğini belirtmiştir. Araştırmaya katılanlar internet sayesinde iletişim için harcanan zamanın azaldığını, bunun da zayıf ya da güçlü pek çok ilişkinin doğmasına yol açtığını ve coğrafi yerlerin ilişki kurmaya veya ilişkileri sürdürmeye engel olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, dijital

yerlilerin toplumsal ağ oluşturma ile ilgili araçları ve diğer toplumsal teknolojileri kullanarak edindikleri iletişim şekillerinin, insanlığı yeni bir çağa taşıyacağını, aileler oluşturacağını ve ekonomik koşullarını yükselteceğini belirtmişlerdir.

Oyedemi (2012), araştırmasında Güney Afrika'daki üniversite öğrencilerinin internet kullanımlarını incelemiştir. Dijital vatandaşlık kapsamını yeniden değerlendirerek beş boyut oluşturan araştırmacı (vatandaşlık hakları, internet kullanımı, internet yetenekleri, dijital yetenekler ve politika) , bu kuramsal çerçeveye bir ölçek hazırlamıştır. Araştırma verilerini Güney Afrika'daki kırsal ve kentsel bölgelerinde bulunan 10 üniversiteden toplamıştır. Araştırmacı Güney Afrika'da üniversite öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyinin yeterli boyutta olmadığı saptamıştır. İnternete erişim konusunda yetersizlikten dolayı etkili internet kullanımının yeterli düzeyde olmadığını ifade etmiştir. Güney Afrika'da, bu yetersizliğin bir vatandaş olarak topluma katılanların dijital araçları kullanma durumlarını tehlikeye soktuğu sonucuna varmıştır.

Lyons (2012), "Öğrencilerin Dijital Vatandaşlık Davranışlarının Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Arasındaki Farklılıklarının İncelenmesi" isimli doktora tez araştırmasında, öğrencilerin dijital ortamdaki davranışlarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 5, 7, 9 ve 11. sınıflarda öğrenim gören toplam 2000 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel güvenlik, siber zorbalık, dijital vatandaşlık ve ebeveyn katılımı boyutlarını içeren bir ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonunda, ölçeğin alt boyutlarının sınıf düzeyi ile cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Ebeveyn katılım düzeyinin azalması ve sınıf düzeyinin yükselmesiyle kişisel güvenlik risklerinin, dijital vatandaşlık ihlallerinin ve dijital zorbalık eğilimlerinin arttığı belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin dijital vatandaşlık ve kişisel güvenlik sorunlarının kız öğrencilerine göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Suppo (2013), Pensilvanya'daki okullarda okul yöneticilerinin dijital vatandaşlık eğitimi uygulamaları konusundaki görüşlerini ve okulların bulunduğu bölgelerde dijital vatandaşlık uygulamalarını ortaya koyduğu araştırmasında, okul yöneticilerinin öncelikli olarak dijital hak ve sorumluluk alt boyutunun öğrencilere öğretilmesi gerektiğini ifade ettiklerini belirtmiştir. Okul yöneticileri, dijital okuryazarlık, dijital güvenlik, kanun, erişim ve etik alt boyutlarının daha sonra benimsetilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Ayrıca, dijital dünyanın yaşamımıza etkisiyle birlikte siber suçlarda bir artış gözlemlendiği belirtilerek, bu doğrultuda eğitimcilere düşen görevin iyi dijital vatandaşlar yetiştirmek olduğu vurgulanmıştır.

Netwong (2013), dijital vatandaşlık kavramını üniversite öğrencilerinin öğrenme başarıları açısından inceleyen bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Suan Dusit Rajabhat Üniversitesi Kentsel Çevre ve Endüstri bölümünde okuyan ve 2012 yılında Bilgi Teknolojisi dersini alan 49 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak dijital vatandaşlıkla ilgili bir anket ve Suan Dusit Rajabhat Üniversitesi'ne ait e-öğrenme başarı testi kullanılmıştır. Araştırma sonunda, dijital vatandaşlık gelişiminin % 15,85, öğrenme başarı gelişiminin % 23,37 arttığı gözlenmiş, dijital vatandaşlık ile öğrenme başarıları arasında yüksek, pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Teo (2014), araştırmasında, 21. yüzyılın gelişen iletişim teknolojileri ve sosyal medya kullanımıyla birlikte insanların öğrenme, iletişim ve etkileşiminin değiştiği bir dönem olduğunu ifade etmiştir. Singapur'da yaptığı araştırmasında bu süreçte öğrencilere eleştirel düşünme becerisinin kazandırılmasının önemini belirtmiştir. Gelişmiş toplumlarda multimedya araçlarının ve sosyal medyanın kullanımının neredeyse bir zorunluluk olduğunu ve siber ortamda serbestçe edinilen bilgilere karşı öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine sahip olmasının onları medyanın saldırılarına karşı koruyacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda günümüzde okuyazar olmanın sadece kelimeleri okuma becerisine sahip olmak değil dijital dünyayı okuyabilmek olduğunu belirterek, öğrencilerin çevrimiçi ortamda kendilerini koruyabilmelerinin gerekliliği üzerinde durmuştur.

Lindsey (2015), yaptığı araştırmasında öğretmen adaylarının daha iyi bir rol model olmaları noktasında dijital vatandaşlık eğitimine gereksinimleri olduklarını belirtmiştir. Araştırmasında öğretmen adaylarının birçoğunun dijital vatandaşlık kavramından haberlerinin olmadığını ortaya koymuştur. Araştırmada yer alan öğretmen adaylarından birinin dijital vatandaşlık tanımını "*çevrimiçi eğitim yoluyla vatandaşlık kazanmak*" olarak tanımladığını ifade ederek, öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık hakkında ne kadar az bilgi sahibi olduklarının altını çizmiştir. Diğer taraftan okulların, dijital vatandaşlıkla ilgili çeşitli bakış açılarına gereksinim duyduğu ifade edilerek öğretmenlere yönelik eğitici hizmetlerin eksikliğinden söz etmiştir.

Jones ve Mitchell (2016), dijital vatandaşlık için geliştirdiği ölçek ile 11 - 17 yaş aralığındaki öğrenciler üzerindeki dijital vatandaşlık yapısını ölçmek ve siber zorbalık, siber taciz ve bu davranışlara seyirci kalma deneyimlerini açıklamak için bir araştırma yapmışlardır. Araştırma İngiltere'de 979 ortaokul ve ortaöğretim çağındaki öğrencilerden oluşan bir örneklem ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, siber zorbalık konusunda yapılan geniş bir araştırmanın parçası olarak psikometrik bulguları incelemişlerdir. Araştırma sonunda, çevrimiçi saygı ve dijital

vatandaşlıkla ilgili sorumluluk bileşenlerinin ölçümü için güçlü bir psikometrik destek bulunmuştur. Çevrimiçi saygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin, daha az siber taciz mağduriyeti yaşadıkları ve çevrimiçi taciz mağduruna yardımcı olma konusunda harekete geçme olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dijital vatandaşlık sorumluluğu yüksek olan öğrencilerin, taciz davranışlarını bildirme olasılıklarının daha düşük olduğu ve bir seyirci olarak yardım etmeye çalışmasının daha olası olduğu bulunmuştur.

Payne (2016), “5. Sınıf Kademesinde Dijital Vatandaşlık Öğretimine İlişkin Bir Durum Çalışması” isimli doktora tez araştırması yapmıştır. Araştırmanın amacı, dijital vatandaşlık kavramını, normlarını ve öğretmenlerin 5. düzeyindeki eğitim-öğretim faaliyetlerini incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak gözlem, görüşme ve ders planlarından faydalanmıştır. Araştırma sonunda, 5. sınıf düzeyinde derse giren öğretmenlerin dijital vatandaşlık konusunda yeterli olmadıkları, bu konuda yeterli bir bilgiye sahip olmadıklarından dolayı öğrencilerle istenilen düzeyde bilgi alışverişinde bulunamadıkları, tartışma ortamı sağlayamadıkları ve ders sürecini yürütemedikleri ortaya çıkmıştır.

Choi ve diğerleri (2017), gençlerin internet tabanlı topluluğa katılım yeteneklerini, internet düzeylerini ve algılarını ölçmek için kullanılabilir; dijital vatandaşlığın alt boyutlarını içeren ve ilişkilendiren kapsamlı bir dijital vatandaşlık ölçeği oluşturmak amaçlı bir çalışma yapmışlardır. Dijital vatandaşlığın alt boyutlarını belirlemek, güvenilirlik ve geçerliğini değerlendirmek için açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve ilişkisel analizler kullanılmıştır. Araştırma büyük bir batı üniversitesinde öğrenim gören 1977 - 1997 yılları arasında doğmuş olan 436 lisans ve 72 lisansüstü öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda, dijital vatandaşlık ölçeği; öğrencilerin yeteneklerini, algılarını, internet tabanlı topluluğa katılım düzeylerini farklı boyutlarda ölçmüştür. Araştırma kullanılan ölçek, öğrencileri bilgilendirmek, eğitmek, etkin dijital vatandaşlar haline getirmek ve dijital vatandaşlığın daha üst düzeye ulaştırmak için gerekli olan koşulları sağlamak açısından önemli etkilere sahip olduğu vurgulanmıştır.

Holland (2017), “Ortaokul Öğreniminde Dijital Vatandaşlık Algısı” isimli doktora tez araştırmasını dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrenciler üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanmıştır. Veri toplama aracı olarak görüşme, anket ve gözlemden faydalanmıştır. Araştırmasını örneklemi üstün yetenekli ortaokul programına kayıtlı 7 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonunda, dijital vatandaşlık kapsamında

gerçekleştirilen yönelimler özellikle üç boyutta (Dijital etik, dijital iletişim ve dijital okuryazarlık) öğrencilere daha fazla katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Ibragimova ve Akcil (2018), “Türkmenistan ve KKTC’de Okul Müdürlerinin Dijital Vatandaşlığının Karşılaştırmalı Bir Analizi (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti)” isimli araştırmalarını geliştirmekte olan bir ülke olan Türkmenistan’daki okul müdürlerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile KKTC’deki Milli Eğitim Bakanlığı okul müdürlerinin dijital vatandaşlık düzeylerini karşılaştırmak amacıyla yapmışlardır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan nedensel bir karşılaştırma yapılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını, 2017 - 2018 eğitim öğretim yılında Lefkoşa’daki 45 ortaöğretim müdürü ve Türkmenistan’da, Daşoguz şehrindeki 38 ortaöğretim müdürleri oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak dijital vatandaşlık ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonunda, KKTC okul müdürlerinin dijital vatandaşlık düzeyleri Türkmenistan okul müdürlerinin dijital vatandaşlık düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yurt dışında gerçekleştirilen dijital vatandaşlık araştırmaları, genellikle öğrencilerin internet kullanımından kaynaklanan dijital vatandaşlığın etik, hukuk, iletişim, güvenlik, erişim ve sağlık gibi alt boyutlarına ait sorunları ortaya çıkararak var olan durumu ortaya koymuştur. Yapılan araştırmalarda hedef kitlelerin özellikleri ya da düzeyleri dikkate alındığında öğretmen adayları, öğrenciler, çocuklar, okul yöneticileri ve yetişkinlere yönelik çalışmaların olduğu görülmüştür.

Dijital Okuryazarlık İle İlişkin Araştırmalar

Tangch (1997), araştırmasını kırsal bölgelerde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin bilgisayar okuryazarlıklarını belirlemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmacı öğretmenlerin bilgisayar okuryazarlık düzeyleri, öğretmenlerin bilgisayarı en iyi nerede öğrenecekleri, hangi programlama ve hangi bilgisayar uygulamalarını daha kolay buldukları bilgisayar okuryazarlığı uygulamalarının önündeki yaygın engelin ne olduğu belirlemeye çalışmıştır. Araştırmasındaki verileri Texas eyaletinde bulunan 150 öğretmene anket uygulayarak toplamıştır. Araştırma sonunda, araştırmaya katılan öğretmenlerin bilgisayar okuryazarlığına olumlu baktıkları görülmüştür. Öğretmenlerin programlama ve algoritmaya olumlu bakmalarına rağmen bilgisayar programının ne olduğunu tanımlamakta, programlama dillerini tanımlamakta ve mantıksal programlamanın kurallarını tanımlamakta istenilen düzeyde olmadıkları görülmüştür. Öğretmenler bilgisayar okuryazarlığı programlarının diğer derslerin içine eklenmesini belirtirken, bilgisayar okuryazarlığı programlarının önündeki önemli

engellerin yetersiz maddi destek, yetersiz öğretim zamanı ve bilgisayar kullanımı hakkındaki yetersiz bilgi olduğunu belirtmişlerdir.

Paydon (2002), ortaokul 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin teknoloji okuryazarlığı düzeylerini belirlemek amacıyla belirli zaman aralıklarıyla uyguladığı 82 soruluk ölçme aracıyla ön-test ve son-test uygulayarak araştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmasını toplam 68 öğrenci ile gerçekleştirmiştir. Araştırma sonunda, 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin teknoloji okuryazarlığı düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Teknoloji okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin teknoloji okuryazarlığı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını, ancak araştırma sonuçları ön-test ve son-test arasındaki süreçte 7 ve 8. öğrenim gören öğrencilerin teknoloji okuryazarlığı genel puanında artış olduğunu göstermiştir.

Eshet-Alkalai (2004), dijital okuryazarlık modeline ilişkin 5 farklı alt okuryazarlık boyutunu ortaya koymuştur. Bu alt okuryazarlık boyutları foto-görsel okuryazarlığı, yeniden üretebilme okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, gezinme okuryazarlığı ve sosyo-duygusal okuryazarlık olduğunu belirtmiştir. Ancak var olan güncel modeli yeniden düzenleyerek dijital okuryazarlığa farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Güncellenen modeli dijital okuryazarlık için yukarıda belirtilen 5 alt boyuta "*gerçek zamanlı beceriler*" ekleyerek 6 alt boyut haline getirmiştir. Araştırmacı konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalara rağmen dijital okuryazarlığın temel olabilecek bir kuramdan yoksun olduğunu da dile getirmektedir.

Donowan (2007), araştırmasında dijital okuryazarlık becerilerinin yükseköğretim kurumlarında eğitim-öğretim müfredatında kullanılabilir bir model önerisi sunmak amacıyla yapmıştır. Araştırmacı dijital okuryazarlık becerilerini öğretmek için yapılacak modellerin gerekli bilgi ve becerileri, zorunlu dersleri de kapsayan tüm programı, örnek ders çalışmalarını, örnek ödevleri ve dönem sonu ödevlerini de örnek olarak ortaya çıkarması gerektiğini belirtmiştir. Araştırma sonunda, dijital okuryazarlığın öğretimi modelinde öğrencilere toplam 7 becerinin kazandırılmasını zorunlu olduğu belirlenmiştir. Bu beceriler; kaynakları tanımlama, kaynakları organize etme, kaynakları planlama, kaynakları ayırma, kaynaklardan bilgiyi edinme ve organize etme, farklı teknolojiler ile çalışma ve göreve en uygun teknolojiyi seçme olarak tanımlanmıştır.

Hatlevik (2009), 9. sınıf öğrencilerini kapsayan bir durum araştırma yürütmüştür. Öğrencilerin dijital okuryazarlıklarının aile geçmişleri, okul içinde ve dışında harcadıkları zaman ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmacı öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemek

amacıyla bir ölçme aracı geliştirmiştir. Araştırmanın sonunda, öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri orta düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Dijital okuryazarlık; evdeki kitap sayısı, anne babanın eğitim düzeyi, okullardaki bilgi ve iletişim teknolojilerinin destekleyici iklimi, okulda ve evde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ile pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de 9. sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlıkları arasında ailesel faktörlere -anne ve babanın eğitim düzeyi gibi- ve okul faktörlerine -okul yönetiminin bilgi ve iletişim teknolojilerine kolaylıkla erişebileceği bir ortam sunmaları gibi- bağlı olarak büyük bir değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tyger (2011), öğretmen adaylarının algıladıkları dijital okuryazarlık düzeyleri ile teknoloji kullanımındaki etkililik arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın katılımcıları ABD'nin güneydoğusunda bulunan büyüklük ve kültürel özellikler bakımından farklılıklar gösteren üç üniversiteden seçilmiştir. Nicel verilerle yapılan bu çalışmada, öğretmen adayları çevrimiçi bir ölçme aracıyla kendi dijital okuryazarlık düzeyleri ile teknoloji kullanımındaki yeterliklerine ilişkin öz değerlendirme yapmışlardır. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu ancak gelecekteki sınıfları için teknoloji kullanımı konusundaki yeterliklerini yüksek buldukları belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerine ilişkin algıları ile sınıflarında teknolojiyi etkili bir şekilde kullanabilme yeterliğine ilişkin algıları arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ng (2012), Avustralya'da yer alan bir üniversitede "E-Öğrenmeye Giriş" isimli dersi alan bir grup öğrencinin dijital okuryazarlık düzeylerini, eğitim teknolojileri hakkındaki bilgi düzeylerini ve öğrenme sürecinde bilmedikleri teknolojilere nasıl uyum sağladıklarını belirlemek amacıyla 51 katılımcıyla gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilere ön test ve son testler uygulamıştır. Araştırmacı, bilgisayara erişim sağlama, herhangi dijital bir aracı kullanabilme ve bildikleri teknolojileri, dijital araçların kullanılmasına yönelik yeterlilik ve web tabanlı kaynakların kullanım sıklıkları ile ilgili sorular yöneltmiştir. Araştırma sonunda, lisans öğrencilerinin alışkın olmadıkları teknolojileri öğrenmede yararlı materyaller ortaya koyma sürecinde kolayca kullandıkları, buna uyum sağladıkları ve dijital yerli olarak isimlendirilen bireylere ise dijital okuryazarlığın öğretilbileceğini göstermektedir.

Bhatt (2012), yaptığı çalışmada bir İngiliz kolejinde öğrenim gören Sara isimli bir öğrencinin dersine yönelik yazma değerlendirmelerini incelemiş ve bu değerlendirmelerde ortaya çıkan dijital okuryazarlık deneyimlerini incelemiştir. Araştırma, Sara'nın gündelik yaşamında etkin bir biçimde kullandığı dijital araçları sınıf içi kullanıma nasıl dönüştürdüğüne

odaklanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulgular incelendiğinde, kişisel anlamda elde edilmiş dijital okuryazarlık becerilerinin sınıf temelli dijital okuryazarlık etkinlikleriyle birleştirilmesinin, öğrenenlerin günlük yaşamlarındaki dijital okuryazarlık uygulamaları ile dersin gerektirdiği uygulamalar arasında bağ kurabilmesine olanak tanıdığı sonucu elde edilmiştir. Eş deyişle, günlük yaşamda kendi başımıza öğrendiğimiz dijital okuryazarlık becerilerini ders içi bağlantılar kurmada önemli olduğu söylenebilir.

Smith (2013), tarafından yapılan “Ortaokul Öğretmenleri ve Bilgi Okuryazarlığı (IL): Öğretmenlerin Bilgi Okuryazarlığını Anlama ve Alguları” isimli araştırmasında, ortaokul öğretmenlerinin bilgi okuryazarlığı yönergelerini anlama ve algulamalarını incelemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmada sekiz ortaokul öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular öğretmenlerin kendi sınıflarında bilgi okuryazarlığının anlaşılmasını ve katılımını keşfetmesine yöneliktir. Soruların hazırlanmasında Amerika Kolej ve Araştırma Kütüphaneleri Derneği (ACRL) (2000) tarafından belirlenen yükseköğretim için bilgi okuryazarlığı yeterlik standartlarından yararlanmıştır. Veriler, toplanan bilgilere var olan bir çerçevenin uygulanmasının aksine temalardan yola çıkarak analiz edilmiştir. Araştırma sonunda, öğretmenlerin var olan müfredat görevlerinin, bilgi okuryazarlığının öğretime dâhil edilmesini sağlamak için yetersiz olduğunu ve öğretmenlerin bilgi okuryazarlığını etkili bir şekilde uygulamaya yeterince hazır olmadığını göstermiştir.

Shopova (2014), araştırmasını öğrencilerin akademik öğrenme becerilerini geliştirmelerini sağlamak ve bilgi okuryazarlığı becerilerine yönelik güdülenmelerini sağlamak amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmasını South-West Üniversitesinde yer alan farklı fakültelerden 40 kadın ve 60 erkek öğrenci olmak üzere toplam 100 öğrenci ile gerçekleştirmiştir. Araştırmasında bilgi okuryazarlığı anketi kullanarak dijital okuryazarlık ve bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığına olan bakış açılarını ve bunu öğrenme sürecine nasıl uyarlanması gerektiğini araştırmıştır. Araştırmanın sonunda, öğrencilerin % 66'sını bilgisayar okuryazarlığına ilişkin ortalama puanın “iyi” olduğunu ve sadece % 17'sinin “çok iyi” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin % 42'si interneti çeşitli etkinlikler için kullandığını belirtmiştir. Öğrencilerin ortalama % 56'sı, bilgiyi aramak ve bulmak zorunda kaldıklarında zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Aynı zamanda araştırmada, öğrencilerin çoğunun üniversitedeki elektronik kütüphaneden faydalanabilecek beceriye sahip olmadıkları ve zengin bilgi kaynaklarının nasıl kullanılacağını bilmedikleri görülmüştür.

Tsai ve diğerleri (2017), araştırmalarını yaşlıların tablet bilgisayarlar ile etkileşimlerini ve dijital okuryazarlık düzeylerini nasıl artırdıklarını incelemek amacıyla gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca, sosyal desteğin bu süreçte oynadığı rolü öğrenmeye amaçlamıştır. Bu araştırmaya tablet bilgisayarları olan 65 yaş üstü 21 yaşlı katılmıştır. Yaşlıların dijital okuryazarlık kazanmak için tablet bilgisayar kullanma süreçleri bilinmediğinden bu süreci daha iyi anlamak için nitel bir araştırma yapılarak, yarı yapılandırılmış görüşmelerle veriler toplanmıştır. Araştırma sonunda, yaşlıların teknoloji edinimi ve öğrenilmesinde sosyal desteğin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Yaşlıların dijital okuryazarlığını artırmak için, özellikle erken yaşlarda sosyal destek görmelerinin önemli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Taylor ve Dalal (2017), "Cinsiyet ve Bilgi Okuryazarlığı: Öğrencilerin Bilgi Kaynakları Araştırmasında Cinsiyet Farklılıklarının Değerlendirilmesi" isimli araştırmalarında, üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerini cinsiyet değişkenine göre incelemiştir. Araştırma Amerika'da bir üniversitede eğitim gören toplam 386 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Bilgi kaynaklarının nasıl değerlendirileceği konusundaki soruların cevaplarını toplamak için bir anket kullanılmıştır. Anket soruları, 2000 yılında yayınlanan yükseköğretim için ACRL Bilgi Okuryazarlığı Yeterlik Standartlarına dayanmaktadır. Araştırma sonunda, bilgi okuryazarlığı becerilerinde cinsiyet farklılıklarına ilişkin güçlü göstergeler sağlamıştır. Kadın öğrencilerin internet kaynaklarının değerlendirilmesinde erkeklerden daha belirgin olduğu, erkek öğrencilerin ise, arama motorları sonuçlarının güvenilirliği ve doğruluğu konusunda daha emin yanıtlarda buldukları görülmüştür. Ayrıca araştırma, üniversite öğrencilerinin bilgi kaynaklarını değerlendirmede sorun yaşadığını ortaya koymuştur.

Yurt dışında gerçekleştirilen dijital okuryazarlık araştırmaları, genellikle ölçek geliştirmek ve internet okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığına ait var olan durumları ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmalarda öğrenciler, öğretmenler ve yetişkinler bireyler üzerinde durulmuştur.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın problemine uygun olarak seçilen araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreçleri ve verilerin analiz edilmesi ile ilgili bilgiler alt başlıklar halinde verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından inceleyip, dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bu araştırma da tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama araştırması, evrenin temsili olan bir gruptan bir problem etrafında oluşturulmuş sorular ve bunlara verilen cevaplar yoluyla nicel verilerin toplanmasıdır (Check ve Schutt, 2012, s.160). Nicel araştırmalar, toplanan verilerin araştırılan hipoteze göre uygun olup olmadığını ve öğrenme çıktılarına etkisini incelemektedir. Tarama modeli ile araştırılan konunun var olan konumu değiştirilmeksizin betimlenmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2011, s.77). Bu araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlandığından, iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişimi veya dereceyi belirleyen ilişkisel tarama modeline göre düzenlenmiştir. İlişkisel tarama modeli; iki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını veya bu değişimin derecesini belirlemek amacıyla kullanılır (Karasar, 2011). Bu değişimler; korelasyon, t-test, anova, varyans analizi ve çoklu regresyon gibi istatistiksel yöntemler yardımıyla belirlenmektedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından inceleyip, dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bu araştırmanın çalışma evrenini 2018 - 2019 eğitim öğretim yılında Konya ili Selçuklu ilçesinde devlet okullarında öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Konya Milli Eğitim Müdürlüğü resmi web sitesinden alınan bilgilere göre, Konya ili Selçuklu ilçesi toplam 27.692 ortaöğretim öğrencisinin öğrenim gördüğü saptanmıştır (MEB, 2018). (Tablo 3.1).

Tablo 3.1.
Konya İli, Selçuklu İlçesinde Kurum Türüne Göre Ortaöğretim Öğrenci Sayısı.

ÜST TÜR	KURUM TÜRÜ	ÖĞRENCİ SAYISI
Genel Ortaöğretim	Anadolu Lisesi	8.782
	Fen Lisesi	338
	Güzel Sanatlar Lisesi	229
	Spor Lisesi	362
	TOPLAM	9.711
Mesleki Ve Teknik Eğitim	Anadolu Meslek Programı	10.281
	TOPLAM	10.281
İmam Hatip Lisesi	Anadolu İmam Hatip Lisesi	2.363
	Anadolu İmam Hatip Lisesi(Yabancı Uyruklular)	314
	İmam Hatip Lisesi	5.023
	TOPLAM	7.700
GENEL TOPLAM		27.692

Bu evren üzerinden seçkisiz olmayan örneklem tiplerinden amaçsal örneklem kullanılarak araştırmanın örneklem sayısı belirlenmiştir. Amaçsal örneklem tiplerinden ise, maksimum çeşitlilik örnekleme (maximum variation sampling) kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2016). Maksimum çeşitlilik kaynağı olarak farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okullar seçilmiştir.

Konya ili Selçuklu ilçesinde bulunan sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan bir ortaöğretim kurumu; sosyo-ekonomik düzeyi orta olan bir ortaöğretim kurumu; sosyo-ekonomik düzeyi alt olan iki ortaöğretim kurumu belirlenerek örneklem seçimi yapılmıştır (Tablo 3.2).

Tablo 3.2.
Örneklem Seçilen Okul İsimleri

Okul Adı	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf	TOPLAM
Selçuklu Fen Lisesi	115	81	72	0	266
Atatürk Meslek ve Sağlık Meslek Lisesi	50	47	49	48	193
Çimento Güzel Sanatlar Lisesi	58	57	23	25	163
Atatürk Anadolu Lisesi	72	58	42	54	225

Belirlenen ortaöğretim kurumları içinde öğrenim gören toplam 847 öğrenci örneklem olarak belirlenmiştir. Örneklem, özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçasıdır (Büyüköztürk, 2016). Örneklem grubundaki öğrencilere ilişkin kişisel bilgiler Tablo 3.3 'te verilmiştir.

Tablo 3.3.
Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	325	38,4
Kız	522	61,6
Toplam	847	100

Tablo 3.3 incelendiğinde, 847 kişi olarak belirlenen örneklem grubunun N= 325'i (% 38,4) erkek öğrenciden ve N= 522'si (% 61,6) kız öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre dağılımları Tablo 3.4' te verilmiştir.

Tablo 3.4.
Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyleri	N	%
9. Sınıf	294	34,7
10. Sınıf	244	28,8
11. Sınıf	182	21,5
12. Sınıf	127	15
Toplam	847	100

Tablo 3.4 'te görüldüğü üzere, öğrencilerin 9, 10, 11 ve 12. sınıfların birbirinden sayı bakımından farklılık göstermektedir. Çalışma grubunun N= 294'ü (% 34,7) 9.sınıfta, N= 244'ü (% 28,8) 10.sınıfta, N= 182'si (% 21,5) 11.sınıfta ve N= 127'si (% 15) 12.sınıfta öğrenim görmektedir. Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin internet kullanım yıllara göre dağılımları Tablo 3.5 'de verilmiştir.

Tablo 3.5.
Öğrencilerin İnternet Kullanım Yıllarına Göre Dağılımı

İnternet Kullanım Yılları	N	%
1 yıldan az	14	1,7
1 - 2 yıl	61	7,2
2 - 5 yıl	283	33,4
5 yıldan fazla	489	57,7
Toplam	847	100

Tablo 3.5 'de görüldüğü üzere, öğrencilerin N= 489'u (% 57,7) 5 yıldan fazla, N= 283'ü (% 33,4) 2-5 yıl arasında, N= 61 'sı (% 7,2) 1-2 yıl ve N= 14'ü (% 1,7) 1 yıldan az sürede internet kullandığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin N= 489'u (% 57,7) 5 yıldan fazla sürede kullanımı öğrenci sayısının yarısından fazladır. Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin günlük internette harcanan süreye göre dağılımları Tablo 3.6' da verilmiştir.

Tablo 3.6.
Öğrencilerin Günlük İnternette Harcanan Süreye Göre Dağılımı

Günlük İnternette Harcanan Süre	N	%
1 saat az	94	11,1
1 - 2 saat	310	36,6
2 - 5 saat	350	41,3
5 saat fazla	93	11
Toplam	847	100

Tablo 3.6 'da görüldüğü üzere, öğrencilerin N= 93'ü (% 11) 5 saat fazla, N= 350 'si (% 41,3) 2-5 saat arasında, N= 310'u (% 36,6) 1-2 saat ve N= 94'ü (% 11,1) 1 saat az sürede günlük internet kullandığı görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, 3 farklı bölümden oluşan bir ölçme aracı ile toplanılmıştır. Araştırma verileri toplanmadan önce ölçme araçları için uzman görüşü alınmıştır. Birinci bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır (EK 1). İkinci bölümde Som Vural (2016) tarafından geliştirilen 23 maddeden oluşan “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” kullanılmıştır (EK 2). Üçüncü bölümde Hamutoğlu ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen 17 maddeden oluşan “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır (EK 3). Yeterli sayıda çoğaltılan ölçek formu Konya ili Selçuklu ilçesinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerine uygulanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”nda ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, kaç yıldır internet kullandığı, bir günde internette harcadığı süreyi içeren toplam 4 soru yer almıştır (EK 1).

3.3.2. Dijital Vatandaşlık Ölçeği

Araştırma kapsamında ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemek amacıyla Som-Vural (2016) tarafından üniversite öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerini ortaya çıkarmak amacıyla geliştirdiği “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” kullanılmıştır (EK 2). Ölçeğin geliştirilmesi süresince öncelikli olarak ilgili alanyazın taranarak, uzman görüşü ile 5’li likert tipinde derecelendirilmiş 23 maddelik ölçek belirlenmiştir. Ölçek “tamamen katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” şeklindedir.

Ölçeğin yapı geçerliğini analiz etmek için açıklayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Verilerin açıklayıcı faktör analizinin yapılabilmesi için Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik testi kullanılmıştır. Hutcheson ve Sofroniou (1999) KMO değeri 0.5 ile 0.7 arasında ise normal, 0.7 ile 0.8 arasında ise iyi, 0.8 ile 0.9 arasında ise çok iyi, 0.9’dan yüksek ise mükemmel olarak tanımlanabileceğini ifade etmektedirler. Som Vural (2016) ‘ya göre “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” için kabul edilir MKO değeri 0,895 iken, bu çalışmada MKO değeri 0,824 bulunmuş ve değer çok iyi bir değer olduğu belirlenmiştir. Barlett Küresellik testi sonucu da anlamlı ($p < .001$) çıkmıştır.

Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde Som Vural (2016) ‘ya göre “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” için kabul edilir Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .86 iken bu çalışmada Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .79 bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde 0,4 altındaki değerlerin güvenilir olmadığı; 0,4 - 0,6 arasındaki

değerlerin düşük güvenilir; 0,6 - 0,8 arasındaki değerlerin oldukça güvenilir ve 0,8 - 1 arasındaki değerlerin yüksek güvenilir olduğu belirlenmiştir (Özdamar, 2004)

3.3.3. Dijital Okuryazarlık Ölçeği

Araştırma kapsamında ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla Hamutoğlu ve diğerleri (2017) tarafından “Dijital Okuryazarlık Ölçeği: Türkçe 'ye Uyarlama Çalışması” kapsamında üniversite öğrencilerine uygulayarak Türkçeye uyarladığı “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır (EK 3). Ölçeğin geliştirilmesi süresince öncelikli olarak ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Uzman görüşü ile 5’li likert tipinde derecelendirilmiş 17 maddelik ölçek belirlenmiştir. Ölçek “tamamen katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” şeklindedir.

Ölçeğin yapı geçerliğini analiz etmek için açıklayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Verilerin açıklayıcı faktör analizinin yapılabilmesi için Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik testi kullanılmıştır. KMO 0 ile 1 arasında değişen değerler alabilmektedir ve 0.5’in üzerindeki KMO değerleri kabul edilebilir değerdir (Field, 2009; akt. Hamutoğlu ve diğerleri, 2017). Bununla birlikte; 0.5 ile 0.7 arasındaki KMO değerlerinin orta, 0.7 ile 0.8 arasındaki değerlerin iyi, 0.8 ile 0.9 arasındaki değerlerin çok iyi ve 0.9’un üzerindeki değerlerin ise mükemmel olduğu kabul edilmektedir (Field, 2009; akt: Hamutoğlu ve diğerleri, 2017). Hamutoğlu ve diğerleri (2017) ‘ne göre “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” için kabul edilir MKO değeri 0,91 iken, bu çalışmada MKO değeri 0,91 bulunmuş ve değerler çok iyi bir değer olduğu belirlenmiştir. Barlett Sphericity testi değeri ise, 1549.40 ($p < .01$, $sd=136$) bulunmuştur.

Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde Hamutoğlu ve diğerleri (2017) ‘ne göre “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” için kabul edilir Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .93 iken bu çalışmada Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .88 bulunmuştur. Güvenirlik katsayısı .70 ve üzerinde olan ölçeklerin güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2010).

3.4. Verilerin Toplama Süreçleri

Araştırma verileri 2018 - 2019 eğitim öğretim yılında Konya ili Selçuklu ilçesindeki devlet okullarında öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerine uygulanan “Dijital Vatandaşlık” ve “Dijital Okuryazarlık” ölçme araçları aracılığıyla elde edilmiştir. Veri toplama sürecinde gerçekleştirilen adımlar Şekil 3.1’ de yer almaktadır.

Şekil 3.1. Araştırmanın Veri Toplama Süreçlerinin Aşamaları

Şekil 3.1’de görüldüğü gibi araştırmada öncelikle alanyazın taraması yapılarak dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Bu doğrultuda geçerliği ve güvenilirliği sağlanmış olan Som-Vural (2016) tarafından geliştirilen “Dijital Vatandaşlık Ölçeği” ve Hamutoğlu ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” gerekli izinler alınarak ölçek seçimi gerçekleştirilmiştir. Uygulama ölçekleri çoğaltılmasıyla sınıf ortamında araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş ve öğrencilerin bu çalışmaya gönüllü katılımı esas alınmıştır. Uygulama öncesinde <http://ayse.meb.gov.tr> web adresine girişi yaparak araştırma uygulama izin ön başvuru formunu doldurarak, Konya Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünden (EK 4) gerekli izinler alınmıştır. Uygulama sürecinde araştırmacı öğrencilere araştırmanın amacını ve ölçeklerin uygulanmasına ilişkin temel yönergeleri açıklamıştır. Uygulama yaklaşık olarak 25 - 30 dakika sürmüştür. Toplanan veriler araştırmanın alt amaçları doğrultusunda istatistiksel analizleri yapılmıştır.

3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda, araştırmaya katılımı sağlanan ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemek için betimsel analiz teknikleri (ortalama, standart sapma, en yüksek ve en düşük değerler) kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında, Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık Ölçeklerinden elde edilen puanları; cinsiyet, sınıf, internet kullanım süresi (yıl) ve günlük internet kullanım süresi değişkenlerine göre karşılaştırmak ve incelemek için ise, parametrik analiz teknikleri(T test, Anova) kullanılmıştır.

Parametrik testler birtakım varsayımlara dayanmaktadır. Analizler gerçekleştirilmeden önce bu varsayımlar kontrol edilmiştir. İlk olarak, normal dağılımı güçleştiren, veri setinde uç değer olarak yer alan gözlemlerin bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Veri setinde uç değerleri belirlemek için kutu grafikleri oluşturulmuş ve incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, veri

setinde normal dağılımın gerçekleşmesini güçleştiren 4 adet uç değer bulunmaktadır. Bu değerlere ilişkin veriler, veri setinden çıkarılmıştır. Bu aşamadan sonra, Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık Ölçeklerinden elde edilen puanların normal dağılıma sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Normal dağılımın varsayımının karşılanabilmesi için çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 aralığında bulunması yeterli görülmektedir (George ve Mallery, 2010). Dağılımlara ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin belirtilen aralıkta yer aldığı verilerin normale oldukça yakında dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Tablo 3.7). Bu sonuca göre, parametrik testlerin verilerin analizinde kullanılmasının uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 3.7.

Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık Ölçeklerinden Elde Edilen Puanlara İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Değişkenler	Çarpıklık		Basıklık	
	Değer	Std. Hata	Değer	Std. Hata
Dijital Vatandaşlık	-0,54	0,08	0,13	0,17
Dijital Okuryazarlık	-0,28	0,08	-0,04	0,17

Araştırmada yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenler ve uygulanan analiz teknikleri Tablo 3.8'de gösterilmiştir. Varyansların homojenliğini test etmek için Levene Testi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği varsayımı tüm gruplarda karşılanmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucu ortaya çıkan grup farklılıklarının kaynağını belirlemek için Scheffe çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Bu test, grup sayılarının farklı varyansların ise homojen olduğu durumlarda kullanılabilen çoklu karşılaştırma testlerinden biridir. Araştırma verileri SPSS 25.0 kullanılarak analiz edilmiştir. İstatistiksel sonuçlar, % 95 güven düzeyinde ele alınarak yorumlanmıştır.

Tablo 3.8.

Bağımlı, Bağımsız Değişkenler ve Uygulanan Analiz Teknikleri

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Analiz Tekniği
	Cinsiyet	Bağımsız örneklem t testi
Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık Ölçeklerinden Elde Edilen Puanlar	Sınıf	Tek yönlü varyans analizi (ANOVA)
	İnternet kullanım süresi (yıl)	Tek yönlü varyans analizi (ANOVA)
	Günlük internet kullanım süresi	Tek yönlü varyans analizi (ANOVA)

Pearson Korelasyon analiz tekniği kullanılarak, Dijital Vatandaşlık Ölçeğinden elde edilen puanlar ile Dijital Okuryazarlık Ölçeğinden elde edilen puanlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Pearson Korelasyon Analizi normal dağılım varsayımının karşılanması gerekmektedir. Bu varsayım karşılandığında, Pearson Korelasyon analiz tekniği yardımı ile değişkenler arasındaki doğrusal ilişkilerin yönü ve gücü gözlemlenebilir. Elde edilen korelasyon katsayıları şu şekilde yorumlanabilmektedir; 0 ile ± 0.29 düşük düzey ilişki, 0.30 ile ± 0.69 orta düzeyde ilişki ve 0.70 ile ± 1.0 ise yüksek düzey ilişki (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Araştırmada, dijital okuryazarlığın dijital vatandaşlık üzerindeki etkisini belirlemek için basit doğrusal regresyon analizi de gerçekleştirilmiştir.

Dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık ölçeklerinden elde edilen puan ortalamalarını değerlendirmek için Tablo 3.9' da gösterilen aralıklar dikkate alınmıştır.

Tablo 3.9.
5'li Likert Ölçeğine Göre Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralıkları

Aralık	Seçenek
1,00 - 1,80	Tamamen katılmıyorum
1,81 - 2,60	Katılmıyorum
2,61 - 3,40	Kararsızım
3,41 - 4,20	Katılıyorum
4,21 - 5,00	Tamamen katılıyorum

Aritmetik ortalamaları hesaplamak için puan aralığı 0,80 olarak hesaplanmıştır (Puan aralığı= $(5-1)/5=0,80$).

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine yanıt aramak amacıyla ölçme araçları ile toplanan verilere uygun istatistiksel teknikler kullanılarak çözümlenmiş ve bulgular sırasıyla tablolar haline getirilerek açıklanmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri nedir?” alt problemine ilişkin bulguya yer verilmiştir.

Tablo 4.1.
Dijital Vatandaşlık Düzeyleri

Değişken	N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	Ss	Düzye
Dijital Vatandaşlık	847	2,52	5,00	3,99	0,44	Yüksek

Tablo 4.1 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık puanlarının 2,52 ile 5,00 arasında değiştiği anlaşılmaktadır. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık puan ortalaması 3,99 (Ss=0,44) olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değer, araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri; cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, internet kullanım yılına, günlük internette harcanan süre bakımından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulguya yer verilmiştir.

Tablo 4.2.
Dijital Vatandaşlık Ölçeğinden Alınan Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Dijital Vatandaşlık	Erkek	325	3,97	,46	-0,84	,40
	Kız	522	4,00	,43		

Tablo 4.2 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği

anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Araştırmaya katılan kız ve erkek öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeylerinin aynı olduğunu anlaşılmıştır. Sonuç olarak, katılımcıların dijital vatandaşlık düzeylerinde cinsiyete dayalı anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.3.
Dijital Vatandaşlık Ölçeğinden Alınan Puanların Sınıf Düzeylerine Göre Karşılaştırılması

Değişken	Sınıf	N	\bar{X}	Ss	F	p
Dijital Vatandaşlık	9. Sınıf	294	3,98	,46	0,14	0,94
	10. Sınıf	244	3,99	,45		
	11. Sınıf	182	3,99	,44		
	12. Sınıf	127	4,01	,39		

Tablo 4.3 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Araştırmaya katılan 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin aynı olduğunu anlaşılmıştır.

Tablo 4.4.
Dijital Vatandaşlık Ölçeğinden Alınan Puanların İnternet Kullanım Yılına Göre Karşılaştırılması

Değişken	Yıl	N	\bar{X}	Ss	F	p	Fark
Dijital Vatandaşlık	1 yıldan az	14	3,85	,42	3,63	0,01	2>1; 4>1;
	1-2 yıl	61	4,03	,41			
	2-5 yıl	283	3,93	,45			
	5 yıldan fazla	489	4,03	,44			

Tablo 4.4 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık puan ortalamalarının internet kullanım yılına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Grup farklılıklarının kaynağını belirlemek için Scheffe çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. İnterneti “1-2 yıl” ve “5 yıldan fazla” kullandığını belirten öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeyleri, interneti “1 yıldan az” kullandığını belirten öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.5.
Dijital Vatandaşlık Ölçeğinden Alınan Puanların Günlük İnternette Harcanan Süreye Göre Karşılaştırılması

Değişken	Günlük internette harcanan süre	N	\bar{X}	Ss	F	p
Dijital Vatandaşlık	1 saatten az	94	3,94	,44	1,54	0,20
	1-2 saat	310	4,01	,44		
	2-5 saat	350	4,01	,43		
	5 saatten fazla	93	3,92	,49		

Tablo 4.5 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık puan ortalamalarının günlük internette harcanan süreye göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerinin farklı olmasına karşın dijital vatandaşlık düzeylerinin aynı olduğunu anlaşılmıştır.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri nedir?” alt problemine ilişkin bulguya yer verilmiştir.

Tablo 4.6.
Dijital Okuryazarlık Düzeyleri

Değişken	N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	Ss	Düzye
Dijital Okuryazarlık	847	1,71	5,00	3,96	0,58	Yüksek

Tablo 4.6 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık puanlarının 1,71 ile 5,00 arasında değiştiği anlaşılmaktadır. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık puan ortalaması 3,96 ($Ss=0,58$) olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değer, araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri; cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, internet kullanım yılına, günlük internette harcanan süre bakımından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulguya yer verilmiştir.

Tablo 4.7.
Dijital Okuryazarlık Ölçeğinden Alınan Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Dijital Okuryazarlık	Erkek	325	4,12	,58	6,20	,00
	Kız	522	3,87	,55		

Tablo 4.7 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık puan ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Cinsiyet ile dijital okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin ($\bar{X} = 4,12$) dijital okuryazarlık düzeyleri kız öğrencilerine ($\bar{X} = 3,87$) göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.8.
Dijital Okuryazarlık Ölçeğinden Alınan Puanların Sınıf Düzeylerine Göre Karşılaştırılması

Değişken	Sınıf	N	\bar{X}	Ss	F	p
Dijital Okuryazarlık	9. Sınıf	294	4,00	,59	0,79	0,50
	10. Sınıf	244	3,94	,54		
	11. Sınıf	182	3,92	,60		
	12. Sınıf	127	3,98	,58		

Tablo 4.8 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p > 0,05$). Araştırmaya katılan 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin aynı olduğunu anlaşılmıştır. Sonuç olarak, katılımcıların dijital vatandaşlık düzeylerinde sınıf düzeyine bağlı anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.9.
Dijital Okuryazarlık Ölçeğinden Alınan Puanların İnternet Kullanım Yılına Göre Karşılaştırılması

Değişken	Yıl	N	\bar{X}	Ss	F	p	Fark
Dijital Okuryazarlık	1 yıldan az	14	3,64	,73	14,19	0,00	4>1; 4>2; 4>3;
	1-2 yıl	61	3,80	,57			
	2-5 yıl	283	3,83	,57			
	5 yıldan fazla	489	4,07	,56			

Tablo 4.9 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık puan ortalamalarının internet kullanım yılına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Grup farklılıklarının kaynağını belirlemek için Scheffe çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. İnterneti “5 yıldan fazla” kullandığını belirten öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri, interneti “1 yıldan az”, “1-2 yıl” ve “2-5 yıl” kullandığını belirten öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.10.
Dijital Okuryazarlık Ölçeğinden Alınan Puanların Günlük İnternette Harcanan Süreye Göre Karşılaştırılması

Değişken	Günlük internette harcanan süre	N	\bar{X}	Ss	F	p	Fark
Dijital Okuryazarlık	1 saatten az	94	3,81	,63	7,60	0,00	4>1, 4>2; 3>1;
	1-2 saat	310	3,90	,56			
	2-5 saat	350	4,01	,56			
	5 saatten fazla	93	4,15	,60			

Tablo 4.10 incelendiğinde, ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık puan ortalamalarının günlük internette harcanan süreye göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Günlük internette harcadığı süre “5 saatten fazla” olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri, günlük internette harcadığı süre “1 saatten az” ve “1-2 saat” olan öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha yüksektir. Ayrıca, günlük internette harcadığı süre “2-5 saat” olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri, günlük internette harcadığı süre “1 saatten az” olan öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Genel olarak, günlük internette harcanan süre yükseldikçe dijital okuryazarlık düzeyinin de yükseldiği saptanmıştır.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” alt problemine ilişkin bulguya yer verilmiştir.

Tablo 4.11.
Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık Arasındaki İlişki

Değişkenler	\bar{X}	Ss	Sh	1	2
1. Dijital Vatandaşlık	3,99	,44	0,01	1	,44**
2. Dijital Okuryazarlık	3,96	,58	0,02	,44**	1

** $p < 0,01$

Tablo 4.11 incelendiğinde, dijital vatandaşlık puanları ile dijital okuryazarlık puanları arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunduğu anlaşılmaktadır ($r=0,44$; $p < 0,01$). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri yükseldikçe dijital okuryazarlık düzeyinde de artış göstermektedir.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “Dijital okuryazarlık dijital vatandaşlığın yordayıcısı mıdır?” alt problemine ilişkin bulguya yer verilmiştir.

Tablo 4.12.
Dijital Okuryazarlığın Dijital Vatandaşlık Üzerindeki Etkisini Belirlemek İçin Gerçekleştirilen Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	2,65	0,09		28,05	0,000
Dijital Okuryazarlık	0,34	0,02	0,44	14,37	0,000
	R=0,443	R ² =0,196	F=206,35		p=0,00

Tablo 4.12 incelendiğinde, dijital okuryazarlığın dijital vatandaşlık üzerindeki etkisini belirlemek için geliştirilen regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($R= 0,443$; $R^2= 0,196$; $F=206,35$; $p < 0,001$). Dijital okuryazarlık dijital vatandaşlık üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir ($\beta=0,44$; $p < 0,01$). Dijital okuryazarlık dijital

vatandaşlıktaki değişimin yaklaşık % 20'sini açıklamaktadır. Dijital okuryazarlık dijital vatandaşlık üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma verilerinden elde edilen bulgular ışığında tartışma ve yorumlara, daha sonra araştırmaya ilişkin sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Yapılan bu araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenerek, dijital okuryazarlık dijital vatandaşlığın yordayıcısı olup olmadığına bakılmıştır.

5.1. Tartışma ve Yorumlar

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğunu saptanmıştır. Bu durum ortaöğretim öğrencilerinin teknolojik araçları amaçlarına uygun olarak kullandığı şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, Öztürk (2015), yaptığı araştırmada ortaokul öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeylerinin orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Sakallı (2015) ve Bakır (2016), yaptıkları araştırmalarda sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Aynı doğrultuda Kocadağ (2012), yaptığı araştırmada farklı bölümde okuyan öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Aslan (2016), yaptığı araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlığa yönelik davranışlarının yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Tatlı (2018), yaptığı araştırmada öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Ereg (2002), öğrencilerin e- vatandaşlık davranışlarına ilişkin olumlu tutumda olduğunu söylemiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin Z kuşağına denk geldiği düşünüldüğünde, küçük yaşlarda dijital araçlarla tanışıp dijital vatandaşlık dünyasına zorlanmadan uyum sağlayan bir nesil olması nedeniyle dijital teknolojileri kullanımı ve uyum sağlamaları konusunda zorluk çekmedikleri düşünülebilir (Prensky, 2001). Ayrıca Z kuşağı olan ortaöğretim öğrencilerinin teknolojik araçlara meraklı olması, dijital araçlarla erken yaşta tanışması, internet ve bilgisayarını etkin bir şekilde kullanması dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek çıktığının göstergesi olabilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Dijital vatandaşlık konusunda kızlar ve erkekler arasında bir farklılık olmadığı görülmektedir. Eş deyişle kız öğrenciler ile erkek öğrenciler teknolojik araçları kullanma açısından aynı düzeyde olduğu söylenebilir. Bu sonuç daha önce yapılan çalışmaların

sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, Öztürk (2015), yaptığı araştırmada ortaokul öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Sakallı (2015), yaptığı araştırmada cinsiyet değişkeni açısından araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir. Aslan (2016), yaptığı araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir. Tatlı (2018), yaptığı araştırmada öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeyleri ile cinsiyete dayalı anlamlı bir farklılığın olmadığını belirtmiştir. TÜİK HHBTK verilerine göre düzenli internet kullanım sıklığı 2018 yılı Ocak, Şubat Mart ayları içinde erkeklerde % 97,6 kadınlarda ise % 96,8 olmuştur (TÜİK, 2018c). TÜİK tarafından elde edilen veriye bakıldığında erkek ile kadın kullanıcı arasındaki farkın çok az olduğu görülmektedir. Bu durum ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını destekler niteliktedir. Ayrıca, yakın zamana kadar erkek öğrencilerinin egemenliğinde görülen internet ve bilgisayar kullanımı çağın ve teknolojinin vazgeçilmez hale gelmesiyle kız öğrencilerin de dijital teknolojileri kullanmaya başlaması erkek ve kızlar öğrencilerin arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmıştır.

Araştırmadan elde edilen bu sonucun erkeklerin bilgisayar ve internet konularda daha olumlu olduğu ile ilgili bulgularla (Kocadağ, 2012; Lyons, 2012; Tanyeri, 2008) benzerlik göstermediği görülmüştür. Elde edilen bulgulardan farklı çıkan sonuçların örneklemelerin farklı oluşundan kaynaklanabileceği düşünülebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Eş deyişle, ortaöğretim öğrencileri arasında sınıf düzeyleri gözetilmeksizin dijital vatandaşlık özelliklerini taşıdıkları söylenebilir. Bu sonuç daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, Öztürk (2015), ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Som-Vural (2016), üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada sadece üniversite 4. sınıf öğrencilerinin dijital vatandaşlığa ilişkin ortalamalarında sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık oluştuğunu belirtmiştir. Fakat etki büyüklüğünün küçük düzeyde olduğu göz önüne alındığında bu anlamlı farklılığın pratikte anlamlı olamayacağını söylemiştir. Sakallı (2015), yaptığı araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin sınıf düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir fark bulmadığını belirtmiştir. Çukurbaşı ve İşman (2014), öğretmen adaylarının dijital yerli özelliklerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark olmadığını belirtmişlerdir. Aslan (2016), yaptığı araştırmada Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık davranışlarıyla sınıf değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını belirtmiştir. Araştırmalara bakıldığında, öğrencilerinin küçük yaşlardan itibaren teknoloji ile

etkileşim halinde oldukları söylenebilir. Z kuşağı öğrencileri teknoloji ve internet ile birlikte doğan (Günther, 2007) ve doğdukları zamandan itibaren bilgi ve iletişim teknolojileri ile birlikte yaşayan bireylerdir (Oh & Reeves, 2014). Öğrencilerin doğduğu günden itibaren teknoloji konusunda edindiği deneyimler dijital vatandaşlık özelliklerini yansıtmakta etkili olmadığı söylenebilir. Ayrıca, ortaöğretim öğrencilerinin yakın yaşlarda olması ve benzer gelişim özelliklerine sahip olunması dijital vatandaşlık özelliklerinin sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılaşmamasında etkili olduğu düşünülebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin internet kullanım yılına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. İnterneti “1 - 2 yıl” ve “5 yıldan fazla” kullandığını belirten ortaöğretim öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeyleri, interneti “1 yıldan az” kullandığını belirten ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin internet kullanım yılı yükseldikçe dijital vatandaşlık düzeylerinin de yükseldiği saptanmıştır. Elde edilen bu sonuç daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında Çepni ve diğerleri (2012), ilköğretim öğrencilerinin internet kullanım yılı yükseldikçe dijital vatandaşlık tutumlarında artış olduğunu belirtmişlerdir. Kocadağ (2012), öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin internet kullanım süreleri arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Bu anlamlılığın “9 yıldan fazla” internet kullanan öğretmen adaylarının lehine olduğu belirlenmiştir. Shelley ve diğerleri (2004), teknolojiye yönelik eğitimlerin dijital vatandaşlık üzerinde doğrudan etkili olduğunu belirtmiştir. Tampubolon (2010), internet kullanmanın dijital vatandaşlığı kolaylaştırdığı ve dijital vatandaşlık düzeyini artırdığını ifade etmiştir. İnternet kullanım yılının artması ortaöğretim öğrencilerinin dijital teknolojiler konusunda deneyimlerini artırmaktadır. Yıllar içinde artan deneyimlerin dijital vatandaşlık düzeyinin artmasında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Ortaöğretim öğrencilerinin uzun süre dijital teknolojilerle zaman geçirmiş olmaları, dijital vatandaşlık bilincinin de oluşmaya başladığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin günlük internette harcanan süreye göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Elde edilen bu sonuç daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmaya bakıldığında Sakallı (2015), günlük internette harcanan süre değişkeni açısından sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinde, “dijital okuryazar”, “dijital güvenlik”, “dijital etik”, “dijital hukuk” ve “dijital sağlık” alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Yaşıtlarına göre daha erken yaşlarda internetle tanışan ortaöğretim öğrencileri, internetle ilgili konularda daha deneyimli oldukları söylenebilir. Bu da öğrencileri internet ile ilgili karşılaşılan problemleri çözme konusunda daha az kaygılı yapmaktadır (Doğan, 2014). Bunun en büyük nedeni daha uzun süre internet deneyiminden dolayı birçok sorunla daha önceden karşılaşması

ve çözümlerini öğrenmiş olmalarından kaynaklanabilir. Bu yüzden ortaöğretim öğrencilerinin günlük internette harcanan süre değişkeni dijital vatandaşlık özelliklerini etkilemediği söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğunu saptanmıştır. Bu durum ortaöğretim öğrencilerinin dijital ortamlarda sahip olması gereken becerilere sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Elde edilen bu sonuç daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında Çetin (2016), yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının kendilerini dijital okuryazarlık ve alt boyutları bakımından yeterli düzeyde gördüklerini söylemiştir. Hatlevik (2009), 9. sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Kozan (2018), araştırmasında öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Üstündağ ve diğerleri (2017), fen bilgisi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerilerinin genel anlamda iyi olduğunu ifade etmiştir. Kızıl (2007), çalışmasında üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerinin yeterli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tatlı (2018), farklı alanlardaki öğretmenlerin bilgi okuryazarlık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Tyger (2011), öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyinin yüksek çıkması içinde bulunduğu gelişim döneminin etkili olduğunu söylenebilir. Çünkü ergenlik dönemindeki öğrenciler sosyal ortamda gerçekleşen bütün gelişmelerden en fazla etkilenmektedir (Yıldız ve diğerleri, 2012). Ergenliğin getirdiği meraktan ya da teknolojiye bağlı yaşanan gelişmelere bağlı olarak öğrenciler boş zamanlarının büyük bir çoğunluğunu mobil teknolojilerine ayırması ve bu alanda yüksek performans göstermesi dijital okuryazarlık düzeyinin artmasında etkili olabilir. Prensky (2010) tarafından belirtildiği gibi Z kuşağı içindeki öğrenciler, yeni teknolojileri kullanma konusunda doğuştan yeteneklidirler ve yeni teknolojilere kolayca uyum sağlayabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık özelliği gösterdiği düşünülebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Araştırmaya katılan erkek öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri kız öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuç daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında Arık (2018), ortaöğretim öğrencileriyle yaptığı araştırmada erkek öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri kız öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirtmiştir. Çetin (2016), yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Erkek öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri, kadın öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Yeşildal (2018), 18 yaş üzeri yetişkinlerle yaptığı araştırmada dijital okuryazarlık düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farkın erkek katılımcılar lehine olduğunu belirtmiştir. TÜİK HHBTK verilerine göre 2018 yılı Ocak, Şubat Mart ayları içinde 16 - 24 yaş aralığındaki kişilerin bilgisayar kullanımı oranı 2018 yılında erkeklerde % 75,1 kadınlarda ise, % 60,1 olmuştur. Aynı yılın internet kullanımı ise, erkeklerde % 94,7 kadınlarda % 86,5 olmuştur (TÜİK, 2018b). Ülkemizde internet ve bilgisayar kullanımında erkeklerin kadınlara göre daha önde olduğu görülmektedir. Buradan yola çıkarak erkek ortaöğretim öğrencileri kız ortaöğretim öğrencilerine göre teknolojik araçlara özellikle bilgisayar ve internete daha kolay ulaşabildikleri ve kullandıkları söylenebilir. Ayrıca, erkek öğrencilerinin boş zamanlarını teknolojik gelişmelere, internet ve bilgisayara kız öğrencilerden daha fazla zaman ayırması erkek öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmasında etkili olduğu düşünülebilir. Akça ve Kaya (2016)'nın yaptığı çalışmada, erkeklerin kadınlara göre teknolojiyi daha iyi kavradıkları ve daha yakın bir ilişki içinde oldukları için internet ve bilgisayar kullanımında daha avantajlı görünmesi bu araştırmayı destekler niteliktedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeyleri dijital vatandaşlık özelliklerini etkilemediği şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç daha önce yapılan çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmaya bakıldığında Yıldız ve diğerleri (2012) ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığını belirtmişlerdir. Ortaöğretim öğrencilerinin sınıflar arasında doğum yılları farklılaşmadığı saptanmıştır. Sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmamasının nedeni olarak ortaöğretim öğrencilerinin yaşlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmaması olduğu söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin internet kullanım yılına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. İnterneti "5 yıldan fazla" kullandığını belirten ortaöğretim öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri, interneti "1 yıldan az", "1 - 2 yıl" ve "2 - 5 yıl" kullandığını belirten öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, internet kullanım yılı yükseldikçe bireylerin dijital okuryazarlık düzeyinin de yükseldiği saptanmıştır. Bu sonuç daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında Kozan (2018), 9 yıl ve üzeri bilgisayar kullanım süresine sahip olan BÖTE öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyi, 3 - 5 yıllık bilgisayar kullanım süresine sahip olan BÖTE öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyinden anlamlı bir biçimde farklı olduğunu belirtmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinde interneti daha önce kullanmaya başlayanların, dijital okuryazarlığı olumlu yönde geliştirdiği düşünülebilir. İnternet kullanım sıklığının dijital okuryazarlığı olumlu

yönde etkilemektedir (Çetin, 2016). Söz konusu bu bulgu, ortaöğretim öğrencilerinin internetle erken tanışmalarının dijital okuryazarlık üzerinde önemli bir etken olabileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca geçirilen yaşantılar sonucu deneyimler artar (Gülmez, 2016) ilkesi ile de uyduğu görülmektedir. Çünkü internetle daha erken tanışma imkânı bulan öğrencilerinin dijital ortamlarda sahip olması gereken beceriler konusunda daha deneyimli oldukları söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin günlük internette harcanan süreye göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Genel olarak günlük internette harcanan süre fazlaştıkça dijital okuryazarlık düzeylerinde artış saptanmıştır. Bu sonuç daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmaya bakıldığında, Çetin (2016), öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin internet kullanım sıklıkları arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğunu belirterek öğretmen adaylarının internet kullanım sıklıkları yükseldikçe dijital okuryazarlık düzeyleri anlamlı bir biçimde yükseldiğini söylemiştir. Hatlevik (2009), 9. sınıf öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile evde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Gündüz ve Özding (2008)'in internette fazla zaman geçiren kullanıcıların dijital ortamlarda daha başarılı oldukları bulgusunu da desteklemektedir. Bu bağlamda, internette daha çok süre harcayan ortaöğretim öğrencilerinin doğruyu yanlışını daha iyi ayırt edebilecekleri, dijital okuryazar olma gerekliliklerini yerine getirme konusunda daha deneyimli olabilecekleri düşünülebilir. Gün içerisinde dijital ortamlarda sürekli iç içe olan ortaöğretim öğrencilerinin daha fazla dijital okuryazarlık özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. Bu sonucun ortaya çıkmasında ortaöğretim öğrencilerinin dijital ortamları kullanmak için harcadıkları süre ile edindikleri deneyimlerin etkili olduğu düşünülebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri yükseldikçe dijital okuryazarlık düzeylerinin de yükseldiği söylenebilir. Bu sonuç daha önce yapılan çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan çalışmaya bakıldığında Tatlı (2018), öğretmenlerin bilgisayar ve internet kullanım öz yeterliği ile dijital vatandaşlık düzeyi arasında ise pozitif yönlü, anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin internet ve bilgisayarı kullanarak dijital teknolojilerle ilgili artan birikimleri ve dijital ortamlarda edindikleri deneyimler, öğrencilerinin dijital okuryazarlık konusunda farkındalıklarını yükselttiği düşünülebilir. Dijital okuryazarlık, dijital vatandaşlık üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu etki dijital vatandaşlık özelliklerinde, dijital okuryazarlığın önemli bir yordayısı olduğu düşünülebilir. Dijital okuryazarlık, dijital vatandaşlık üzerindeki değişimin yaklaşık % 20'sini açıklamaktadır. Bu durum dijital okuryazarlığın dijital vatandaşlık üzerinde değişimin büyük olduğunu göstermektedir. Dijital okuryazarlık, dijital vatandaşlığın alt

boyutlarından birisi (Ribble, 2011) olarak düşünüldüğünde dijital okuryazarlığın, dijital vatandaşlık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu destekler niteliktedir.

5.2. Sonuçlar

Yapılan araştırma sonunda elde edilen bulgular incelendiğinde, araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeyleri ile cinsiyet, sınıf düzeyleri ve günlük internette harcanan süre değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmüştür.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin internet kullanım yılına göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Eş deyişle, ortaöğretim öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeyleri, internet kullanım yıllarına bağlı değişmektedir. Yapılan analiz sonunda interneti “1 - 2 yıl” ve “5 yıldan fazla” kullanan ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin “1 yıldan az” kullanan öğrencilerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ortaöğretim öğrencilerin internet kullanım yılı yükseldikçe dijital vatandaşlık düzeyinin de yükseldiği saptanmıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleriyle benzer olarak dijital okuryazarlığa ilişkin düzeylerinin de yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Yapılan analiz sonunda erkek öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin kız öğrencilerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmüştür.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin internet kullanım yıllarına göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Yapılan analiz sonunda interneti “5 yıldan fazla” kullanan ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin “1 yıldan az” ,”1 - 2 yıl” ve ”2 - 5 yıl” kullanan öğrencilerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin günlük internette harcanan süre değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Yapılan analiz sonunda günlük internette harcanan süreyi “5 saatten fazla” kullanan ortaöğretim öğrencilerinin, dijital okuryazarlık düzeylerinin “1 saatten az” ve ”2 - 5 saat” olan öğrencilerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yapılan analizlerde ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, dijital vatandaşlık düzeyi yükseldiğinde dijital okuryazarlık düzeyinin de yükseldiği

saptanmıştır. Ayrıca, yapılan analiz sonunda dijital okuryazarlığın dijital vatandaşlık üzerindeki etkisi pozitif yönlü ve anlamlı bulunmuştur.

5.3. Öneriler

Araştırmaya Yönelik Öneriler

Dijital okuryazarlık düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kızların aleyhine olan bu farklılığın giderilmesine yönelik, kızlara teknolojik donanım sağlanması önerilmektedir.

Dijital okuryazarlık düzeyinin günlük internet kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Günlük internet fazla süre kullanan ortaöğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olması nedeniyle öğrencilerin interneti doğru ve yararlı kullanmaları konusunda seminerler, eğitimler ve konferanslar verilerek cesaretlendirilebilir ve teşvik edilebilir.

Dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyinin internet kullanım yılına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Dijital vatandaşlığa ve dijital okuryazarlığa yönelik öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren eğitilmesi ve onların geleceğe hazırlanması konusunda çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık konularında daha bilinçli olmaları yönünde var olan öğretim programlarında veya ders kitaplarında dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık öğelerinin yerleştirilmesi çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Dijital vatandaşlığın 21. yüzyılda yaşayan her sınıf düzeyindeki öğrenciler için çok önemli bir özellik olması göz önünde bulundurulmalı, ilgili tüm kuruluşlarda bu yönde eğitimler, seminerler, konferanslar vb. etkinlikler düzenlemesi önerilmektedir.

Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkisi ilk kez araştırma yapıldığından genelleme yapmak yeterli değildir. Bundan sonraki yapılacak olan araştırmalarda başka örneklemeler ile çalışılmasının gruplar arasında karşılaştırma yapılması ve evrene ışık tutma açısından daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital vatandaşlığın alt boyutlarından birisi olan dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda dijital vatandaşlığın diğer alt boyutlarına (dijital etik, dijital iletişim, dijital güvenlik,

dijital hukuk, dijital erişim, dijital sağlık, dijital ticaret, dijital hak ve sorumluluklar) yönelik çalışmalar önerilmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet, sınıf düzeyleri, internet kullanım yılı ve günlük internette harcanan süre değişkenleri açısından dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda daha farklı değişkenlerle incelenmesi önerilmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık arasındaki ilişkiyi incelemek için nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yapılacak çalışmalarda nicel ve nitel araştırmanın birlikte kullanılması, bu araştırmanın daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını sağlayacaktır.

E-devlet uygulaması bireylerin dijital vatandaş olmak yolunda önemli adımlardan birisidir. Bu yüzden ileride yapılacak olan çalışmalarda bireylerin e-devlet kullanım durumu ile dijital vatandaşlık düzeyi arasındaki ilişki incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- [1.] Acar, Ç. (2015). *Anne ve babaların ilkökul ortaokul ve lise öğrencisi çocukları ile kendilerinin dijital okuryazarlıklarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara
- [2.] Akça, E. & Kaya, B. (2016). Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden dijital bölünme ve farklı yaklaşımlar. *Intermedia International e-Journal, Fall, December 2016* 3(5).
- [3.] Akgül, F , Küpeli, E , Kır, İ . (2015). Sınıf öğretmenlerinin bilgisayar okur yazarlık düzeylerinin belirlenmesi: Kahramanmaraş ili örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (55), 207-219. DOI: 10.17755/esosder.44589
- [4.] Akgün, E., Yılmaz, E. O. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Vizyon 2023 strateji belgesi ve fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi (FATİH) projesi: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Akademik Bilişim*, 2-4.
- [5.] Akoyunlu, B. ve Yılmaz, M. (2005). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeyleri ile internet kullanım sıklıkları ve internet kullanım amaçları. *Eğitim Araştırmaları*, 5 (19), 1 - 14.
- [6.] Aldemir, A. (2004). *Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeyleri üzerine bir araştırma: Sakarya Üniversitesi örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [7.] Alikashişoğlu, M.(2012). *İnternet kullanımı ve çocuk ve ergen sağlığı Türk Pediatri Kurumu TBMM sunusu*, 2 Şubat 2018 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr> adresinden erişildi.
- [8.] Arık, K. (2018). *Lise öğrencilerinin sayısal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*, Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi. Sakarya.
- [9.] Arslan, S. (2019). *İlkokullarda ve Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi. Sakarya.
- [10.] Aygün, M. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Durumlarının İncelenmesi*, Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. İstanbul.
- [11.] Bakır, E. (2016) *Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık seviyelerinin dijital vatandaşlık alt boyutlarına göre incelenmesi*; Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- [12.] Bilgiç, H. G., Duman, D. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital Yerlilerin Özellikleri ve Çevrimiçi Ortamların Tasarlanmasındaki Etkileri. *Akademik Bilişim 2011*, 2-4 Şubat 2011 / İnönü Üniversitesi, Malatya.
- [13.] Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (22. baskı).Ankara: Pegem Akademi.
- [14.] Check, J. ve Schutt, R. K. (2012). *Research methods in education*. Boston: Sage Publications.
- [15.] Choi, M, Glassman, M., & Cristol, D. (2017). What it means to be a citizen in the internet age: Development of a reliable and valid digital citizenship scale. *Computers & Education*, 107, 100-112. doi: 10.1016/j.compedu.2017.01.002
- [16.] Computer Ethics Institute (1998). *Ten commandments of computer ethics 08* Ekim 2018 tarihinde <http://computerethicsinstitute.org/publications/tencommandments.html> adresinden erişildi.
- [17.] Çepni, O., Oğuz, S. ve Kılcan, B. (2012), İnternet Kullanımının İyi Bir Vatandaş Yetiştirmedeki Rolü. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu*, 20-22 Nisan 2012, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [18.] Çetin, O. (2016). Pedagojik Formasyon Programı ile Lisans Eğitimi Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 658-685
- [19.] Çiftçi, S. ve Aladağ, S. (2016). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeyleri ve Demokratik Değerleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi *IETC 2016*, Rize.
- [20.] Çokluk, O., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- [21.] Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-173.
- [22.] Doğan, M. (2014). *Meslek lisesi 9. sınıf öğrencilerinin bilgisayar öz yeterlilik algılarının incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Bahçeşehir Üniversitesi. İstanbul.
- [23.] Donovan, Mary Anne. (2007). Closing The Gap: Digital Literacy and Rhetoric in the English Department – From Education to workplace. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. State University of New York.
- [24.] Educational Research and Evaluation Group. (2002). E- citizenship: case study. <http://promitheas.iacm.forth.gr/icurriculum/restricted/Docs/CaseStudies1/UKCase1-E-Cit.pdf>, adresinden erişildi.
- [25.] Elçi, C. (2015). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programına yönelik öğrenci görüşlerinin dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- [26.] Engin, G. ve Sarsar, F. (2015). Investigation of primary school teacher candidates’ global citizenship levels/Sınıf öğretmeni adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 150-161.
- [27.] Eshet-Alkai, Y. (2004). Digital Literacy: A Conceptual Framework For Survival Skills in The Digital Era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 139(1), 93-106. https://www.openu.ac.il/Personal_sites/download/Digital-literacy2004-JEMH.pdf adresinden Mart 2017 tarihinden erişildi.
- [28.] Eşgi, N. (2013). Dijital yerli çocukların ve dijital göçmen ebeveynlerinin internet bağımlılığına ilişkin algılarının karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2013(28) 3: 181-194.
- [29.] FATİH Projesi, 2019: *FATİH Projesi misyonu ve vizyonu*, adresinden <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html> 08.04.2019 tarihinde erişildi.
- [30.] Field, A. (2009). *Discovering statistics Using SPSS*. London: SAGE Publications Ltd.
- [31.] George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update* (10a ed.) Boston: Pearson
- [32.] Göldağ, B., Kanat, S. (2018). Güzel sanatlar eğitimi alan öğrencilerinin dijital okuryazarlık durumları. *International Journal of Social Science*, 70, 77-92. DOI: 10.9761/JASSS7736
- [33.] Görmez, E. (2017). Öğretmenlerin "dijital vatandaşlık ve alt boyutları" hakkındaki düzeyleri (Van ili örneği). *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (60), 52-74. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/abuhbd/issue/32973/366488>
- [34.] Grant, L. (2010). Connecting digital literacy between home and school. England / Berkshire: FutureLab.
- [35.] Gündüz, Ş. ve Özdiç, F. (2008). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin internet özyeterlilikleri*. [http://www.iet-c.net/publication folder/ietc/ietc2008.pdf](http://www.iet-c.net/publication_folder/ietc/ietc2008.pdf) adresinden 24.05.2018 tarihinde erişildi.
- [36.] Gündoğdu, G. (2019). *Yaratıcı Drama Yöntemi İle Dijital Vatandaşlık Eğitimi: Anadolu Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Örneği*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- [37.] Günther, J. (2007). *Digital Natives & Digital Immigrants*. Hamburg: Studienverlag.
- [38.] Güvenli İnternet Günü, 2019. *Okulda güvenli internet çalıştayı*. Adresinden <https://www.guvenliweb.org.tr/haber-detay/guvenli-internet-calistayi-sonuc-raporlari> 09.04.2019 tarihinde erişildi.
- [39.] Güven Damgası (2019, 12 Ocak). Erişim adresi <https://www.guvendamgasi.org.tr/index.php>
- [40.] Hamutoğlu, N.B., Canan Güngören, Ö., Kaya Uyanık, G. ve Gür Erdoğan, D. (2017). Dijital Okuryazarlık Ölçeği: Türkçe ’ye Uyarlama Çalışması. *Ege Eğitim Dergisi* 2017(18) 1: 408- 429.
- [41.] Hatlevik, O.E. (2009). How to Identify and Understand Digital Literacy Among 9th Grade Norwegian Students. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 4(3-4), 159-174.
- [42.] Holland, Laura M. (2017). *The Perceptions of Digital Citizenship in Middle School Learning*, Doctoral Dissertation, Carson-Newman University, Jefferson.

- [43.] Ibragimova, G. Akçıl, U. (2018). A Comparative Analysis Of School Directors' Digital Citizenship In Turkmenistan And Trnc (Turkish Republic Of North Cyprus). Near East University Online Journal of Education, 1 (1), 42-53. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/neuje/issue/42721/515527>
- [44.] İnandı, T., ve Akyol, İ. (2001). *Bilgisayar Kullanımı İle İlgili Sağlık Sorunları*. 8 Şubat 2018 tarihinde <http://www.ttb.org.tr/sted/sted0301/3.html> adresinden erişildi.
- [45.] Jones, L., M., & Mitchell, K., J. (2016). Defining and measuring youth digital citizenship. *New Media & Society*, 18(9), 2063-2079. doi: 10.1177/1461444815577797
- [46.] Karaduman, H. (2011). *6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital ortamdaki tutumlarına etkisi ve öğrenme öğretme sürecine yansımaları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- [47.] Karaduman, H., & Öztürk, C. (2014). Sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital vatandaşlık tutumlarına etkisi ve dijital vatandaşlık anlayışlarına yansımaları. *Journal of Social Studies Education Research*, 5(1), 38-78.
- [48.] Karakuş, G., Ocak, G. (2019). Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Öz-yeterlilik Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 129-147. DOI: 10.32709/akusosbil.466549
- [49.] Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- [50.] Kaya, A., ve Kaya, B. (2014). Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık algısı. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 346-361.
- [51.] Kaya, S. ve Durmuş, A. (2008). Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Ve Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Düzeyleri. *2nd International Computer and Instructional Technologies Symposium (ICITS 2008), 16-18 April*, Kuşadası, Turkey.
- [52.] Keen, A. (2008). *The Cult of the Amateur: How blogs, MySpace, YouTube, and the rest of today's user-generated media are destroying our economy, our culture, and our values*. Broadway Business. New York, USA.7
- [53.] Kılbaş, S. (2000). 2000'li Yıllarda Etkili Öğretmen Nasıl Olmalıdır. *Çukurova Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2, 19, 34-42.
- [54.] Kılıçer K. (2010). *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Işığında Dönüşümler*. H. F. Odabaşı (Ed.), *Sağlıkta Dönüşümler*. (209-230). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- [55.] Kıyıcı, M. (2008). *Öğretmen adaylarının sayısal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- [56.] Kızıl, M. (2005). *Yükseköğretimde bilgi okuryazarlığı: Selçuk Üniversitesi örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.
- [57.] Kızılhan, T. (2016). *İletişim fakülteleri öğretim üyelerinin ve öğrencilerinin sayısal vatandaşlık özyeterliliklerine ilişkin algılarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- [58.] Kilci Z. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dijital Vatandaşlığa Yönelik Görüşleri ve Uygulamaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- [59.] Kocadağ, T. (2012). *Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Trabzon.
- [60.] Korkut, E. ve Akkoyunlu, B. (2008). Yabancı dil öğretmen adaylarının bilgi ve bilgisayar okuryazarlık öz yeterlikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34, 178-188.
- [61.] Kozan, M. (2018). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkların incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi. Elazığ.
- [62.] Kurtoğlu, M. (2009). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretme-öğrenme sürecine entegrasyonu hakkındaki görüşlerinin yeniliğin yayılımı kuramı temelinde incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi. Adana.
- [63.] Lea, M. R., & Jones, S. (2011). Digital literacies in higher education: exploring textual and technological practice. *Studies in Higher Education*, 36(4), 377-393
- [64.] Lindsey, L. (2015). *Preparing teacher candidates for 21st century classrooms: A Study of digital citizenship*. Unpublished doctoral dissertation, Arizona State University, Arizona.

- [65.] Lyons, Robert. (2012). *Investigating Student Gender and Grade Level Differences in Digital Citizenship Behavior*, Doctoral Dissertation, Walden University, Minneapolis.
- [66.] MEB, (2018) 16 Temmuz 2018 tarihinde (<https://konya.meb.gov.tr>) adresinden ulaşılmıştır.
- [67.] Mossberger, K., Tolbert, C. J., & McNeal, R. S. (2008). *Digital citizenship: The internet, society, and participation*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology MIT Press.
- [68.] Netwong, T. (2013). The using of e-learning to develop digital citizenship and learning achievement in information technology. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, 3 (2), 135-137.
- [69.] Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy? *Computers & Education*, 59, 1065-1078.
- [70.] Oblinger, D. G., ve Oblinger, J. L. (2005). *Educatingthe Net Generation*. Available from www.educause.edu/educatingthenetgen/ adresinde erişildi.
- [71.] Odabaşı, F. (2013). Parent'sviews on internet use, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(5), 38-45. www.tojet.net/articles/415.pdf
- [72.] Oh, E., ve Reeves, T. (2014). Generational Differences and the Integration of Technology in Learning, Instruction, and Performance. J. Spector, M. Merrill, J. Elen, & M. Bishops içinde, *Handbook of Research on Educational Communications and Technology* (4 b., s. 819-828). New York: Springer Science+Business Media.
- [73.] Orhan, F. ve Akkoyunlu, B. (2003). Eğitimci Bilgisayar Formatör (Master) Öğretmenlerin Profilleri ve Uygulamada Karşılaştıkları Güçlüklere İlişkin Görüşleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 24 (2003) 90-100.
- [74.] Oyedemi, T. D. (2012). *The partially digital: internet, citizenship, social inequalities, and digital citizenship in South Africa*. Yayınlanmamış doktora tezi. Nigeria: Obafemi Awolowo University.
- [75.] Öksüz, Y., Demir, E.G. ve İci, A. (2016). Öğretmenlerin Dijital Okuryazarlık Kavramına İlişkin Metaforlarının İncelenmesi. *International Journal of Social Studies*, 50 (2), 387-396.
- [76.] Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Yayınları.
- [77.] Özek, M. (2016). Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) Bölümü Öğrencilerinin Bilgi okuryazarlık Düzeyleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki *IETC 2016*, Rize.
- [78.] Özsoy, T. (2009). *Fastfood'dan Facebook'a: İnternet Bağımlılığı*. Akademik Bilişim. Harran Üniversitesi: Şanlıurfa.
- [79.] Öztürk, M. (2015) *Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri*; Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu
- [80.] Öztürk, C. (2019) 8. Sınıf Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri İle Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişki; Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- [81.] Paydon, S. A. (2002). A comparison of technology literacy between seventh and eighth grade students in a middle school technology education program. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. University of Wisconsin-Stout.
- [82.] Payne, Julie L. (2016). *A Case Study of Teaching Digital Citizenship in Fifth Grade*, Doctoral Dissertation, The University of Alabama, Alabama.
- [83.] Pedró, F. (2006). The new millennium learners: Challenging our views on ICT and learning OECD-CERI <http://www.oecd.org/dataoecd/1/1/38358359.pdf>, adresinden 2 Mayıs 2019 tarihinde erişildi.
- [84.] Pedró, F. (2006). The New Millennium Learners: *Challengingour Views on ICT and Learning*. OECD-CERI.
- [85.] PEW (2010a). *Neighbors online reports*. 4 Nisan 2017 tarihinde <http://www.pewinternet.org/Reports/2010/Neighbors-Online.aspx> adresinden erişildi.
- [86.] Pew (2010b). *The future of social relations*. 4 Nisan 2017 tarihinde <http://www.pewinternet.org/Reports/2010/Thefuture-of-social-relations.aspx> adresinden erişildi.
- [87.] Prensky, M. (2001). *Digital natives, digital immigrants*. 26 Haziran 2017 tarihinde <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky-Digital0Natives,DigitalImmigrants-Part1.pdf> adresinden erişildi.

- [88.] Prensky, M. (2001a). Digital Natives, Digital Immigrants. *From On the Horizon*(MCB University Press, Vol. 9 No. 5, October 2001).
- [89.] Prensky, M. (2001b). Do They Really Think Differently. *Published in On the Horizon*(NCB University Press, Vol. 9 No. 6, December 2001).
- [90.] Prensky, M. (2005). Listen to the natives. *Educational Leadership: Learning in the Digital Age*. 63 (4), 8-13. adresinden <http://www.siprep.org/prodev/documents/Prensky.pdf> 05.11.2018. tarihinde erişildi.
- [91.] Ribble, M. (2011). Digital Citizenship in Schools, (Cilt 2nd Edition). Washington DC: *The International Society for Technology in Education* (ISTE).
- [92.] Ribble, M., & Bailey, G. (2007). *Digital citizenships in schools*. Washington: ISTE
- [93.] Ribble, M.S. (2006). *Implementing digital citizenship in schools: the research, development and validation of a technology leader's guide*. (Doçentlik tezi). Kansas: Kansas State University.
- [94.] Sakallı, H. (2015). *Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimlerinin belirlenmesi*; Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- [95.] Sari, İ. (2019). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretmenlere Uygulanan Seminer Ve Öğrencilere Yapılan Etkinliklerin Katkıları Bakımından Dijital Vatandaşlık Olgusu*; Yayınlanmış doktora tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
- [96.] Sengupta, A., & Chaudhuri, A. (2010) Are social networking sites a source of online harassment for teens? Evidence from survey data. *Children and Youth Services Review*, 33, 284–290.
- [97.] Shelley, M. (2004). Digital Citizenship: Parameters of the Digital Divide. *Social Science Computer Review*, 22(2), 256-269.
- [98.] Shelley, M., Thrane, L., Shulman, S., Lang, E., Beisser, S., Larson, T. & Mutiti, J. (2004). Digital Citizenship: Parameters of the Digital Divide. *Social Science Computer Review*. 22 (2), 256-269.
- [99.] Shopova, T. (2014). Digital Literacy of Students and Its Improvement at the University. *Journal on Efficiency and Responsibility in Education and Science*, 7(2), 26-32
- [100.] Sincar, M. (2010). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Davranış Normlarının İncelenmesi, *IETC 2010*, İstanbul.
- [101.] Smith, J. K. (2013). Secondary teachers and information literacy (IL): teacher understanding and perceptions of il in the classroom. *Library & Information Science Research*, 35, 216-222.
- [102.] Som-Vural, S. (2016). *Üniversite öğrencilerinin bakış açısıyla dijital vatandaşlık göstergelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- [103.] Suppo, C. A. (2013). Digital citizenship instruction in Pennsylvania public schools: *School leader expressed belief and current practices*. Unpublished doctoral dissertation, Indiana University, Pennsylvania.
- [104.] Symantec(2006). Safesurfing: kids and the internet. 4 Nisan 2017 tarihinde http://us.norton.com/products/library/article.jsp?aid=safe_surfing_kids adresinden erişildi.
- [105.] Tangeh, Ndamukong Nicholas.(1997). *An analysis of computer literacy for urban secondary school teachers: curriculum implications*. Yayınlanmamış doktora tezi. Texas Southern University.
- [106.] Tatlı, A. (2018). *Öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin bilgi okuryazarlığı ile internet ve bilgisayar kullanım özyeterlilikleri bağlamında değerlendirilmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Konya.
- [107.] Taylor, A, ve Dalal, H. A. (2017). Gender and information literacy: evaluation of gender differences in a student survey of information sources. *College & Research Libraries*, 78(1), 90-113.
- [108.] TDK, (2019). *Dijital*. 05 Ocak 2019 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr> adresinden erişildi.
- [109.] Tekeli, P. (2018). *Dijital hikâye anlatımı atölyesinde yaşlıların dijital okuryazarlık deneyimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- [110.] Teo, P. (2014). Making the familiar strange and the strange familiar: a project for teaching critical reading and writing. *Language and Education*, 28(6), 539-551).
- [111.] Tonta, Y. (2009). Dijital yerliler, sosyal ağlar ve kütüphanelerin geleceği.
- [112.] Tsai, H. Y. S., Shillair, R., & Cotten, S. R. (2017). Social support and “playing around” an examination of how older adults acquire digital literacy with tablet computers. *Journal of Applied Gerontology*, 36(1), 29-55.

- [113.] TÜİK (2018a). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırma Sonuçları* 08.03.2019 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819> adresinden erişildi.
- [114.] TÜİK (2018b). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırma Sonuçları* 08.03.2019 tarihinde http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2602 adresinden erişildi.
- [115.] TÜİK (2018c). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırma Sonuçları* 08.03.2019 tarihinde http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1615 adresinden erişildi.
- [116.] TÜİK (2018d). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırma Sonuçları* 08.03.2019 tarihinde http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2603 adresinden erişildi.
- [117.] Türel, M. ve Gürevin, B. (2016). Eğitim Yöneticilerinin Dijital Vatandaşlık Algılarının Teknoloji Liderliklerine Etkileri. *IETC 2016*, Rize.
- [118.] Türk Ceza Kanunu (2018). *Bilişim alanında suçlar*. 17 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5237&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0&Tertip=5&Tur=1&No=5237> adresinden erişildi.
- [119.] Türküresin, K. (2019). *Ortaokul Öğretmenlerinin Dijital Vatandaşlık Davranışlarının İncelenmesi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- [120.] Üstündağ, M.T., Güneş, E ve Bahçivan E. (2017). Dijital Okuryazarlık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Durumları. *Journal of Education and Future*, 2017 (12), 19-29.
- [121.] Yeşilday, M. (2018). *Yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişki: Konya örneği*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Konya.
- [122.] Yıldırım, Y. (2018). *Dijital Kültürde Çocuk Yetiştirmek*: Nisan Yayınevi.
- [123.] Yıldız, Ç., Kahyaoğlu, M., ve Kaya, F. (2012). Siirt İlindeki Ortaöğretim Öğrencilerinin Sayısal Okuryazarlık Düzeylerinin Cinsiyet, Sınıf ve Öğrenim Gördüğü Türüne Göre Farklılaşmasının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 82-96
- [124.] Yolal, M. & Kozak, R. (2008). Bilgiye erişim aracı olarak öğretmen adaylarının internete yaklaşımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 116-128.

EK 1. Kişisel Bilgiler Formu

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL VATANDAŞLIK VE DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Sevgili Öğrenciler,

Bu araştırmanın temel amacı, ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Cevaplayacağınız ölçme aracı, üç farklı bölümden oluşmaktadır. Toplanan veriler araştırmacı tarafından gizli tutulacak, araştırmanın amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Araştırmanın daha güvenilir sonuçlara ulaşması için, lütfen soruları samimi, tam ve doğru bir şekilde cevaplandırınız. Her ifadeye tek bir yanıt veriniz ve boş bırakmayınız.

Katkılarınız için teşekkürler.

Mustafa KAYA
Mersin Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM I: KİŞİSEL BİLGİLER

1. **Cinsiyetiniz:** Erkek Kız

2. **Sınıfınız:** 9. Sınıf 10. Sınıf 11. Sınıf 12. Sınıf

3. **Kaç yıldır internet kullanıyorsunuz?**

1 yıldan az

1 – 2 yıl

2 – 5 yıl

5 yıldan fazla

4. **Bir günde kaç saatinizi internet harcıyorsunuz?**

(Cep telefonunda internete girilen süre dahil)

1 saatten az

1 – 2 saat

2 – 5 saat

5 saatten fazla

EK 2. Dijital Vatandaşlık Ölçeği**BÖLÜM II: DİJİTAL VATANDAŞLIK ÖLÇEĞİ**

Bu bölümde, her bir maddede yer alan dijital vatandaşlık davranışlarını sütunlardaki ifadeden okuyunuz ve kendinize uygun seçeneği (X) işareti koyarak belirtiniz. Lütfen ölçekteki tüm maddeleri işaretleyiniz.

Madde Numarası	Dijital Vatandaşlık Davranışları	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
1	Dijital ortamlarda yapılan yardım çağrılarına destek veririm.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Dijital araçları bu araçlardan kaynaklanabilecek sağlık sorunlarına (göz/iskelet sistemi rahatsızlıkları vb.) dikkat ederek kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Dijital araçları kullanırken çalışma ortamı ergonomik (rahat, kullanımı kolay) açıdan uygun şekilde (masa, sandalye, ortam ışığı vb.) düzenlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Dijital ortamlara (sosyal ağlar, haber siteleri, bloglar vb.) çeşitli dijital araçlarla istediğim an bağlanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Güvenliğinden emin olmadığım dijital araçlarla parola gerektiren işlemleri yapmam.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Haberleşme amaçlı farklı dijital iletişim ortamları (e-posta, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, whatsapp vb.) kullanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Çevrimiçi alışveriş yapmadan önce ürün veya hizmet ile ilgili bir araştırma (fiyat, kalite vb.) yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
8	Dijital ortamlara pek çok yerden (okul, ev vb.) bağlanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Dijital ortamlardaki toplumsal sorumluluk projelerine katılımda bulunurum.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Dijital ortamlarda ürün veya hizmet satın alırım.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Dijital ortamlardaki paylaşımların bireyler üzerindeki etkisinin farkındayım.	☐	☐	☐	☐	☐
12	Dijital araçları kullanarak resmi işlemlerimi (bankacılık işlemleri, nüfus, askerlik, ikametgah vb.) yürütürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
13	Dijital ortamlarda gizlilik ayarlarımı düzenlerim.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Kaynağından emin olmadığım e-posta ve iletileri açmam.	☐	☐	☐	☐	☐
15	Dijital ortamlarda önemli kimlik bilgilerimi paylaşmam.	☐	☐	☐	☐	☐

16	Kitlesele suç (toplumu örgütleme, hakaret etme vb.) işlenebilecek dijital ortamlarda bulunmam.	☐	☐	☐	☐	☐
17	Gerektiğinde alışveriş sitelerinden aldığım ürünlerin iade veya değişimini yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
18	Dijital ortamlarda sahip olduğum parolalarımı kimseyle paylaşmam.	☐	☐	☐	☐	☐
19	Dijital ortamlarda doğruluğundan emin olmadığım bilgileri paylaşmam.	☐	☐	☐	☐	☐
20	Dijital ortamlarda fark edilen sahte kullanıcılar konusunda çevremdekileri uyarırım.	☐	☐	☐	☐	☐
21	Güvenliğinden emin olmadığım web sayfalarına üye olmam.	☐	☐	☐	☐	☐
22	Dijital araçları kullanırken göz sağlığım için uygun ekran ayarlarımı (parlaklık, boyut vb.) yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
23	Dijital ortamlarda iletişime geçmem ya da geçmemem gereken kişileri ayırt ederim.	☐	☐	☐	☐	☐

EK 3. Dijital Okuryazarlık Ölçeği**BÖLÜM III: DİJİTAL OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ**

Bu bölümde, her bir maddede yer alan dijital okuryazarlık davranışlarını sütunlardaki ifadeden okuyunuz ve kendinize uygun seçeneği (X) işareti koyarak belirtiniz. Lütfen ölçekteki tüm maddeleri işaretleyiniz.

Madde Numarası	Dijital Okuryazarlık Davranışları	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
1	Öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak hoşuma gider.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak daha iyi öğrenirim.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek daha ilgi çekicidir.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek beni daha motive eder.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Öğrenme etkinliklerim için arkadaşlarımdan sıklıkla İnternet aracılığıyla (Skype, Facebook ve Bloglar vb.) yardım alırım.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak öğrenmek öz-yönetimli ve bağımsız olmamı sağlar.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Karşılaştığım teknik problemleri nasıl çözeceğimi bilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
8	Yeni teknolojilerin kullanımını kolaylıkla öğrenebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Önemli olduğunu düşündüğüm yeni teknolojilere ayak uydurabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Birçok farklı teknoloji hakkında bilgim var.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Öğrenmede ve yeni şeyler oluşturmada (Sunumlar, dijital hikâyeler, wikiler, bloglar gibi) bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak için gerekli olan teknik becerilere sahibim.	☐	☐	☐	☐	☐
12	İnternette bilgi elde etmeye yönelik araştırma ve değerlendirme becerilerime güvenirim.	☐	☐	☐	☐	☐
13	Öğrenme sürecinde mobil teknolojilerin (Cep telefonları, PDAs (avuç içi bilgisayarlar), İpadler, akıllı telefonlar vb.) kullanım potansiyeli yüksektir.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Öğretmenlerim ders anlatırken bilgi ve iletişim teknolojilerini daha çok kullanmalıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
15	Bilgi ve iletişim teknolojileri proje çalışmalarında ve diğer öğrenme etkinliklerinde arkadaşlarımla daha iyi işbirliği içinde çalışmamı sağlar.	☐	☐	☐	☐	☐

16	Bilgi ve iletişim teknolojileri becerilerim iyidir.	☐	☐	☐	☐	☐
17	İnternet tabanlı aktivitelerle ilgili konuları (Örnek; siber güvenlik, eser hırsızlığı, araştırma konuları vb.) bilirim.	☐	☐	☐	☐	☐

EK 4. Konya Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83688308-605.99-E.14428684

09.08.2018

Konu: Araştırma İzni

Sayın Mustafa KAYA
Kosova Mahallesi Furkan Sokak
Ünlüoba Sitesi C Blok No:18/7
Selçuklu/Konya

İlgi : 06/08/2018 tarihli ve 14350257 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ekinde Müdürlüğümüze sunmuş olduğunuz "Ortaöğretim Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık ve Dijital Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu araştırmanızı uygulama talebiniz incelenmiştir.

Araştırmanın; Selçuklu ilçesinde bulunan ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilere eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla uygulamanızda sakınca görülmemektedir. Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmalarınızı 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlamanız zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaları 2018-2019 eğitim öğretim yılında tamamlamanız durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin almanız gerekmektedir.

Araştırmada, Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup; araştırma sonucunun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinize sunulur.

Servet ALTUNTAŞ
İl Millî Eğitim Müdür V.

Ek:

1-Öğrenci Kişisel Bilgi Formu(1 sayfa)

2-Dijital Okuryazarlık Ölçeği (4 sayfa)

Akçeşme Mah.Garaj Cad. No: 4 Karatay/KONYA
Elektronik Ağ: <http://konya.meb.gov.tr>
e-posta: istatistik42@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için : Abdurrahman KAYNAK - Şef
Ali Naci İŞİK VHKİ
Tel: (0 332) 353 30 50 - Faks : (0 332) 351 59 40

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden e9da-f6ed-359e-9356-c83c kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı :Mustafa KAYA

Doğum Tarihi : 08 Şubat 1992

E-mail : mstfa.kya42@gmail.com

Öğrenim Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Ortaöğretim	Web Programcılığı	Mehmet Halil İbrahim Hekimoğlu Anadolu Ticaret Meslek Lisesi	2016 - 2010
Lisans	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	Necmettin Erbakan Üniversitesi	2011 - 2015
Yüksek Lisans	Eğitim Bilimleri Enstitüsü/ Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	Mersin Üniversitesi	2017 - 2020

Görevler :

Görev Ünvanı	Görev Yeri / Branş	Yıl
Öğretmen	Özel Elmas Koleji / Bilişim Teknolojileri	2017 - 2019
Öğretmen	Özel Elmas Koleji / Akıl ve Zekâ Oyunları Eğitmeni	2017 - 2019
Müdür Yardımcısı	Şanlıurfa / Harran / Bilişim Teknolojileri	2019 - Devam